

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Bc. Štěpán Kepřta

**Vznik a počáteční vývoj meziválečného letoviska
Pikovice**

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Václav Matoušek, CSc.

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci zpracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 29. června 2018

Bc. Štěpán Keprta

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především prof. PhDr. Václavu Matouškovi, CSc. za odborné vedení této práce a za čas, který mi věnoval při konzultacích. Dále děkuji PhDr. Ivanu Ryndovi za jeho cenné rady a doporučení. Velký dík patří také obyvatelům Pikovic, kteří mi s výzkumem pomohli, zejména pak manželům Emilii a Ferdinandu Rezkovým. Konečně bych chtěl poděkovat Anně Matuškové za mnohé nápady a celkovou podporu při psaní této práce.

Obsah

ABSTRAKT

1	ÚVOD	11
1.1	Předmět a cíle práce	12
1.2	Prameny a metody empirické části práce	13
1.3	Literatura a prameny teoretické části práce (rešerše).....	15
2	TEORETICKÁ ČÁST	17
2.1	Měnicí se společnost	17
2.2	Průmysl v českých zemích a urbanizace	18
2.3	Postavení žen.....	19
2.4	Volnočasové aktivity.....	20
2.4.1	Tělovýchovné spolky	20
2.4.2	Turistika	21
2.4.3	Skauting a tramping	22
2.5	Rekreace na venkově.....	22
2.5.1	Letní byty	24
2.5.2	Téma letních bytů v dobové beletrii	25
2.6	Hospodářská a zemědělská krize	26
2.7	Krajinné změny	27
3	EMPIRICKÁ ČÁST	30
3.1	Přírodní a geografické podmínky Pikovic a blízkého okolí.....	30
3.2	Historie Pikovic.....	32
3.3	Doprava do Pikovic.....	35
3.4	Posázavská stezka a přilehlá pohostinství.....	36
3.5	Trampové, turisté a rekreanti v Pikovicích.....	38
3.6	Okrašlovací spolek v Pikovicích.....	39
3.7	Ledová pohroma.....	40

3.8	Vojenské cvičiště Benešov pro účely Waffen-SS	42
3.8.1	Předpoklady a plánování	42
3.8.2	Realizace a fungování	42
3.8.3	Návrat původních obyvatel	45
3.9	Vývoj výstavby.....	46
3.9.1	Vývoj v letech 1903-1927.....	47
3.9.2	Vývoj v letech 1928-1930.....	51
3.9.3	Vývoj v letech 1931-1932.....	58
3.9.4	Vývoj v letech 1933-1935.....	59
3.9.5	Vývoj v letech 1936-1947.....	66
3.9.6	Rozhovory s původními obyvateli	72
3.9.7	Kartografické a grafické zobrazení vývoje	85
3.9.8	Sociální statut rekreatantů.....	87
3.9.9	Rozbor stavebních firem působících v Pikovicích.....	90
3.10	Proměna krajiny v Pikovicích.....	92
3.11	ZÁVĚR	95

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

SEZNAM PŘÍLOH

Abstrakt

Diplomová práce se v širším kontextu zabývá rekreačními aktivitami na konci 19. a počátku 20. století. Ve společnosti dochází v tomto období k významným změnám v rámci procesu tzv. industrializace, kterou se zabývá teoretická část práce. Sílicí střední vrstva společnosti hledá způsob demonstrace svého postavení a nachází jej právě ve volnočasových aktivitách. Lidé vstupují do tělovýchovných a sportovních a turistických klubů, do okrašlovacích spolků a obecně se věnují kulturnímu dění, které má zpravidla i nacionální podtext. Součástí je také kapitola věnující se kulturní ekologii. Tento oddíl končí rozborem dobového románu na toto téma. Empirická část práce se soustřeďuje na vznik a vývoj letoviska Pikovice, které sloužilo zejména pražskému obyvatelstvu. Její úvodní část se stručně věnuje přírodním a geografickým podmínkám oblasti, historii místního dění a předpokladům vzniku budoucího letoviska. Na ni pak navazuje stěžejní kapitola, která podrobně popisuje a mapově a graficky zobrazuje postup výstavby rekreačních objektů. Následně je také analyzována sociální charakteristika jejich majitelů a zúčastněných stavebních firem. V úplném závěru práce dokumentuje vývoj krajiny v důsledku výstavby letoviska.

Klíčová slova: Pikovice, Rekrece, Vily, Chaty, Tramping, Industrializace, Venkov

Abstract

This thesis deals with recreational activities at the end of 19th and beginning of 20th century. Theoretical part focuses on society that is going through significant changes in the process of industrialization. The middle class of society is trying to demonstrate their social status by leisure time activities. Many people are becoming members of sports and touristic clubs. They also take interest in their local environment and cultural events generally. These activities are also frequently followed by raising nationalism. Important chapter is devoted to landscape ecology. At the end of the theoretical part there's also analysis of historical novel mentioning this topic. The empirical research describes origins and development of Pikovice summer resort which served to Prague citizens mainly. First there's a description of environment and geography of the region followed by local history. The key chapter is explaining in detail the development of private recreational houses and then it analyzes social status of their owners and of the construction companies that were involved. Also a discussion is given about the changes in landscape caused by extended construction works.

Key words: Pikovice, Recreation, Villas, Cabins, Tramping, Industrialization, Countryside

1 ÚVOD

*"Pod Žampachem je falešný vír Na tichém,
pod Terezií v Pinvicích jsou přes řeku „prahy“,
za Černou skálou číhá Kukle a Vlk,
nemáš-li povoleny stříhy (houžve), u Kukle rozbiješ,
dostaneš-li se za Černou na levou stranu, rozbiješ,
dostaneš-li se na pravou za Vlka, taky rozbiješ,
musíš proplavat vraty skalního hradla mezi Kuklí a Vlkem,
u kříže Na Babách nad Pikovicema nesmíš předákem do mrtvé vody,
drž se pravého břehu, povol stříhy na levé straně, co nejvíce můžeš,
aby ses dostal doprava, jinak se ti předák potopí a zůstaneš tam." [Kucrová, 2013: 8]*

Než nastoupil nejmladší chasník jako vorař (plavec) na dolním toku Sázavy, musel odříkat z paměti tento *Plavecký otčenáš*. Obzvláště nebezpečný byl totiž úsek mezi zmíněným Žampachem a Pikovicemi. Takto plavci riskovali každý den své životy na nebezpečných peřejích Sázavy. Dřevorubci zase časně ráno vstávali, aby mohli dřít v drsném terénu na prudkých svazích Medníku a přilehlých lesích a zemědělci hospodařili na vesměs neúrodné jílovité půdě. Všichni místní byli takto odkázáni na náročnou práci, kterou jim poskytovala příroda. Zdá se, že právě tuto drsnou romantiku vyhledával zhýčkaný Pražan, který se vydával na dobrodružnou cestu do tohoto zapomenutého kraje zatím příliš nezasazeného moderní civilizací. Nebýt posázavského Pacifiku, který si prorazil cestu nehostinnými skalisky, asi by se tento půvabný kraj průmyslového „pokroku“ nikdy nedočkal.

Důvodů proč mohl obyčejný městský člověk průměrného společenského postavení proniknout do světa turistiky, sportu, přírody a rekreace obecně bylo více a za většinu z nich vděčí převratné moderní, průmyslové době. Ještě v rámci rakouské a později rakousko-uherské monarchie začali především draví a úspěšní městští podnikatelé postupně stále výrazněji konkurovat dosud suverénním šlechtickým elitám. Svůj ekonomický úspěch postupně promítali nejenom do oficiálních společenských a politických aktivit, ale do svého každodenního života. A tak, mimo jiné, stejně jako šlechta své zámky, chtěli i oni budovat svá reprezentativní sídla mimo město. Úrovně šlechty se v 19. stol. podařilo dosáhnout jenom těm nejúspěšnějším podnikatelům, vysokým úředníkům

a významným představitelům školství, vědy a kultury. Někteří z nich, někdy se zdarem, dokonce usilovali o získání šlechtického titulu.

Ovšem až od 20. let 20. století se stává demonstrace společenského postavení prostřednictvím vlastního rekreačního objektu mimo město v českých zemích masovým jevem. V naprosté většině případů se nejedná o sídla velkých rozměrů. Stačí menší vilka, domek nebo i dřevěná chata. Rekreační kolonizování příměstských krajin usnadňovaly nové technologie - parní železnice, parolodě, později auta a autobusy a někdy jen prosté bicykly. Velmi důležité byly i změny v organizaci práce v průmyslových podnicích a ve službách. Postupné zavádění pravidelné, jednotné pracovní doby, volné neděle, časem i nárok na dovolenou. Vznikal tak významný fenomén moderní doby - volný čas.

Místa, dosud důvěrně známá jen hrstce místních obyvatel, kteří si mnohde, jak například v drsném údolí řeky Sázavy, vydělávali na živobytí velmi tvrdou prací, se proto stávala přístupná a vyhledávaná i pro obyvatele měst, kteří si ovšem do těchto míst přijížděli odpočívat a snít své romantické sny.

1.1 Předmět a cíle práce

Předmětem práce je meziválečné letovisko Pikovice, které se nachází v údolí Sázavy na jejím dolním toku. Důsledkem málo dotčené přírodní krajiny a dostupnou vzdáleností z hlavního města bylo vyhledávání této lokality pro všemožné rekreační aktivity. Od 20. let 20. stol. dochází také k výstavbě rekreačních vil, domků a chat. Detailním vývojem této výstavby se v práci zabývám především. V důsledku objevení této lokality zejména pražskými rekreanty dochází k proměně krajiny i způsobu života místních lidí. Oba tyto trendy probíhaly současně s vývojem letoviska, a proto jsou také sledovány. V teoretické části práce je v nejdůležitějších aspektech popsán proces industrializace, který umožnil sílící střední vrstvě věnovat se rekreačním aktivitám. Také se zde věnuji situaci v nově vzniklém Československu, a jakými zájmovými aktivitami zde trávili lidé volný čas.

V rámci empirické části byly zvoleny tyto výzkumné otázky:

- 1) *Jakým způsobem postupovala výstavba letoviska Pikovice?*
- 2) *Jak výstavba letoviska proměňovala krajinu Pikovic?*
- 3) *Jaká byla sociální charakteristika rekreantů?*

1.2 Prameny a metody empirické části práce

Pro tuto práci jsem použil metody historického výzkumu v kombinaci s metodami krajinné ekologie a postupy sociální a kulturní ekologie. Zejména se jednalo o bádání v archivních pramenech. Důležité byly však také prameny kartografické a ikonografické. Dále byla také využita místní kronika a memoárová literatura. Studii jsem doplnil prameny orální historie v rámci terénního výzkumu.

První kapitoly empirické části se věnují obecné charakteristice Pikovic. Úvodní odstavce popisují jejich geografickou polohu a přírodní podmínky. Pro tyto účely byla čerpána data především se serveru mapy.cz¹ a jelikož část obce tvoří také národní přírodní památka Medník, byla čerpána data z oficiálních webových stránek Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky².

Následuje kapitola věnovaná historickému vývoji a místnímu životu obecně. Hlavními prameny byly kronika města Hradištka³, jehož jsou Pikovice součástí, a sborník obce od J. Vybírala⁴. Kapitoly 3.2 až 3.6 se věnují rekreačním aktivitám a také obecně oblasti Posázaví. Jejich zdrojem jsou dočasné pikovické zpravodaje⁵ a dále publikace V. Kucrové⁶ a V. Pavelčíka⁷. Samostatná kapitola (3.8) se věnuje vzniku vojenského újezdu, pro kterou byla většina informací čerpána z historické knihy P. Kosa⁸. Zbylá data byla doplněna z již zmíněných zdrojů.

Pro účely této práce je termínem „počáteční vývoj“ myšlen úsek od počátku do konce 40. let 20. století. Následujícímu období se již práce nevěnuje. Nejdůležitější kapitola empirické části detailně popisuje vývoj jednotlivých staveb vzniklých mezi roky 1903 a 1947. Data byla získána ve Státním okresním archivu Praha-západ se sídlem v Dobřichovicích, který obsahuje dokumentaci především rekreačních domů vlastněných Pražany. Několik zde zdokumentovaných staveb však patří také místním lidem. Jednotlivé složky se různí, a proto nebylo vždy možné sehnat úplné informace o stavbě nebo jejím vlastníkovi. Aby však měla práce maximální výpovědní hodnotu, byly popsány všechny stavební činnosti (novostavby, přístavby, rekonstrukce, apod.) všech (118) pikovických

¹ Dostupné online na: <https://mapy.cz>

² Dostupné online na: <http://www.ochranaprirody.cz/>

³ Knihovna Hradištka. Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Brunšova a Pikovic. 198 s. 1918

⁴ VYBÍRAL, Jiří. Hradištka pod Medníkem. MNV Hradištka, 1985, 84 s. reg. č. 0321005685.

⁵ ANGER, Jindřich. Dočasný pikovický ilustrovaný zpravodaj o historii, životu a lidech. 2003. Praha.

⁶ KUCROVÁ, Veronika. Zmizelé Čechy – Posázaví. Praha: Paseka, 2013, 192 s. ISBN 978-80-7432-354-6.

⁷ PAVELČÍK, Vojtěch. Krajem soutoku Vltavy se Sázavou. Praha: Mladá Fronta, 2009, 296 s. ISBN 978-80-204-2106-7.

⁸ KOS, Petr. Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!! 3. Postupice: Posázaví, 2012, 205 s. ISBN 978-80-904655-6-5.

domů, které jsou v archiváliích obsaženy. O každé stavbě je napsáno vše, co bylo možné z příslušné složky vyčíst. O některých stavbách se podařilo zjistit dodatečné informace ze zmíněné literatury nebo z rozhovorů s místními obyvateli. Přiložené fotografie nejsou vybrány náhodně, ale tak, aby demonstrovaly veškeré typy a styly zde se vyskytujících rekreačních staveb.

Teoretickým základem a přípravou na rozhovory s místními obyvateli v kapitole 3.9.6 byla monografie autorů M. Vaňka a P. Mückeho⁹, zejména její části věnující se přípravě, vedení a analýze rozhovoru. Oslovením náhodného obyvatele Pikovic jsem se dostal k paní Emilii Rezkové (rozené Kvochové), dceři zlatníka z Prahy, který si v Pikovicích nechal postavit velkou vilu. Její zásluhou se mi pak podařilo získat kontakty majitelů dalších staveb, se všemi provést a nahrát rozhovory a také obdržet cenné dobové fotografie.

S vývojem výstavby mi také pomohlo zkoumání historických map v badatelně Ústředního archivu zeměměřičství a katastru v Praze-Kobylisích. Především pak císařské povinné otisky map stabilního katastru Čech¹⁰ z roku 1840 zobrazující stav před vývojem letoviska včetně původního krajinného pokryvu. Také jsem využil katastrální mapu z roku 1923, tedy ze samého počátku vývoje letoviska. Ta již obsahuje i první dvě rekreační vily a především detailní zástavbu původní vesnice včetně systému cest. Naopak státní mapa odvozená, vydaná v roce 1951, dokumentuje stav letoviska na konci jeho vývoje. Ta byla také využita pro mapku vývoje cest v kapitole 3.10. K popisu krajinného pokryvu a jeho využití posloužily historické letecké snímky z roku 1950¹¹.

Vytěžená data z obou archivů i rozhovorů byla analyzována v kapitolách 3.9.8 a 3.9.9. Vznikl tak ucelený soubor charakterizující sociální zázemí rekreantů a rozebírající stavební firmy, které se na výstavbě podílely.

U všech objektů (rekreačních i místních) zmiňuji také jejich současnou adresu¹², protože terénním výzkumem bylo zjištěno, že většina z nich stále existuje a je udržována více či méně v původním stavu. To usnadní jejich případné vyhledávání zvědavým čtenářem.

⁹ VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011, 293 s. ISBN 978-80-87398-11-1.

¹⁰ Dostupné online na: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>

¹¹ Dostupné online na: <https://lms.cuzk.cz/>

¹² Jména ulic i čísla popisná se mnohdy změnila.

1.3 Literatura a prameny teoretické části práce (rešerše)

Teoretická část se snaží uvést čtenáře do obecného kontextu, který umožnil vznik rekreačních letovisek. K popisu obecně se měnící společnosti a jejích trendů posloužila monografie dvojice autorů J. Hozák a P. Scheufler¹³ a dále také odborná publikace K. Müllera¹⁴, který se věnuje industrializaci.

Situaci v nově vzniklém Československu popisuje včetně průmyslových trendů, hospodářské krize a demografického vývoje Z. Kárník¹⁵ ve své publikaci, která byla pro tyto účely použita. Doplněna je také navazujícím druhým dílem¹⁶ zaměřeným na předválečnou situaci. Kapitoly věnující se vznikajícím tělovýchovným spolkovým činnostem a turistice vycházejí především z kolektivní monografie autorů T. Blažkové, D. Fialové a V. Matouška¹⁷. Doplněny jsou také obsáhlou publikací V. Matouška¹⁸, která je také důležitým zdrojem oddílu věnovanému rekreaci na venkově a jeho původům. Pramenem samostatné kapitoly o letních bytech byla monografie M. Šoukala¹⁹.

Oddíl věnující se krajinné ekologii čerpá ze skript Z. Lipského²⁰ určených posluchačům přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Dále je využita kolektivní monografie autorů J. Sádla, P. Pokorného, P. Hájka, D. Dreslerové a V. Cílka²¹. Dvojice autorů W. B. Meyer a B. L. Turner II²² posloužila svou knihou k tématu krajinného pokryvu a využití krajiny.

¹³ HOZÁK, Jan – SCHEUFLER, Pavel. Tvář průmyslové doby: svědectví fotografie = A portrait of the industrial age : captured in photography. V Praze: ČVUT, Výzkumné centrum průmyslového dědictví ve spolupráci s Národním technickým muzeem v Praze, c2007, 144 s. ISBN 978-80-01-03799-7.

¹⁴ MÜLLER, Karel. Industriální zdroje, ekonomický růst a sociální změna. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 226 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-07-5.

¹⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938): Díl první.: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929). 2., opr. vyd. Praha: Libri, 2003, 570 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-195-7.

¹⁶ KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938): Díl druhý.: Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935), Praha: Libri, 2002, 577 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-031-4.

¹⁷ BLAŽKOVÁ, Tereza – FIALOVÁ, Dana - Václav MATOUŠEK, ed. Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.- 21. století. Praha: Togga, 2014. 233 s. Steam. ISBN 978-80-7476-063-1.

¹⁸ MATOUŠEK, Václav. Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době industriální. Praha: Krigl, c2010, 396 s. ISBN 978-80-86912-36-3.

¹⁹ ŠOUKAL, Jiří. Slasti a strasti letních bytů: život na letních bytech a v letních vilách v éře první republiky. Praha: Academia, 2016, 188 s. První republika. ISBN 978-80-200-2611-8.

²⁰ LIPSKÝ, Zdeněk. Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů. Praha: Karolinum, 1998, 129 s. ISBN 80-7184-545-0.

²¹ SÁDLO, Jiří - POKORNÝ, Petr - HÁJEK, Pavel - DRESLEROVÁ, Dagmar - CÍLEK, Václav, Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Praha: Malá Skála, 2005, 256 s. ISBN 80-86776-02-6.

²² B. MEYER, William - Billie L. TURNER II. Changes in Land Use and Land Cover: A Global Perspective. Cambridge: Cambridge university press, 1994, 498 s. ISBN 0521470854.

Teoretickou část uzavírá rozbor dobové beletrie Boženy Čížkové²³ (pod pseudonymem Fringilla). Smyslem tohoto rozboru je umožnit čtenáři uvědomit si vnímání rekreace v době vzniku letovisek.

Inspirací k celkovému zpracování byly diplomové práce L. Koubové²⁴ a R. Chaloupkové²⁵.

²³ FRINGILLA. Dcerušky paní Veselé. 1932. Praha: Alois Hynek.

²⁴ KOUBOVÁ, Lucie. Letovisko Božkov: Příspěvek ke studiu proměn příměstské krajiny v době industrializace. Praha, 2015, 94 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií.

²⁵ CHALOUPKOVÁ, Romana. Letovisko Senohraby: Příspěvek ke studiu proměn příměstské krajiny v době industrializace. Praha, 2018, 132 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Mění se společnost

Industrializace. Tímto pojmem obecně rozumíme přechod tradiční agrární společnosti k moderní průmyslové. Principy takové společnosti jsou založeny na organizované tovární strojové velkovýrobě a kapitalistickém tržním mechanismu. Takto fungující společnost doprovází celá řada společenských změn, které jako první poznala euroamerická civilizace. V českých zemích se s jejími počátky setkáváme ve 20. letech 19. Století [Hozák – Scheufler, 2007: 7-24].

Neustále se zrychlující technický pokrok industriální doby dal v širším slova smyslu vzniknout novému typu kultury. Slepá důvěra ve všemohoucnost technických výtvorů lidí se nesla v duchu nekritického optimismu. Životní styl všech sociálních vrstev se v důsledku tohoto rozmachu měnil a zrychloval, což s sebou přináší i řadu negativních aspektů. Těmi jsou zejména stále větší závislost na technice, rozněcování vyhořelého nacionalismu a bezohledný kořistnický vztah k přírodě. Co nejefektivnější dobývání surovin a energie mělo ve jménu pokroku přinést obecný blahobyt. Uvědomění si ekologických následků tohoto přístupu přichází bohužel až se zpožděním téměř dvou set let [tamtéž].

Müller uvádí, že Anglie, jako první industrializovaná země poznává sociální změny již v 18. století. Anglická společnost zažívá období obchodu, se kterým pak přirozeně přicházejí vzorce spotřeby a následně také *vybroušené způsoby chování*. Anglická společnost byla do té doby značně diferenciovaná (stejně tak i kontinentální Evropa), ale s novým obdobím obchodu přichází i možnost sociální mobility následované silnou urbanizací a zároveň zvýšeným kontaktem mezi městy a venkovem i městy samotnými [Müller, 2002: 29-30].

První fáze průmyslové revoluce dala vzniknout městské průmyslové civilizaci a vzniká tak bohatnoucí střední třída tvořená úředníky, učiteli, lékaři, advokáty, umělci apod. Postupně tak nahrazuje výsadní postavení aristokracie na poli ekonomickém, politickém a společensko-kulturním [Blažková; Fialová; Matoušek, 2014: 15].

2.2 Průmysl v českých zemích a urbanizace

České země lze v období vzniku republiky charakterizovat jako průmyslově agrární území, což přímo souvisí se sociálním rozvrstvením společnosti. V roce 1921 mělo Československo zhruba 10,4 mil. obyvatel. Z toho 3,2 mil. (30,34%) bylo zaměstnáno v zemědělství, lesnictví a rybnářství, 4 mil. (38,13%) v průmyslu a výrobní živnosti, 1,2 mil. (11,26%) v peněžnictví, obchodě a dopravě a zbytek, 2,1 mil. (20,29%), v jiném sektoru nebo byl bez povolání [Kárník, 2000: 298]. Pro srovnání, například Velká Británie, jako průmyslově nejvyspělejší stát zaměstnávala ještě před první světovou válkou v zemědělství, lesnictví a rybnářství pouhých 8,9%. Ostatní státy Evropy však vykazují podobná čísla jako české země. To ale neplatí pro Rakousko-Uhersko jako celek, to bylo průmyslově podstatně zaostalejší [Kárník, 2000: 198]. Z průmyslových odvětví zaměstnával nejvíce sektor kovovýroby a strojírenství, následovaný oděvnictvím, potravinářstvím a hornictvím. V roce 1930 tvořilo průmyslové dělnictvo 58% veškeré populace Československa.

Přechod k průmyslové společnosti je zároveň doprovázen silnou urbanizací. Zvětšování měst na úkor venkova lze sledovat již od počátku průmyslové revoluce, ale největší nárůst přichází až s tzv. druhou průmyslovou revolucí, tedy koncem 19. a počátkem 20. století. Důkazem, že průmysl má rozhodující roli ve skladbě obyvatelstva mezi městem a venkovem, může být porovnání jednoho méně a druhého více industrializovaného města. Např. Jihlava zaznamenala od roku 1869, kdy měla 22 tis. obyvatel do roku 1921 nárůst o 8 tis., tedy cca o jednu třetinu, zatímco hnědouhelná Ostrava zaznamenala ve stejných letech nárůst z 27 tis. obyvatel na 177 tis. Tedy více než šestinásobně. Praha, jako zdroj rekreantů především pro své okolí, tedy včetně Pílovic, v této době narostla z 240 tis. na 676 tis. Její vývoj byl však specifický tím, že byla metropolí Českých zemí a měla se stát hlavním městem nově vzniklého státu. Nárůstu Prahy tedy přispělo i to, že byla administrativním centrem, jak státní správy, tak institucí a spolků. Ještě během první světové války (a také dva roky poté) Prahu tvořilo pouze osm původních čtvrtí. Těmi byly Staré Město, Malá Strana, Nové Město, Vyšehrad, Hradčany, Josefov, Holešovice-Bubny a Libeň. Dokud ještě nebylo jasné, že samostatný stát vznikne, některé budoucí čtvrti se připojení bránily, např. Smíchov nebo Karlín. V roce 1918 se však sešli starostové těchto a dalších významných přípražských měst a jednohlasně se shodli na žádosti o připojení se. Některým městům (např. Měcholupy, Štěrboholy), která

také měla zájem, bylo připojení odepřeno, především kvůli velké vzdálenosti. Velká Praha vznikla 1. ledna 1922 [Kárník, 2000: 277-286].

S nárůstem urbanizace úzce souvisí i vývoj způsobu života ve městech. Společnosti se zde na rozdíl od té venkovské dostává větší množství kulturních možností, jako jsou divadla, kina a různé spolky. I sportovní vybavenost je na vyšší úrovni. Měšťané jsou proto často členy sportovních klubů, nejčastěji fotbalových. Důležitá je i dostupnost škol všech stupňů, které mají důsledkem zlepšující se dopravní infrastruktury možnost navštěvovat i mladí lidé z vesnic. V případě obcí mezi 500 a 1000 obyvateli na přelomu 20 a 30 let se většinou již jedná o slušnou kulturně sportovní vybavenost. Většina takových obcí měla své ochotnické divadlo, sport zajišťovala sokolská, orelská nebo turnerská jednota, byly organizovány spolkové plesy a také tradiční zábavy masopustní, posvícenské a pouťové. Také v obci bývala kapela, která kulturní akce, ale i svatby a pohřby doprovázela [Kárník, 2000: 501-508].

2.3 Postavení žen

V souvislosti se společenským vývojem nelze opomenout narůstající postavení žen. V Československu měly ženy jako v jedné z prvních zemí Evropy volební právo od roku 1919. Kromě toho se začaly aktivně účastnit kulturního i sportovního života. Byly členkami Sokola či jiných organizací, hrály v ochotnických divadlech a podobně. Především ale měly poprvé v historii možnost mluvit do rodinného života, věnovat se vzdělání a zdraví dítěte a zejména podílet se na rozhodování počtu dětí v rodině. Učily se mimo jiné i jak předcházet nechtěnému otěhotnění. Právě to bylo zásadním ve zpomalení nárůstu obyvatel v celé Evropě. [Kárník, 2000: 497]

Ačkoliv se od první světové války pozice žen zlepšovala, pořád přetrvávala představa o ideálním postavení ženy v domácnosti, k čemuž se první republika stavěla spíše konzervativně. Ani v souvislosti s letními pobyty neměly ženy lehkou úlohu. Neděle byla pro ně už tak nejnáročnějším dnem v týdnu kvůli neustálému vaření, péči o děti a navíc ještě péči o manžela, který si chtěl oddechnout po celotýdenní práci. Letní byty zpravidla disponovaly horší vybaveností domácnosti (především kuchyně) a sehnat potraviny na venkově byl často nesnadný úkol. Vždy záleželo na společenském postavení konkrétní rodiny, zda si například mohla dovolit hospodyně, nicméně z výše uvedených důvodů byl svět volného času otevřen především mužům [Šoukal, 2016: 143-153].

2.4 Volnočasové aktivity

Nově vznikající městská společenská vrstva cítila potřebu demonstrovat svou sociálně-kulturní pozici, a proto se objevují nové způsoby životního stylu. V tomto ohledu si buržoazní společnost vypomohla inspirací z řad aristokracie, a sice projevem kladného vztahu k přírodě. Zde našly své uplatnění okrašlovací spolky, snažící se mimo jiné zelení zvelebit bezprostřední okolí svých domovů nebo zpřístupnit výletníkům romantickou krajinu budováním stezek. Městský člověk však postrádá zkušenosti s životem na venkově a příslušně si jej proto idealizuje. V namáhavé a špatně ohodnocené zemědělské práci vidí měšťan harmonický soulad s přírodou. Za panenskou divočinu pak označuje ve skutečnosti staletí udržovaný hospodářský les. Lidé žijící na venkově tomuto trendu pochopitelně nemohou porozumět a zdá se jim tento pohled naivní, je pro ně však velmi vítaným. Nacházejí totiž v přichozích turistických aktivitách ekonomický zisk. Letním hostům nebo výletníkům mohou nabízet jak potraviny, tak i ubytování, případně budovat hostince, kiosky apod. [Matoušek, 2010: 247-252].

2.4.1 Tělovýchovné spolky

Vysoká úroveň organizovanosti a také společenský život v Českých zemích přispěly ke vzniku četných spolků a organizací, které si kladly za úkol chránit přírodu a památky kulturního dědictví a soustředily se na tělovýchovu.

Ze sportovních organizací byl nejstarším Sokol, který se kromě formování tělesné zdatnosti soustředil také na vojenskou stránku. Jeho členové se cítili být odpovědní za bezpečnost národa a svou roli zahráli i aktivně, například v Plucích stráže svobody na ochranu Slovenska před maďarskou Rudou armádou. Kromě toho plnil Sokol i roli výchovnou. Některé sokolské jednoty totiž měly své knihovny, dramatické kroužky a vyučoval se zpěv. Na vrcholu své slávy čítal 630 tis. členů, což pokrývalo 10% českého obyvatelstva. Vedle něj byl významnou organizací, především na Moravě Orel, který byl katolický. Dále existovala německá organizace²⁶ Deutscher Turnverband, česky Německý turnerský svaz, takzvaní turneři. Ti navazovali na ještě starší tradici než Sokol a také byli nacionálně vypjatější. Ačkoli neměli oficiální vztah se žádnou politickou stranou, jejich orientace byla politicky výslovně protičeskoslovenská. Početně byli druhou největší organizací v ČSR. Třetí největší byly Dělnické tělovýchovné jednoty československé. Ty vznikly odtrhnutím od Sokola, který považovaly za buržoazní.

²⁶ Němců žilo v roce 1930 v Českých zemích 3,15 mil., což tvořilo téměř 30% veškerého obyvatelstva. [Kárník, 2000: 498].

2.4.2 Turistika

Organizovaný český turismus se začal formovat po roce 1888 po vzoru toho německého, kdy byl založen Klub českých turistů Vojtou Náprstkem. Začalo vznikat značkování tras, s čím pomáhaly tisíce nadšených dobrovolníků. Dále se také vydávaly mapy a průvodci. Mezi německým a českým klubem turistů musela probíhat komunikace, protože byly podobně početné (oba kolem 70 tis. členů) a především se dělily o území stejného státu. Na příhodných místech vznikaly možnosti občerstvení turistů nebo i přímo noclehárny. V tom byla příležitost pro podnikatele a také je organizovaly kluby samotné. Jejich popularita byla obrovská, jen mezi roky 1927 a 1929 se počet noclehů zdvojnásobil – z cca 20 tis. na 40 tis. ve zhruba 600 noclehárnách. Nezřídka se na jednom místě vyskytovaly podniky dva. Jeden cílil na německou a druhý na českou klientelu. V té době ještě neexistovala organizace zaměřená na ochranu přírody, ale protože Klub českých (později československých) turistů od svých členů vyžadoval úctu k přírodě a šířil ji, nedocházelo k jejímu poškozování. Kromě toho byly turistické trasy vytvářeny tak, aby navedly k historicky zajímavým místům, především hradům, zámkům a tvrzím, které díky zájmu turistů často získaly patřičnou ochranu a někdy byly přímo revitalizovány [Kárník, 2000: 533-549].

V českých zemích mělo v oblasti turistiky prvenství německé obyvatelstvo v pohraničí. Prvním turistům byly pravděpodobně vzorem romantické pouti z první poloviny 19. stol. Inspirací mohl být například romantický život Karla Hynka Máchy (1810-1836), zejména pak jeho cesty do Krkonoš a četné návštěvy hradů – Karlštejn, Kokořín, Bezděz a další. Ze slavných národních buditelů to byl také Josef Kajetán Tyl, který podnikal výstupy na vrcholy hor. Přesto však turistický vliv přicházel především z německy mluvících zemí. Prvním turistickým spolkem byl v Německu Deutscher Alpenverein (1869) a v Rakousku Österreichischer Alpenverein (1862). Významnou oblastí bylo například česko-saské Švýcarsko. To bylo mimo jiné inspirací i pro Hanse Christiana Andersena [Matoušek, 2010: 184-187].

Počátky těchto aktivit jsou tedy soustředěny na horské oblasti a současně vzniká například velké množství rozhleden a horských chat, jako turistických cílů. Dále v našem prostředí vznikaly od 60. let 19. stol. okrašlovací spolky. Ty si kladly za cíl esteticky zlepšit životní prostředí. Jejich členové dobrovolně budovali stromořadí, parky, kultivovali přílehlou přírodu, pořádali slavnosti a později rozšířili své působení i na budování turistických cest včetně oprav a ochrany historických památek, především hradů. I těmto

aktivitám byly vzorem nejprve německé spolky [Blažková; Fialová; Matoušek, 2014: 17-19].

Mezi českým a německým obyvatelstvem panovalo značné napětí a jinak tomu nebylo ani v oblasti turistiky. V roce 1921 žilo v Československu přes 3 miliony Němců. Jejich vyšší politická, hospodářská a kulturní úroveň a také 800 let soužití s Čechy bylo hlavním argumentem, aby se mohli podílet na politice země. Češi naopak zdůrazňovali, že Němci byli do země pozváni českými panovníky. Prezident Masaryk vždy hájil spolupráci obou národů, avšak zdůrazňoval, že český stát jsme si vytvořili my [Kárník, 2000: 83-90]. Paradoxem se tedy jeví nesnášenlivost vůči Němcům, neboť Češi jim měli být spíše vděční za rekreační trendy obecně.

2.4.3 Skauting a tramping

Významnou roli hrál v Českých zemích také skauting. Ten vznikl jako organizace pěstující mravnost a čestnost. Zároveň se snažila přiblížit člověka zpět k přírodě, které se v důsledku industrializace tak odcizil. Jeho zakladatelem byl u nás Antonín Svojsík. Podle jeho modelu byl však skauting očištěn od původních militantních a náboženských prvků a naopak rozšířen o motivy amerického woodcraftu/Lesní moudrosti [Blažková; Fialová; Matoušek, 2014: 20]. Postupem času se ale organizace začala tříštit vlivem politických názorů. Vznikly tak odnože Skautů socialistů, volnosti, práce, Skauti Spartakovy, zálesáci a Liga lesní moudrosti. Nejpočetnější byl svaz Junáků-skautů.

Trampové se věnovali vesměs stejné činnosti, avšak odmítali jakoukoli formu organizace. Někdy se jim říkalo „divocí skauti“, což bylo označení inspirované Divokým západem. Trampové proto svá jména často překládali do angličtiny, svým osadám dávali romantické nebo Indiánské názvy, jako například Měsíční údolí nebo Hiawata. I názvy řek se změnily, takže ze Sázavy se stala Zlatá řeka. Trampové toužili po svobodě, kterou jim doba První republiky mohla výborně zprostředkovat [Kárník, 2000: 533-549].

2.5 Rekreační na venkově

Vzorem pro způsob rekreace druhé poloviny 19. a počátku 20. století se stala aristokracie, která do té doby jako jediná vrstva společnosti znala fenomén volného času. Ten pak byl většinové společnosti umožněn v důsledku pravidelné pracovní doby. Pak tedy vznikla otázka, co s tímto získaným časem navíc. Jediná šlechta a bohaté měšťanstvo, tedy naprostý zlomek populace, mohl okázale demonstrovat své sociální postavení a chlubit se množstvím majetku. Volný čas tedy trávili na svých honosných sídlech a věnovali se lovu,

sportu, umění apod. A protože jiný vzor ve společnosti neexistoval, začala i bohatnoucí střední třída napodobovat tyto zvyky. Zpočátku to byly jen elity, postupem času se ale rekreace stala masovým jevem a povaha letních sídel se poněkud změnila. Letní zámky byly postupně doplněny honosnými vilami, později skromnějšími domky a nakonec i obyčejnými trampskými chatkami. Vývoj trávení volného času byl zároveň výrazně ovlivněn idealizací divoké přírody, tedy obdobím romantismu. S jeho nástupem (počátky lze datovat přelomem 18. a 19. stol.) byla divoká a volná příroda chápána jako ztělesnění dobra, oproti civilizaci, která představuje zlo. Působením německé přírodní filosofie v 19. stol. se tento pohled mění, nicméně ideál venkovské zemědělské krajiny zůstává a moderní člověk dočasně opouští město, aby v ní mohl hledat odpočinek a inspiraci [Blažková; Fialová; Matoušek, 2014: 12-14].

Faktorů umožňující trávení volného času je několik, jedním z nejdůležitějších je také rozmach dopravní infrastruktury, především železnice. Ta měla zásadní vliv zejména na budování příměstských villegiatur a umožnila jejím rekreantům navštěvovat svá sídla často, rychle a levně. V menší míře bylo možné využívat i paroplavbu do příměstských letovisek [Blažková; Fialová; Matoušek, 2014: 18]. Po roce 1926 se již také setkáváme s rozmachem automobilismu, který dříve představoval výjimečnost až dobrodružnost. Nyní byl ale dostupný už i pro vyšší střední vrstvy a umožnil tak nezávislost návštěv letních hostů na vlakové dopravě. Zároveň dal vzniknout letoviskům mimo železniční infrastrukturu [Šoukal, 2016: 73].

Dále přispěly k rozmachu masové rekreace změny v oblasti sociální politiky po roce 1918, které se pozitivně dotkly volného času zaměstnanců. V první řadě to bylo uzákonění osmihodinové pracovní doby. Její prosazování však bylo problematické, obzvláště v malých podnicích, kde neměly odbory tak velký vliv. Další velkým tématem byla placená dovolená. Tu měli ještě před vznikem republiky možnost využívat pouze někteří úředníci. V roce 1925 však byl přijat zákon, který dával nárok na šest dnů dovolené, po patnácti letech zvýšeno na osm [Kárník, 2000: 520].

Zavedení placené dovolené se týkalo především soukromých úředníků a dělníků. Jen ti nejlépe placení dělníci si však letní byt mohli dovolit, spíše se mezi nimi rozšířil tramping a chataření. V důsledku tohoto zákona tak vznikaly chatařské kolonie, především v okolí Berounky a Sázavy a překrývali se s oblastmi letních vil. K diferenciaci trávení volného času přispěl též zákon z roku 1926, který státním zaměstnancům zvyšoval placenou dovolenou podle platové stupnice na tři až šest týdnů, což vzbuzovalo negativní reakce v řadách soukromých úředníků [Šoukal, 2016: 70-76].

2.5.1 Letní byty

Od poloviny 19. stol. se začal formovat trend navštěvování tzv. letních bytů. Pod tento pojem řadíme také vlastnění rekreačního objektu, nicméně před masovým rozmachem budování vlastních domů a vil bylo častějším způsobem trávení letních měsíců v přírodě v pronajatém bytě. Rodina takto trávila na venkově několik letních týdnů. Otec se zpravidla za rodinou vypravoval až v sobotu po práci a vracel v neděli večer. Tento způsob dovolené byl znám především z Rakouska a stal se inspirací pro České země. Jednalo se především o byt (nebo i jen jeden pokoj) ve vesnickém stavení, který místní obyvatelé pronajímali. Později se objevily i vily, hotely a hostince určené přímo pro letní hosty [Šoukal, 2016: 11-26].

Nejluxusnější formou letního bytu se rozumělo vlastnění vily. Právě zde nacházíme prvky inspirované šlechtickými letohrádky. Typická jsou například honosná reprezentativní schodiště a zábradlí, vnitřní i venkovní. Každá vila i menší dům je zasazená do květnaté zahrady nezřídka upravené ve stylu zámeckého parku s altánkem pro zahradní slavnosti apod. V případě nižšího sociálního postavení rodiny se setkáváme spíše s menšími podkrovními domy. I ty se však snaží napodobit aristokratickou okázalost. Finančně nejméně náročnou stavbou jsou potom chaty, vznikající většinou v koloniích ve velmi příznivém přírodním prostředí s dobrou vlakovou dostupností. Jejich majitelé jsou zpravidla příznivci meziválečných trampských hnutí. Jinou formou chaty jsou tzv. *weekendové domky* neboli *letní domky*, které se zpravidla nevyskytují v koloniích ale v intravilánu obce. Mezi jejich majiteli však termín *chata* nebyl příliš populární [Blažková; Fialová; Matoušek, 2014].

Ježdění na letní byt vzniklo jako následek bohatnutí městské střední třídy. Reprezentovalo ji úřednictvo, živnostníci (lékaři, právníci, architekti), univerzitní a středoškolští profesori a podnikatelé. Největší část však představovali vyšší úředníci, kteří měli privilegia v podobě vyšších platů a delší dovolené. Mnohdy si z těchto důvodů mohli dovolit vlastní vilu. Od 20. let již byla návštěva letního bytu pro vyšší střední třídu samozřejmostí, ale nově se otevřela možnost i pro nižší střední třídu. Ta chtěla (a konečně jí to doba umožnila) také demonstrovat svou společenskou prestiž, kterou ve velké míře pobyt na letním bytě představoval. Proto také velmi záleželo na významnosti lokality a na osobnostech, které zde bylo možné potenciálně potkat. Avšak letní hosté, kteří byli zvyklí jezdit na venkov už před první světovou válkou, považovali tento masový trend 20. a 30. let spíše za úpadek společnosti, především ve spojitosti s přeplněnými letovisky. Pro vyšší

třídy tedy začalo být populární jezdit do zahraničí, zejména do Jugoslávie. Nejvyšší prestiž však měla návštěva francouzské Riviéry²⁷ [Šoukal, 2016: 11-26].

Ačkoliv se ve zkoumaných Pikovicích často nejednalo o honosné vily, jejich přepych byl v té době jednoznačný, protože vybavení bytů bylo ještě v roce 1930 velmi špatné. 75% z nich bylo bez příslušenství, 23% jich bylo tvořeno pouze jednou místností a koupelnu mělo pouze 20% bytů. Bylo proto běžné, že rodina žila v jednopokojovém bytě, kde otec-řemeslník zároveň vyráběl [Kárník, 2000: 521].

2.5.2 Téma letních bytů v dobové beletrii

Ústředním tématem této práce je fenomén rekreace. Tu však není možné pochopit pouze bádáním v historických dokumentech, je třeba ji zažít. Pro lepší představení dobového kontextu byl tedy vybrán dívčí román Dcerušky paní Veselé odehrávající se ve třicátých letech. Autorkou knihy je Božena Čížková, která však své romány publikuje výhradně pod pseudonymem Fringilla. Tento román z tzv. červené knihovny vypráví příběh matky, která se zoufale snaží provdat nejstarší ze svých třech dcer. Většina děje se odehrává na letní vile a také v lázních. Ačkoliv se nejedná o přelomové dílo, autorka se dokáže velmi pozorně věnovat dobovým detailům, a proto kniha dobře poslouží této práci.

V autorčině příběhu je hlavním předmětem kvetoucí letní příroda, a proto ten skutečný život se odehrává na venkově. Praha, odkud rodina Veselých pochází, je zde vyobrazena jako špinavé a depresivní místo, odkud se postavy snaží uniknout. Jindy ji autorka označí za „*hromadu cihel a kamení*“ a představa zde trávit léto a „*smažit se na pražském chodníku...a svlažovat se ve vltavském kafi*“ vede mladé dívky k pláči [Fringilla, 1932: 28]. Kniha dále zmiňuje četné pražské plovárny, na těch se ale „*bacily procházejí v plavkách...v každé kapce té špinavé vody je jich padesát tisíc*“ [tamtéž: 39]. Venkov je zde naopak opěvován jako „*zemský ráj*“, místo kde je „*krásný šumný les s kvetoucími pasekami, fešáckým lesním adjunktem, bystrinou s křišťálovou vodou, kde by se dalo koupat...*“ [tamtéž: 33]. Kromě panenské přírody si dívky na venkově váží i vesnického života a těší se „*křičení hus, bučení krav a kokrhání kohoutů*“ [tamtéž: 34]. Letní vila s krásnou zahradou plnou květin se nachází ve fiktivní vesničce Ostrovice, kterou autorka popisuje jako „*rozkošné hnízdečko*“ [tamtéž: 39]. Letní hosté a majitelé víkendových domů

²⁷ Dovolena ve Francii, která byla kulturním a módním vzorem první republiky, představovala nejvyšší společenskou prestiž. Nejčastějším cílem bylo pak tzv. Azurové pobřeží, které nabízí možnost koupání v moři, opalování se, hraní tenisu nebo pétanque. Riviéra také skýtala velkoměstskou zábavu (Marseille, Nice, Aix-en-Provence), kde mohli hosté navštěvovat četná divadla, kina, bary a tanečnírna [Šoukal, 2016: 134-138].

v této době běžně využívali služeb místních obyvatel v daném letovisku. Tak i zde je zmíněn místní, pan Lázníčka, který má letní vilu v Ostrovcích na starosti, když je její majitel v Praze a také zde zastává roli zahradníka [tamtéž: 94]. Mimo to však román také zmiňuje skutečná a významná rekreační letoviska, kam se v průběhu děje rodina také vypravuje. Zmíněn je zde Karlův Týn (dnes Karlštejn), Zbraslav, Mariánské Lázně, Jíloviště, Černošice. O možnostech rekreace v těchto místech se postava babičky dočítá v novinách v rubrice letních bytů [tamtéž: 28]. Mluví se zde i o Bubenči, jako o nejluxusnější lokalitě k výstavbě vily. Použit je výraz „*předměstí boháčů*“. V souvislosti s rekreací je zde zmíněn i ideál moderního muže. Ten by měl být sportovně založen, dělat box, hrát tenis, umět znamenitě řídit auto a být podobný některému filmovému umělci [tamtéž: 30].

Vedle kontrastu města a venkova otevírá kniha i další témata charakterizující období první republiky. Jedním je například postavení žen. Na jednu stranu autorka říká, že „*děvče je nejlépe usazeno tam, kam je Bůh určil a příroda zařadila – v manželství*“, na stranu druhou však přichází i významná kritika tohoto postavení. Například to, že o manželství se řekne, že je šťastné, když manželka zapře, že je chytřejší než její manžel a přijme roli kuchařky a hospodyně. Dále pak, že ženu v manželství čeká pouze odříkání [tamtéž: 20]. Kromě toho je zde i několik myšlenek týkajících se ženské emancipace. Je to kupodivu postava babičky, kdo říká, že „*ženina samostatnost má větší cenu než věno*“ a že nyní mají ženy možnost studovat a vydělávat peníze a znát jejich cenu. Nejmladší dcera zase mluví o nošení kalhot ženami, a že „*emancipace si vybojuje i toto právo*“ [tamtéž: 290].

Jednou z dobových zvyklostí je i to, že si lidé potrpěli na oslovování podle jejich zaměstnání. Údaje ve stavební dokumentaci ze Státního oblastního archivu Praha-západ ukazují, že povolání je běžné i jako součást podpisu. I toto kniha zmiňuje. Píše se zde o tom jak vábně zní titul *paní radová* a že „*lidem, kteří mají peníze, se všelijak pěkně říká*“, například *pane velkořezníku* nebo *paní továrníková* [tamtéž: 243].

Kniha není kvalitní historickou sondou pokročilé industriální doby, ale dobře zachycuje dobové vnímání rekreace na venkově. Pomáhá tak lépe pochopit, jakým způsobem se trávil čas ve vilových letoviscích i přesto, že jsou Ostrovce fiktivní.

2.6 Hospodářská a zemědělská krize

Černý pátek na americké burze v roce 1929 způsobil nejhorší ekonomickou krizi zatím známou, ale Českých zemí se dotkla až o rok později. Již v průběhu tohoto roku se

však začala ekonomika Československa zpomalovat. Chyběl odbyt na domácím i zahraničním trhu. Nepřišla tedy náhle, tak jako v západním světě. Současně ale nastala v ČSR agrární krize. Snížily se ceny zemědělských produktů a snížila se i jejich produkce. I její následky se však projeví až později [Kárník, 2000: 549].

Další fáze krize nastala v létě 1931 a ta se týkala celého světa včetně ČSR. Tou byla úvěrová krize, která s sebou nesla propad domácí průmyslové výroby téměř o 50% v porovnání s rokem 1929. Tento jev se projevil i ve stavebnictví. V roce 1929 bylo v ČSR postaveno 7134 obytných domů. V následujících letech jde vývoj následovně: 5367 domů v roce 1930, 5381 v roce 1931, 6648 v roce 1932 a 4083 v roce 1933. Pouze rok 1932 překvapivě vzrostl a to z důvodu nashromážděných stavebních prostředků, které byly výhodně využity na trhu stavebnictví. V průběhu krize byla totiž jejich cena nižší stejně jako pracovní síla [Kárník, 2002: 37].

Šoukal uvádí, že zpočátku se krize československé rekreace (s výjimkou zahraničních návštěv) téměř nedotkla a zprvu to vypadalo, že se mu zcela vyhne. Ještě rok 1930 vykazoval stejné počty letních hostů jako v předchozích letech. První projevy krize se ukázaly koncem roku 1931. Zaměstnanci přicházeli o mzdové bonusy, docházelo i ke snižování platů samotných a zejména v roce 1933 zůstávaly některé rodiny přes léto doma. Přesto se však počty rekreatantů výrazněji nesnížily. Pobyt na venkově nemusel být pro šetřivou rodinu příliš nákladný, obzvláště vlastnila-li sama domek. Také návštěvám pomohl zákon z roku 1934, opět prodlužující délky dovolených a svým způsobem i agrární krize z roku 1928, která postihla venkov. Ten v jejím důsledku hosty z města vítal o to více, protože u nich měl odbyt zemědělských produktů [Šoukal, 2016: 76-80].

2.7 Krajinné změny

V důsledku lidské činnosti dochází od nepaměti k proměňování přírodní krajiny²⁸ v krajinu kulturní. Tu tvoří aspekty přírodní, hospodářské a sociální. Velmi častou interpretací vztahu krajiny a přírody je, že čím je krajina kulturnější, tím méně je v ní přírody a naopak. V tom případě by však kultura a příroda byli pouhými soupeři, kde jeden se snaží vyšachovat toho druhého. Pravdou je, že tyto dva elementy nejsou vždy v harmonii, nicméně ne každý zásah člověka do přírody přináší její degradaci. Naopak, optimální kulturní krajina se vyznačuje symbiotickým soužitím přírody s kulturou. Může

²⁸ Přírodní krajinou je myšlena taková, která je formována pouze přírodními procesy a v rámci planetárního měřítka je jen minimálně zastoupena [Lipský, 1998: 18].

mít potom daleko větší hodnotu než pouhá příroda nebo pouhá kultura [Sádlo – Pokorný – Hájek – Dreslerová – Cílek, 2005: 15].

Kulturní krajinu lze také chápat jako národní dědictví, protože je produktem dané kultury a také zrcadlí její úroveň vyspělosti. Staletí vytvářená tradiční zemědělská krajina v dnešní době ve velké míře musí ustoupit velkovýrobním technologiím zemědělství a lesnictví a ztrácí tak svou ekologickou hodnotu. Snižuje se biologická diverzita, půda má větší náchylnosti k erozím, narušen je i vodní režim, což se projevuje například sníženou úrovní podzemních vod apod. Z toho důvodu někdy vznikají tzv. červené knihy ohrožených krajin [Lipský]. Jistě lze k činnostem majícím destruktivní vliv na vývoj krajiny zahrnout i například vytvoření rozsáhlého vojenského újezdu, k čemuž v letech 1942 – 1945 v Pikovicích a jejich širokém okolí došlo.

Vztah krajiny a lidí ovšem není nikdy jednostranný. Na první pohled se snad zdá, že kulturní krajina je výsledkem lidské práce, ale tím by byla přírodě přiřazena pasivní role. Očima ekologů a evolučních biologů je nutno nahlížet na vztah člověka a přírody jako na dva aktéry, kteří se zpětnými vazbami ovlivňují. Člověk totiž musí k přírodním živlům přistupovat neustále s novými strategiemi, a proto se lidské artefakty liší dle regionů podle toho, jaké jsou zde přírodní podmínky [Sádlo – Pokorný – Hájek – Dreslerová – Cílek, 2005: 15].

O obecné definování krajiny se pokusilo mnoho krajinných ekologů a výsledkem jsou stovky různých definic. Proto je lépe se zamyslet z jakého pohledu je krajina zkoumána a vybrat tu, která nejlépe odpovídá. Pro tuto práci byla vybrána definice nahlížející na krajinu jako na polyfunkční systém a prostor, jejímž autorem je prof. Ing. Dr. Pravdomil Svoboda, DrSc.²⁹

„Krajina je určitý plošný prostor země, svérázný svojí tvárností povrchu, podnebím, vodstvem, rostlinstvem a živočišstvem a nakonec též obyvatelstvem a formami jeho hospodářské, sídlení, dopravní, obchodní a politické činnosti.“ [Svoboda, 1971]

Citovaná definice má z pohledu rekreačního letoviska význam ve smyslu přírodních podmínek, protože především kvůli nim rekreatanti oblast vyhledávali. Dále zde přicházeli do kontaktu s původním obyvatelstvem a využívali produkci jejich hospodářské činnosti (především zemědělské), takže i sociálně ekonomické faktory jsou zde zastoupeny.

²⁹ Prof. Svoboda byl významný český dendrolog a krajinný ekolog. Zastával funkci děkana lesnické fakulty, když ještě spadala pod ČVUT a založil její arboretum v Kostelci n. Č. lesy [Národní lesnické centrum, 2009].

Nepřímo je zde zmíněno i stavebnictví a dopravní infrastruktura, kterou je rozvoj letoviště také podmíněn.

Protože jedním z témat práce je také proměna krajiny, bude dobré uvést, jakou perspektivou na tuto problematiku nahlíží přírodní i společenské vědy.

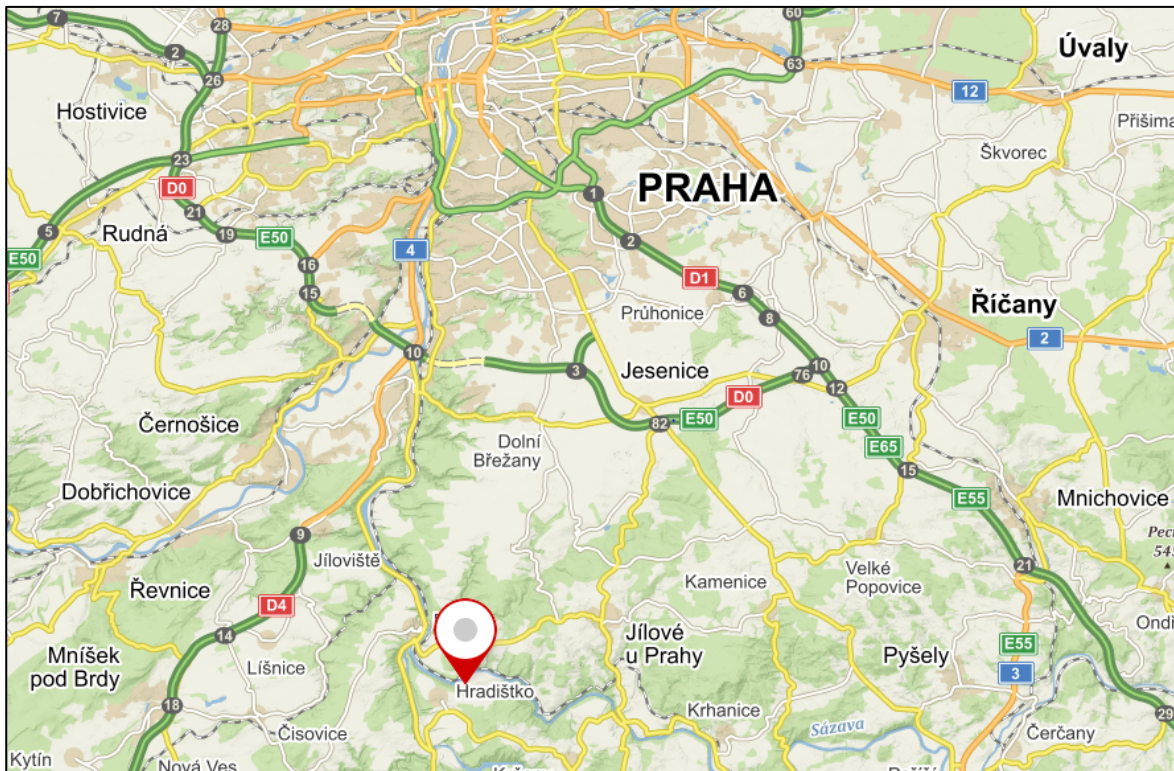
Nejsou to přírodní procesy, ale lidská ekonomická činnost, která je v dnešní době jednoznačně nejvýznamnější hybnou silou formující biosféru. Pro lepší porozumění a předvídání globální environmentální změny je potřeba lidským aktivitám věnovat zvýšenou pozornost – především průmyslovému metabolismu a proměně krajiny. Proměnu krajiny tvoří dvě doplňující se komponenty, krajinný pokryv (land cover) a aktuální využití půdy (land use)³⁰. Land cover je předmětem zkoumání zejména přírodních vědců, kteří se v souvislosti s ním zajímají o fyzický stav pokryvu daného území, tedy zda se zde vyskytuje např. les nebo vodní plocha. Data land cover jsou získávána především leteckým nebo satelitním snímáním. Land use je v hledáčku zájmu především společenských vědců (ekonomů, demografů, atd.) a zkoumá, jakým způsobem člověk půdu využívá a k jakým změnám dochází v jejich využití. Takovým využitím může být osídlení, zemědělská plocha nebo území využívané k rekreaci [Meyer – Turner II, 1994: 3-6].

³⁰ Anglické pojmy „land cover“ a „land use“ se běžně používají i v české terminologii.

3 EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 Přírodní a geografické podmínky Pikovic a blízkého okolí

Letovisko Pikovice leží v severní části Středočeské pahorkatiny a je vzdálené necelých 30 km jižně od centra Prahy. Nachází se na levém břehu řeky Sázavy asi 2,5 km od jejího soutoku s Vltavou. Podél pravého břehu řeky se táhne železnice, která má v blízkosti Pikovic stanici Petrov u Prahy, pojmenovanou po vesničce vzdálené asi jeden kilometr. Od této stanice vede přes řeku pěší betonová lávka. Ze severní strany jsou tedy Pikovice ohraničeny Sázavou, z jižní strany je odděluje prudký lesnatý svah od obce Hradištko, jehož jsou součástí a na východě je jejich přirozenou bariérou kopec Medník (417 m n. m.). Původní vesnice a meziválečná výstavba rekreačních domů leží zhruba v rozmezí 200 a 270 m n. m. Některé domky a vilky leží jen několik desítek metrů od břehu, tedy v nejnižším položeném místě letoviska. Naopak dřevěné tramské chaty vznikaly po stovkách za rok a to i v pozdějším období. Jsou jimi protkuté veškeré přilehlé lesy i skaliska ve vysokých polohách a je tedy obtížné stanovit, kam až letovisko sahá. Největší část pikovického břehu je tvořena asi 150 m širokou a rovnou loukou. Z důvodu rizika povodní zde není vhodné stavět, jak se pikovičtí již v minulosti vícekrát přesvědčili. Louku využívají především vodáci jako přístaviště. Dále je zde fotbalové hřiště a kemp. Dříve se

Obrázek 1 Mapa zobrazující polohu Pikovic dostupné na www.mapy.cz

z důvodu velkého zájmu o lokalitu tábořilo i na ostrově, který od břehu odděluje náhon bývalého mlýna. Intravilán obce začíná s rostoucím svahem, který se postupně stává příkřejším. Původních několik hospodářských stavení je situováno v samotném jádru obce asi 300 m od řeky. Protější břeh je tvořen prudce stoupající lesnatou stráň s častými skalními útvary. Kromě náročně vybudované železnice je zde také velké množství chat [Mapy.cz, 2018].

Obrázek 2 Mapa zobrazující polohu Pikovic vůči Hradištku dostupné na www.mapy.cz

Přílehlé lesy tvoří především smrk a dub a místy také jedle. Kopec Medník pak pokrývají především původní dubohabřiny a květnaté bučiny, kde se vyskytuje jako na jediném místě střední Evropy kriticky ohrožený kandík psí zub. Kvůli jeho výskytu a přirozeným lesním porostům je Medník národní přírodní památkou. Jeho území je zvláště chráněno od r. 1933 [AOPK, 2018]. Statut státní přírodní rezervace získal Medník 11. 2. 1942, ačkoliv o to bylo usilováno již od r. 1930 ministerstvem obchodu, národní osvěty, veřejných prací, okrašlovacím spolkem a dalšími institucemi. Návrh na ochranu kandíku byl vznesen dokonce již v roce 1905 na valné hromadě pražské organizace okrašlovacího spolku [Anger, 2003: 1-6].

Významným biocentrem je také pikovický ostrov, proto je jeho rekreační využití limitováno. Zdejší půdy včetně sázavské nivy jsou velmi jílovité, a proto zde v minulosti bývala i cihelna [Vybíral a kol., 2017]. Ačkoli je půda spíše méně úrodná, pěstovalo se obilí v Pikovicích hojně, jak dokazují i dobové fotografie. Podle místní kroniky se také od 20. let začalo prosazovat značně výnosné pěstování jahod zahradních přinesené z neveklovského okresu [Kronika Hradištko].

3.2 Historie Pikovic

Pikovice jsou společně s Brunšovem a Rajchardovem součástí obce Hradištko, často se objevuje také výraz *spojené obce*. Nejstarší osada v této oblasti, která je dnes známá pod jménem Sekanka vznikla v návaznosti založení kláštera sv. Jana Křtitele (nebo také Ostrovského kláštera) na ostrově sv. Kiliána v roce 999 knížetem Boleslavem II. Sekanka sloužila jako řemeslnické a tržní opevněné zázemí kláštera. Byla zničena do základů braniborskými žoldněři, kteří vtrhli do Čech po smrti Přemysla Otakara II. r. 1278. Klášter byl vypleněn husitskými vojsky r. 1420 [Vybíral a kol., 1985: 7-10]. Samotné Pikovice pravděpodobně vznikly na místě říčního přechodu, avšak první písemná zmínka pochází z roku 1571, kdy byly s řadou dalších obcí prodány Janem ze Šternberka. Po častém střídání majitelů se dostaly do vlastnictví Strahovského kláštera roku 1638. Se zrušením roboty v roce 1848 se Hradištko vymanilo z poddanského stavu církevního panství a vznikla samostatná obec. Pikovice měly v té době 132 obyvatel [Hradištko, 2017].

Hradištská kronika byla započata řídícím učitelem a členem obecního zastupitelstva Václavem Kletečkou v roce 1925. V témže roce byl zastupitelstvem zvolen jako Kronikář. Svou funkci ředitele i kronikáře zastával do roku 1936. Poté odešel jako ředitel do školy ve Zvoli a jeho roli převzal až roku 1948 nový řídící učitel Rudolf Donda. Ten v Kronice kritizuje hradištské zastupitelstvo, že nebylo schopné po dobu 12 let zajistit nového kronikáře. Sám tedy musel veškeré informace zjišťovat zpětně.

O Pikovicích Kletečka píše jako o převážně zemědělské obci a obyvatelích nebohatých z důvodu *vcelku nevalné půdy*. Některým dává obživu řeka jako plavcům dřeva³¹ nebo zřízencům paroplavby. Dále zde žijí dělníci lesní a také průmysloví, kteří dojíždějí do cukrovaru v Modřanech, papírny ve Vraném a do vápenic v Braníku. Žádný

³¹ Voraři hráli v místním hospodářství velmi důležitou roli. Těm, kteří splavovali dřevo ze Zruče n. Sázavou do Čerčan, se říkalo „Hornáci“ a odsud dále přebírali jejich náklad „Dolňáci“. Vory svázané z klád se zařadily za sebe a posádka tvořená asi pěti muži včetně *vrátného*, velitele plavidla, se vydala na nebezpečnou cestu. Obzvláště rizikový byl úsek mezi Žampachem a Pikovicemi, který připomíná dřevěný kříž u skalnatého břehu v místě zvaném Na Babách [Kucrová, 2013: 7-8].

větší průmysl se v okolí nevyskytoval, ale obec doufá, že v důsledku využití vodní energie pro elektrizační účely nějaký vznikne. O lidech se píše, že zde téměř nejsou negramotní a navíc se zvyšuje (hlavně po roce 1918) i kulturní úroveň. Vznikla místní knihovna, pořádány jsou přednášky a také oslavy ve výroční dny národa. Vytvořením Velké Prahy k prvnímu lednu 1922 byla zřízena okresní správa v Jílovém. Tam jen berní úřad, okresní soud, okresní správní komise, důchodkový úřad a nemocenská pokladna [Kronika Hradištko].

1848	132
1910	125
1921	144
1930	188

Obrázek 3 Vývoj stálých obyvatel Pikovic [Kronika Hradištko].

Zlom po roce 1918 popisuje kronika velmi pozitivně. Mezi lidmi panovala naděje konečného zlepšení po 300 letech nadvlády Habsburské monarchie. Prezident T. G. Masaryk je vychvalován jako mesiáš českého národa a na jeho počest jsou v Hradištku pořádány časté oslavy. Hospodářský vývoj byl však po první světové válce ve skutečnosti velmi pomalý. I v Pikovicích bylo silně znatelné, že v zemi zhuntované válkou je všeho nedostatek, zejména pracovní síly a potravin. Navíc do oblasti přicházejí váleční uprchlíci, především polští Židé, o které je nutno se postarat. S koncem války také propukla epidemie španělské chřipky, která i v Hradištku a přilehlých obcích měla lidské oběti. I přes tyto události jsou každodenně ve vznikajícím letovisku vidět *Pražané s batohy* shánějící životní potřeby. Do poloviny 20. let stále panovala bída, především kvůli nízké zaměstnanosti. V roce 1922 byly navíc napadeny přilehlé lesy mniškou, takže proběhla rozsáhlá kácení. Na Medníku musely být vykáceny celé dlouhé pásy táhnoucí se od úpatí až na vrchol kopce. Stejného roku zasáhly celý region ničivá sucha a úroda ten rok byla velmi slabá [Kronika Hradištko].

Obci výrazně hospodářsky pomohla parcelace a následný odprodej obecních pozemků určených k výstavbě rekreačních domů. Velké množství jich bylo prodáno v oblasti ulice Na Průhoně v roce 1928, kdy se jejich prodejní cena pohybovala kolem 15 Kčs za čtvereční sáh. Tím obec přišla ke slušnému obnosu peněz, které mohla dále investovat do dalšího rozvoje. Zájem letních hostů o Pikovice stále vzrůstal a byla vydávána častá povolení na stavbu weekendových domků, tedy dřevěných chat. Rok na to zakoupil stavitel Ing. Antonín Troníček z Prahy II. velké množství pozemků od mlynáře

Václava Ježka, které následně nechal rozdělit na stavební parcely. Cena pozemků prudce stoupala, takže je mohl prodávat za 30 až 50 Kčs za čtvereční sáh [tamtéž].

V souvislosti s hospodářským rozvojem letoviska měli místní a majitelé vil zájem na elektrifikaci obce především kvůli osvětlení. Na podporu finančně nákladného projektu vzniklo v Pikovicích Družstvo pro rozvod elektrické energie. Jeho členy byly místní jak rolníci, tak i rekreanti z Prahy. Ti svými příspěvky pomohli rozvoji. Přípravné práce na rozvod elektřiny probíhaly už v roce 1928 a koncem roku 1930 už bylo v ulicích zavedeno veřejné osvětlení a také došlo k telefonizaci Hradištka [Anger, 2003: 19-20].

V kronice se pan Kletečka vyjadřuje také k hospodářské krizi. Píše, že v roce 1931 se projevila i v Hradištku a plyne z ní nezaměstnanost. Vrcholí v roce 1932 a nese s sebou snižování platů jak soukromých, tak i státních zaměstnanců. Rostou také ceny potravin a oblečení je téměř nedostupně drahé. Obec podniká v roce 1933 opatření na podporu nezaměstnaných [Kronika Hradištka]. Ekonomické krizi s sebou nese také stavební útlum, čemuž odpovídá i výstavba v Pikovicích v letech 1931 a 1932. Oba tyto roky přinesly pouze po třech nových domech. Zato následující roky začíná výstavba expandovat. Již v roce 1933 vzniklo devět nových objektů, rok nato patnáct (což byl nejproduktivnější rok) a r. 1935 dalších třináct [SOkA, karton 3]. Tomu poněkud protiřečí místní kronika. Podle té je rok 1935 charakterizován stavebním útlumem avšak počet provizorních chat na pozemcích vlastních i pronajatých překročil v celém Hradištku 200. Iniciativou okrašlovacího spolku došlo v tomto roce také k pojmenování čtyř nových ulic. Byly to ulice *K Posázavské stezce* (dnes ulice *Pobřežní*), *Švehlova* (dnes *Nádražní*), *Pod Medníkem* (dnes *Na Průhoně*) a *J. B. Foester*³² (dnes *Pod Medníkem*) [Kronika Hradištka].

Impulzní nárůst nezaměstnanosti nastal na podzim roku 1931, když byla dokončena stavba poričních zařízení na Vltavě. Řada dělníků tak přišla o zaměstnání. Ke zlepšení docházelo vždy jen v letních měsících, když bylo třeba sezónních úprav na Vltavě. Práci dala místním lidem také pozdější výstavba mostu ve Štěchovicích a lávky v Pikovicích [Vybíral a kol., 1985: 20].

Od roku 1922 se KČST začal zabývat výstavbou lávky - na schůzi své finanční komise. Diskutovalo se o ní v návaznosti na Posázavskou stezku. Z důvodu příliš vysokých nákladů musela být její stavba odložena. Klub místo ní vybudoval nový přívoz v místě

³² Hudební skladatel a spisovatel Josef Bohuslav Foerster (1859-1951) trávil ozdravný pobyt (protože nemohl chodit) v Pikovicích v letech 1927-1930. Byl mu doporučen lékařem místní *kamenný vzduch jako někde v Itálii*. Místo ve svém domě č. p. 27 mu nabídli manželé Pavlátovi. Po čase začal pomalu chodit po zahradě a později chodil na procházky po Pikovicích, takže se zde skutečně zotavil. Dobové fotografie dokládají, že zde trávil čas malováním [Anger, 2003: 13-14]. S velkou úctou se o něm zmiňuje také místní kronika.

jejího budoucího vzniku, který jím byl financován. V té době byly tedy v Pikovicích přívozy dva. Tento a ještě přívoz E. Chadimy u pikovického mlýna [Anger, 2003: 2-3]. Přípravné fáze na stavbu pikovické lávky začaly nakonec v roce 1934. Její plánování bylo umožněno zvýšeným obecním rozpočtem z prodeje pozemků stavebníkům rekreačních objektů. Na její výstavbu bylo z rozpočtu uvolněno 200 tis. Kčs. Z více návrhů na stavbu lávky byla v roce 1935 vybrána Českomoravská stavební společnost v Praze jako nejlevnější možnost. Dozorem byl pověřen projektant Dr. Ing. Antonín Kratochvíl. Dokončena byla 15. března 1937 a obsazena výběřčím Bohuslavem Novotným z Pikovic za týdenní výplatu 70 Kčs. Ten každému účtoval poplatek 20 hal za její překročení. Celková cena lávky se vyšplhala na 351 tis. Kč [Kronika Hradištko].

Obrázek 4 Přívoz E. Chadimy před vybudováním lávky. Zdroj: archiv E. Linharta

3.3 Doprava do Pikovic

Železnice v úseku Vrané nad Vltavou – Jílové u Prahy, která regionu ekonomicky významně pomohla, byla slavnostně zprovozněna 1. 5. 1900. Pracovala na ní firma Osvalda Žiwotského. Dráze se říká Posázavský pacifik, protože stejně jako slavná severoamerická železnice musí překonávat řadu soutěsek, údolí, mostů a tunelů. Z důvodu náročnosti její výstavby byli povoláni pracovníci s většími zkušenostmi v těchto podmínkách, především Italové, Chorvati a Slovinci. Pro obtížnost terénu byl tento úsek

budován až jako poslední. Vůbec největší komplikací bylo proražení skály hned za jílovským nádražím a následné přemostění údolí Kocour. Byl zde proto vybudován 42 m vysoký kamenný viadukt, který je technickým unikátem a zároveň nejvyšším kamenným železničním mostem ve střední Evropě. Stanice u Pikovic byla původně asi o kilometr dál směrem po proudu a nesla název Pikovice. Později byla přejmenována na Petrov-Pikovice a v 60. letech na současný název Petrov u Prahy [Kucrová, 2013:10-15].

Do určité míry bylo také možno využívat lodní spojení. I to způsobilo rychlejší ekonomický růst regionu, především z pohledu místních lidí. První parník do Štěchovic vyplul v srpnu roku 1865 ze Smíchova. Tím bylo zahájeno pravidelné lodní spojení a s ním doprava většího sortimentu zboží [Vybíral a kol., 1985: 75]. Vybudováním přehrady ve Vraném nad Vltavou v roce 1936 došlo k vzednutí hladiny a to až k Pikovicím, takže Pražská paroplavební společnost mohla zavést pravidelnou linku mezi Davlí a Pikovicemi [Pavelčík, 2009: 243]. V místech, kde bylo postavené přístaviště, stával pikovický mlýn. Jednalo se o poslední mlýn na Sázavě, před jejím soutokem s Vltavou. Ten v roce 1928 vyhořel (na pomoc tehdy přišlo velké množství lidí, především letních hostů) a jeho majitel, mlynář Václav Ježek, jej ještě téhož roku znovu vybudoval. Současně také provedl významnou rekonstrukci na původním hospodářském stavení, aby mohla být využívána k pronájmu letním hostům. Vznik vodní přehrady však v důsledku zvýšené hladiny znemožnil další fungování mlýna – kolo poháněné spodní vodou nemohlo pracovat [Kucrová, 2013: 28].

Dopravní dostupnost Pikovic zlepšilo také zavedení autobusové linky z Prahy přes Štěchovice do Slap v roce 1932. Navýšen byl i počet vlaků v letních měsících na lince Praha – Čerčany. Zato lodních spojů ubývalo. Ty byly omezeny pouze na výletní plavby během léta [Kronika Hradištko].

3.4 Posázavská stezka a přilehlá pohostinství

Vybudování vlakového spojení způsobilo velký nápor turistů a výletníků na malebné Posázaví. V souvislosti s tím padl návrh, jak toto velmi žádané území lépe zpřístupnit a v roce 1912 byl odsouhlasen návrh na vybudování posázavské stezky. Na jejím vytvoření se podíleli především členové Klubu československých turistů, ale také inspektor hradištského panství, kněz, říšský poslanec a první ministr železnice ČSR PhDr. Isidor Zahradník. Místní kronika o něm vždy mluví s velkou úctou a hrdostí jako o člověku, který vždy hájil zájmy českého národa. Slavnostní otevření stezky proběhlo 20. 6. 1920 pod vedením Josefa Klimenta, jednatele KČT a ředitele škol, který trasu stezky navrhl.

Přítomný byl také sám Dr. Jiří Guth, který přestříhl slavnostní pásku. Rozvoj stezky měl vliv na budování kiosků, restaurací i hotelů a tak pomohla k rozmachu celého okolí [Anger, 2003: 1-17]. V dnešní době se tak nazývá úsek tvořený červenou turistickou trasou dlouhý 68 km mezi Pikovicemi a Chřenovicemi. Obecně se však Posázavskou stezkou rozumí pouze úsek vedoucí z Pikovic do Žampachu, tedy její původní rozsah [Kucrová, 2013: 21-22]. Stezka ale neměla pouze pozitivní ohlasy. V roce 1928 podal KČST žádost Okresní politické správě v Jílovém a opatství premonstrátů jako majiteli tamních objektů, aby Posázavská stezka nebyla dále rozšiřována, kvůli tamějšímu rázu a zásadám stezky. Návštěvníků bylo koncem 20. let totiž tolik, že měli bezprostřední vliv na dosud nepoznamenanou přírodu. Také se Klub snažil regulovat počet kiosků. Povolena byla pouze Starcova lesní restaurace a hospoda A. Dupalové (nazývaná „U Mařeny“)³³. KČST nařídil umístění této dřevěné hospody 30m od stezky, aby nedošlo k narušení romantiky kraje. Pochopitelně vyvstaly námitky ve formě protestu všech ostatních provozovatelů pohostinství v okolí. Pozdější povolení také získala hospoda „U Stezky“ v domku č. p. 46 (nebo také „U Boženy“) postavená Annou Boženou Dolejšovou v r. 1928 na prahu Posázavské stezky pod Medníkem.

Obrázek 5 Nádražní Maškova restaurace nahradila původní dřevěnou. Zdroj: Knihovna Hradištko.

Pohostinství stávalo také přímo na železniční zastávce, ke které přímo KČST vyzval. Zprvu s návrhem nesouhlasily státní dráhy, protože z prostorového hlediska podmínky přímo na zastávce nevyhovovaly. Později však bylo přistoupeno na stavbu menší turistické dřevěné chaty spojené s prodejem jízdenek. Se svou nabídkou na

³³ Manželé Dupalovi byli obchodníci se smíšeným zbožím v Třebšíně. Stavbu jejich hospody navrhl Jan Bláha z Jílového u Prahy.

provedení otevřené dřevěné verandy (o rozměrech 7,2 x 4,5 m) přišel brunšovský cukrář Quido Kubík v roce 1921. Takto ovšem fungovala pouze jeden rok, protože se ukázala být nevýnosnou. Později zde byla zbudována zděná patrová restaurace, kterou provozovali Maškovi vlastníci také hotel v Pikovicích. V později dostavěném patře restaurace byly i hostinské pokoje [Anger, 2003: 1-12].

3.5 Trampové, turisté a rekreanti v Pikovicích

Počátkem 20. let začaly být Pikovice objevovány i mladými trampy. Šlo o lidi, kterým nevyhovovalo přílišné měšťáctví a jeho organizovanost. Toužili po dobrodružství a čisté přírodě. Zpočátku se jednalo spíše o nižší sociální vrstvy. Jedním z prvních trampů, který se vydal sázavské údolí objevovat, byl písničkář Josef Peterka, známý jako Bob Hurikán. Následně začalo vznikat velké množství osad. Tou první byla Arizona v roce 1921 pod velením šerifa Oldy Zahradníčka, známého jako Dustin. Členem jeho skupinky byl i ilustrátor Zdeněk Burian. Další významné osady byly například Stará Nevada, Toronto, Ogden nebo Waikiki. Ve Zlatém kaňonu³⁴ bylo v roce 1933 celkem 168 trampských osad [Kucrová, 2013: 16-19].

Vybíral mluví o 20. letech jako o období *živelného náporu* turistů, především „divokých skautů“, a předkládá jej spíše jako negativní jev. Obec musela v důsledku změny způsobu rekreace a obrovského zájmu o letní pronájmy nebo koupi pozemků k výstavbě vilek začít do jisté míry implikovat nutná opatření. Co se trampingu týče, byly vydávány zákazy stanování a k táboření bylo nutné povolení obecního výboru. Kolem roku 1924 došlo k parcelaci dosud zemědělské půdy a následně začala výstavba rekreačních domků a vil. S tou bylo nutné zavést další nutná opatření. Z Pikovic se vytratil klid v důsledku motorizace a dalších *civilizačních nešvarů výletníků z velkoměsta*. Místní lidé si stěžovali na rychlou jízdu automobilů, která navíc způsobovala přílišné prášení. Proto byly zavedeny cedule limitující rychlost. Negativní ohlasy také vzbuzovali *nedostatečně oblečené osoby*, které se v plavkách proměnávali po vesnici [Vybíral a kol., 1985: 20]. V roce 1928 si stěžoval i Antonín Dolejš, hostinský a bývalý dlouholetý starosta celých spojených obcí (ve funkci 1902-1918) na rekreanty, kteří hrají kopanou³⁵. Z důvodu neustálého rušení žádal o její úplné zapovězení. Rok na to se mu alespoň podařilo

³⁴ Tak údajně úsek mezi Pikovicemi a Kamenným Přívozem pojmenoval dvanáctiletý Bob Hurikán. Sázava nesla jméno Zlatá řeka, pojmenovaná podle dávné těžby vzácného kovu a možná také podle zbarvení vody [Kucrová, 2013: 16-19].

³⁵ Fotbalový klub S. K. Pikovice byl založen již v roce 1924, ale protože nepodal oficiální přihlášku fotbalové asociaci, hrál zápasy načerno. K jeho oficiální registraci došlo až po válce [Kronika Hradištko].

dosáhnout, aby byla hra povolena pouze v sobotu a neděli vždy jen po dvou hodinách [Anger, 2003: 1-6].

Obrázek 6 Fotbalový klub S. K. Pikovice v r. 1930. Zdroj: Knihovna Hradištko.

3.6 Okrašlovací spolek v Pikovicích

V roce 1929 také vznikl z podnětu letních hostů a majitelů rekreačních vilek pikovický okrašlovací spolek. Na valné hromadě byl zvolen jeho předsedou ředitel okresní nemocenské pojišťovny Josef Čížinský z Prahy-Bubenče, který vlastnil vilu č. p. 36. Jednatelům spolku byl zvolen prof. JUDr. PhDr. Antonína Hruška. Spolek byl v Pikovicích velmi činný a úzce spolupracoval (i finančně) s obecním zastupitelstvem a Klubem československých turistů. Podařilo se mu například vyjednat pronájem louky *V Nákli*, aby se zde mohli pražští rekreanti koupat. O kus louky k pronájmu usilovali i manželé Maškovi pro svůj hotel, ale neúspěšně. Od roku 1930 se spolek zabýval stavbou skautských chat a vyžádal si jejich povolování, protože ty byly mnohdy esteticky nevzhledné³⁶. Tím výrazně předběhl svou dobu, protože Svaz okrašlovacích spolků se touto problematikou začal obecně zabývat až od r. 1948. Další místní úpravou, o kterou se se spolek zasloužil, byla výstavba dlouhých schodů r. 1931 vedoucích z ulice Na Průhoně směrem k řece, aby se majitelé vil mohli k vodě snáze dostávat. Podmínkou bylo, aby na jejich výstavbu byli zaměstnání pouze pikovičtí. Druhé takové schody vznikly o čtyři roky později na úpatí Medníku. K běžným činnostem spolku také bylo vyzývání majitelů domů, aby pečovali o chodníky před svými objekty. V roce 1933 proběhla dokonce akce „týden čistoty“, v rámci

³⁶ Od roku 1938 začala na výstavbu chat pro lepší kontrolu dohlížet i obec. V kronice se uvádí, že „obec bude dbát, aby se stavěly chaty opravdu jen vkusné.“ Chataři musejí od tohoto roku předložit povolení k výstavbě [Kronika Hradištko].

kteře proběhly úklidové práce v okolí z důvodu oblíbenosti destinace letními hosty. Spolek v tomto týdnu vybudoval v okolí Pikovic lavičky a nechal vysázet některá stromořadí. Aktivitu projevil i v oblasti služeb. Například v roce 1933 navrhl zřízení ponocného, který by byl placen majiteli vil. V roce 1937 padl návrh na založení místní pobočky pošty a tedy podat žádost na ministerstvo pošt a telegrafů. O pozdějším vývoji pošty chybí záznamy. Spolek se zajímal i o místní knihovnu a požadoval, aby byla doplněna například o časopis Krása našeho domova, protože považoval za prospěšné, aby se s časopisem seznámila i školní mládež. S jistotou je známo, že spolek fungoval i po druhé světové válce. Dokládají to dochované legitimace členů, nicméně o jeho pozdějším fungování nejsou doklady [Anger, 2003: 1-6].

Obrázek 7 Vily v ulicích Na Průhoně a Dolní Průhon r. 1931, vlevo probíhá výstavba schodů pikovickým Okrašlovacím spolkem. Zdroj: Knihovna Hradištko.

3.7 Ledová pohroma

První válečná zima byla velmi intenzivní, což významně ovlivnilo zamrznutí Vltavy i Sázavy. Vybudováním vranské přehrady se výrazně zpomalil tok obou řek, což umožnilo jejich hluboké promrznutí. Když na jaře nastalo tání, lámaly se obrovské kry ledu a tlačily jedna na druhou. U Davle, na soutoku řek, vytvořily kry bariéru, která vedla ke stoupání hladiny. Ve Štěchovicích se v polovině března vyšplhala hladina téměř deset metrů nad její normální úroveň a led, který s sebou nesla, demoloval vše, co mu přišlo do cesty. Na Vltavě tak kry zničily velkou část Štěchovic (jen zázrakem to vydržel most), Brunšova a

Šlemína (část obce Hradištko, vedoucí podél Vltavy). Na Sázavě to byly právě Pikovice, co stálo krám v cestě. Ledová dřenice vystoupila z koryta řeky na celou louku, na které v té době stávalo několik domů. Kry se vyšplhaly také na dnešní ulici Pobřežní, kde způsobily mnoho škod. Lidé museli prchnout ze svých domů a nechat vše za sebou včetně hospodářských zvířat, která vesměs uhynula. Při otevření jezů přehrady se za příšerného burácení daly kry do pohybu. Odnášeli s sebou celé chaty, oplocení, nábytek, loďky a živá i uhynulá zvířata. Při katastrofě nepřišel nikdo o život, ale škody na domech i hospodářských staveních byly obrovské. Spousta domů zanikla úplně a nebyly nikdy obnovené, například krásný hotel Mašek. Ti, kteří se rozhodli své domy obnovit nebo postavit nanovo se vzápětí museli smířit s nuceným vystěhováním. Pikovická louka zůstala vesměs domů prostá, novostavby od této pohromy vznikaly ve vyšších polohách obce [Vybíral a kol., 1985: 23-24].

Obrázek 8 Ledová pohroma v březnu 1940. Zdroj: Knihovna Hradištko.

3.8 vojenské cvičiště Benešov pro účely Waffen-SS

3.8.1 Předpoklady a plánování

Od 30. let čelilo Československo silnému nátlaku ze strany Německa. To totiž toužilo po postupné likvidaci českého národa a jeho kultury. Postupně tak mělo dojít k vysídlování jednotlivých oblastí a nahrazení jejich původních obyvatel německými kolonisty. První fází bylo zabránění pohraničí v roce 1938 a poté okupace, tedy vznik Protektorátu Čechy a Morava v březnu následujícího roku. Po celém území Československa současně vznikaly nové vojenské prostory vyvlastněním české půdy. Před válkou činila výměra čs. vojenských prostorů cca 38 tis. hektarů a po německém záboru k těmto účelům se jejich plocha téměř zdvojnásobila [Kos, 2012: 6].

Jedním z těchto území mělo být i vojenské cvičiště pro účely Waffen SS v blízkosti Benešova. S tímto návrhem přišel pravděpodobně vůdce SS Heinrich Himmler. V září 1939 byl vytvořen finální návrh území o rozloze 35 tis. ha, ve kterém žilo zhruba 21 tis. obyvatel. Počítalo se i s finanční kompenzací území, ta činila necelých 45 mil. říšských marek [tamtéž: 7]. Přípravy k postupu byly zdlouhavé. Až koncem roku 1941 byl vytvořen plán, podle kterého mělo dojít k postupnému vyvlastnění v průběhu šesti let. Území mělo sloužit asi 20 tis. mužům. Naprosto zásadním pro budoucí vývoj Pikovic a celého území byl bod číslo 3 tohoto plánu, podle kterého bylo dohodnuto, že porost, kultura i zástavba v zabraném území mají zůstat v nezměněném stavu.

Úmysl vytvořit nový vojenský prostor byl do poslední chvíle před českým obyvatelstvem tajen. Až s podrobným mapováním území začátkem roku 1942 se začaly mezi místními nést zprávy o chystaném vystěhování. Dokonce vznikl ilegální leták s mapkou, který měl snahu stimulovat obyvatele k odporu. Protektorátní vláda se o těchto plánech dozvěděla až v reakci místních. Překvapený ministr vnitra Richard Bienert se musel sám informovat u svého tajemníka, zda je to skutečně pravda. V názorech vláda navíc nebyla jednotná. Část ministrů říkala, že proti vystěhování zakročí, jiní s návrhem souhlasili. Propagandistická vláda mluvila o území pouze v souvislosti s vojenskými potřebami, avšak zahraniční média a československý exil jej spatřovali jako pouhou záminku k německé kolonizaci [tamtéž: 15-31].

3.8.2 Realizace a fungování

„Opuštění a zrazení v Mnichově západními spojenci, s okleštěnou republikou, nevzdali jsme se naděje na lepší budoucnost našeho národa. Dr. Edvard Beneš, náš drahý president

republiky odejel do ciziny.“ Takto začínají válečné události v hradištské kronice. Strach z války (a z případného bombardování Prahy) donutil mnoho Pražanů se po mnichovských událostech uchýlit na svá letní sídla v Hradištku a Pikovicích, kde byli vítáni. Po zvolení Emila Háchy prezidentem se často vraceli zpět, protože doufali, že nyní nastane klid. V roce 1939 stavební ruch (především Pražanů) dokonce vzrostl, protože považovali stavbu za nejlepší možnou investici. Netušili však, že vše jim bude brzy zabráno [Kronika Hradištko].

Již před zábořem se němečtí vojáci chovali k území a majetku bez jakékoli úcty. Například školní pomůcky, nábytek a obrazy, které se obyvatelé Hradištko snažili zachránit ve štěchovické škole, Němci vyházeli z oken a zapálili. Koňmi jezdili po ještě nesklizených polích, vstupovali do cizích domů bez povolení a hlasitě diskutovali, jak s čím naloží a následně se nastěhovali, kde se dalo [Vybíral a kol., 1985: 25].

Prvním krokem k výstavbě vojenského prostoru bylo vystěhování plicního sanatoria v Prosečnici a všech jeho tři sta pacientů, ke kterému došlo 9. 3. 1942. Budova byla určena k ubytování asi osmi set vojáků. Následné vystěhování občanů probíhalo v sedmi etapách. K té poslední došlo 1. 4. 1944. Celková vysídlená plocha se zvětšila na 43 tis. ha a tak bylo během této doby 30 986 osob nuceno opustit svůj domov. Odhadem jich asi 60% opustilo území. Těm se podařilo najít volné usedlosti nebo je přijali jejich známí. Zbytek obyvatelstva zde mohl zůstat a za mzdu pomáhat na cvičišti jako pracovníci, nicméně málokdo mohl zůstat ve svém domě. Obvod celého území byl hermeticky uzavřen a místa, kudy by bylo možné proniknout, hlídána. Německé četnictvo mimo jiné střežilo i pikovickou lávku. Dne 26. 5. 1942 byla Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra vydána vyhláška sdělující, do kterých obcí není možné přestěhování. Tou byly i Pikovice. Necelý měsíc na to, 16. 6., byl potvrzen termín nařizující vyklizení dalších obcí a to včetně Pikovic. Jejich obyvatelé byli povinni obec opustit do 15. 9. 1942. K tomuto úkonu jim tedy byly ponechány pouhé tři měsíce. Tomu, kdo v Pikovicích a ostatních obcích I. etapy vysídlování neměl trvalý pobyt, tedy letním hostům, majitelům rekreačních objektů a turistů, zde byl zakázán pobyt, pokud k tomu neměli písemné povolení cvičiště. Majitelé rekreačních domů museli odevzdat klíče četnictvu. Bez povolení nebylo umožněno odvézt bytové vybavení [Kos, 2012: 24-28].

„Mravní úroveň klesala, obnažovaly se charaktery lidí, poznával se teprve přítel v nouzi. Karban bujel větší měrou, peníze pozbývaly na ceně, poptávka po cigaretách rostla a dosahovaly horních cen (15 -50 K kus)...Lidé se sblížovali, sdělovali si vzájemně své bolesti a důvěřovali si více, než dříve...Ke cti, chvále a slávě zdejších občanů: nikdo se

nesnížil ke službě konfidenta, nikdo se nestal členem Vlajky ani jiné poloněmecké organizace – nikdo se nezpronevěřil – nikdo nezradil! “ Takto popisuje kronika vztahy místních lidí, kteří zde prožívali válečné roky [Kronika Hradištko].

Obrázek 9 Obyvatelé Pikovic opouštějí své domovy r. 1942. Zdroj: [Kos, 2012]

Také železnice byla v úseku Vrané – Jílové uzavřena. Tunely na této trase byly opatřeny vraty, dovnitř se nanoslo osvětlení a topení a vzniklé prostory se využívaly jako továrna na výrobu tajných zbraní. V těchto improvizovaných výrobnách byli zaměstnáni i Češi, většinou na nebezpečné práce. Kvůli bezprostřednímu kontaktu s nepřítelem podávali někteří odvážní pracovníci (například Vojtěch Kouřimský z Pikovic) zprávy o stavech zbraní či počtu vojáků českému odboji. Někteří dokonce ilegálně vytvářeli mapy vojenského újezdu s informacemi a rozmístění vojenských jednotek [Vybíral a kol., 1985: 27-28].

V hradištském zámečku byla v létě roku 1942 zřízena ženijní³⁷ škola, která využívala pikovické domy jako ubytovací zařízení, kantýnu, stáje, výukové sály, vojenskou prodejnu a uskladnění zbraní a šatstva. Také se zde využívaly cvičné plochy. Stav v Pikovicích činil celkem 352 mužů, z toho 59 ve velení [Kos, 2012: 52]. Výživu německého vojska zajišťovaly takzvané SS-Hoffy. Nejčastěji šlo o původní velkostatkové dvory, které byly rozšířeny o speciální chov ovcí a také o pěstování jahod. Práci zde zastávali nevysídlení původní obyvatelé a to za velmi malou mzdu neustálé práce i o víkendech [Kucrová, 2013: 24]. V Hradištku byl mimo jiné i koncentrační tábor s kapacitou zhruba 500 vězňů. Ti byli využíváni jako pracovní síla, především ke

³⁷ Ženijní vojsko zabezpečuje terénními úpravami pohyb vlastní armády a naopak zabraňuje pohybu nepřítele [Army.cz, 2015]

stavebním pracím na území celého vojenského újezdu. Například v Pikovicích vystavěli vězni francouzského původu silnici Dlážděná [Rezková, majitelka vily v Pikovicích]. Převážně zde byli drženi cizinci. Ačkoli nešlo o likvidační tábor, životní podmínky zde byly velmi tvrdé. Vězni tak často umírali hladem, nemocemi nebo podvýživou [Kos, 2012: 140]. V dubnu 1945 došlo pod vedením velitele strážního praporu Erwina Langeho následkem pouhé provokace k vraždě postupně 49 vězňů. Ten vše ospravedlňoval tím, že se prý trestanci pokoušeli o útěk, to však veškeré důkazy vyvracejí. V důsledku blížícího se konce války žili vězni v otřesných podmínkách a byli zastřeleni třeba za to, že kvůli únavě nedokázali stát v řadě [tamtéž: 156].

3.8.3 Návrat původních obyvatel

Po skončení války bylo obyvatelům zakázáno se do svých domovů vrátit z bezpečnostních důvodů. V okolních lesích se totiž stále skrývali němečtí vojáci a také zde bylo velké množství nevybuchlé munice. Zájem původních obyvatel o návrat byl však příliš silný na to, aby jim bylo možné déle zabraňovat. Obnova zpusťoseného kraje tak mohla začít. Po roce 1946 dokonce oblast finančně podpořila Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu [tamtéž: 197].

Své domovy však lidé nacházeli v dezolátním stavu. Většina domů měla rozbitá okna, zničené podlahy, vytrhané dveře a kamna. Zahrady byly zpusťosené a většina ovocných stromů vzala za své. Napříč územím se táhly zákopy dlouhé až 80 m a hluboké 1,5 m. Vojáci navíc pro své účely zbudovali množství cvičných bunkrů, betonových základů a vojenských baráků, které bylo potřeba začít likvidovat. S opravnými pracemi pomáhali zajatí Němci a kolaboranti. Škola, která po vysídlení sloužila také vojenským účelům, byla v katastrofálním stavu, zejména kvůli výbuchu nedalekého skladu munice. Její oprava trvala dlouho a vyučování mohlo začít až v říjnu 1945. Vedení školy o 52 žácích se ujal Rudolf Donda, který také navázal na práci kronikáře po Václavu Kletečkovi [Vybíral a kol., 1985: 43-45].

Donda o situaci v roce 1946 píše, že domy měly vytlučená okna, okenní rámy a dveře. Ve většině chalup chyběla kamna a byla zde zničená elektrická vedení a osvětlení. Lidé věnovali sílu především oplocení svých domů. Byl však velký nedostatek stavebních materiálů, především dřeva, cementu a drátěnky [Kronika Hradištko].

3.9 Vývoj výstavby

Státní okresní archiv Praha-západ se sídlem v Dobřichovicích poskytuje stavební dokumentaci domů, které byly v Pikovicích postaveny mezi lety 1920 a 1947 - především k rekreačním účelům. Z valné většiny se jedná o novostavby, dokumentovány jsou však i různé formy dostavby či kompletní rekonstrukce. Veškerá dokumentace týkající se staveb v Pikovicích vznikla z daňových důvodů. V letech 1919 a 1920 byly vydány „zákon o novostavbách“ neboli „zákon o podpoře stavebního ruchu“, který stavebníky osvobodil na 10 nebo 15 let od příslušných daní a přírážek, především od daně z nemovitosti³⁸. Nejvyšším orgánem soustavy výběru daní byla tehdy Berní správa na Královských Vinohradech, které se zodpovídal Berní úřad Jílové u Prahy. Pod jeho obce spadala berní obec Hradištko (jehož jsou Pikovice součástí). Archiv Praha-západ vlastní pět kartonů obsahujících záznamy o stavebních činnostech celkem 118 staveb. Jejich obsah se značně liší. Některé obsahují třeba jen korespondenci mezi majitelem objektu a berním úřadem. Pokud je však složka kompletní, obsahuje tyto dokumenty: Povolení ke stavbě a kolaudační povolení k užívání (vydává obecní nebo také purkmistrovský úřad v Hradištku), žádost o úlevu daně, schválený stavební plán, vysvědčení o dokončení stavby, místopis pokojů a podlahových ploch a přiznání k dani činžovní (obsažené zřídka). V některých případech složka obsahuje dokumenty z dvou různých období. Například pokud byl dům postaven a později rekonstruován. Od počátku německé okupace jsou oficiální formuláře vždy dvojjazyčně (česky a německy), vyplněny však vždy pouze česky.

V archivní dokumentaci je většina domů označena jako „rodinný domek“, případně „villa“ a někdy také „weekendový domek“. Tato označení však nemají hlubší typologický význam, a protože v literatuře neexistuje obecně uznávaná charakteristika těchto výrazů, byla pro tuto práci vymyšlena vlastní typologie. Pojmem „vila“ je zde myšlená zděná stavba, která má přízemí, patro a podkroví nebo přízemí a druhé patro s plochou střechou, anebo přízemí a mansardové patro³⁹. Výrazem „vilka“ je míněna menší vila. Termín „domek“ označuje zděnou stavbu, která má přízemí a alespoň částečně obytné podkroví. „Zděná chata“ je stavba, která má obytné pouze přízemí a tvořená je cihlovými zdmi nebo alternativním materiálem (ne dřevem). Střecha má tak mírný sklon, že v podkroví vzniká

³⁸ Zákon na podporu stavebního ruchu byl vydán parlamentem v reakci na konec první světové války, protože následkem demobilizace panovala především v Praze silná bytová nouze. Nicméně i tak probíhala výstavba pomalu, vinou poválečné hospodářské represe. Větší rozmach přišel až po roce 1924 [Kárník, 2000: 288].

³⁹ Mansardové patro je tvořeno lomenou střechou, takže jeho objem se může vyrovnat plnohodnotnému patru.

pouze velmi nízký nevyužitelný prostor. Stavby nazvané „dřevěná chata“ jsou celé postavené ze dřeva, nehledě na to, zda je podkroví obytné.

Součástí popisu staveb je i výčet místností a v jakém patře se nacházely. Zmiňují vždy pokoje (včetně účelu, pokud tak bylo v plánu domu specifikováno) a kuchyně, protože ty jasně vypovídají, pro kolik osob byl dům určen nebo byl-li dům rozdělen na více bytů. Dále také koupelny (někdy *lázeň* nebo také *koupel*), protože ty v době první republiky vůbec nebyly samozřejmostí. Naopak znamenaly značný luxus. Nevěnuji však pozornost chodbám, záchodům, sklepům, schodištím, verandám, balkónům, předsíním, kotelnám, prádelnám, spížím, komorám, púdám, případně jiným provoz zajišťujícím místnostem.

3.9.1 Vývoj v letech 1903-1927

Zcela první rekreační stavba, která v Pikovicích vznikla, byla Wendlerova vila s číslem popisným (dále č. p.) 22 v Pobřežní ulici blízko pikovického mlýna, který provozovala rodina Rečkových. Továrník Jan Wendler vlastnil podnik na výrobu drátěných tkanin, pletiv, síťářského zboží, dírkovaných plechů a provozoval umělecké kovářství a parní válcovnu. Jeho vila byla postavena v roce 1903 a jako správce zde působil Antonín Salač. Na starosti měl také zahradnické práce. Wendler měl zálibu v entomologii a obecně v přírodních vědách, proto ve své vile měl také přírodovědeckou pracovnu.

Obrázek 10 Kolaudace Wendlerovy vily r. 1903. Zdroj: Knihovna Hradištko.

Právě při sběru brouků se seznámil s pikovickým starousedlíkem Antonínem Salačem. Prokuristy ve Wendlerově podniku byli Filip Vávra a František Vítovec [Anger: 2003], který se oženil s dcerou pana továrníka. Ve vile poté bydlela rodina Vítovcových, a proto pikovičtí místní používají výhradně pojem *Vítovcova vila*. Vítovcovi Bydleli v Praze Na Můstku. Ve zmíněné fabrice se také vyráběla honosná kovaná vrata a zábradlí. Doposud se vila takovými vraty pyšní [Emílie Rezková, majitelka vily v Pikovicích].

Nejstarší archivní záznam je z roku 1920⁴⁰, kdy byla provedena přístavba patra hostince Josefa Dolejše a jeho ženy Marie Dolejší s č. p. 19 v Nádražní ulici v samotném centru Pikovic. O restauraci *U Dolejšů* se několikrát zmiňují i pikovičtí pamětníci (viz kapitola 3.9.6). Hostinec byl tímto rozšířen o sedm pokojů, pravděpodobně pro využití letními hosty. Stavitelem byl Antonín Troníček z Prahy 2 [SOkA, karton 1].

V roce 1923 si nechali postavit vilu č. p. 27 (ulice Pod Medníkem) manželé Josef a Klára Pavlátovi z Prahy-Vinohrad. Honosnou vilu o šesti ložnicích, salonu, kuchyni, koupelně a pokoji pro služebnou postavil Josef Douša z Horních Počernic. Na zahradě měli samostatnou prádelnu, kde byl také sklad uhlí a dřeva [SOkA, karton 1].

Další čtyři rekreační objekty (č. p. 3, 28, 29, 30) vznikly v roce 1925. Na domě č. p. 3 z původní vesnické zástavby v ulici Nádražní byla provedena nástavba patra, ve kterém vzniklo šest pokojů určených k letnímu pronájmu. Majitelem byl rolník Josef Kudrna a jeho žena Anastázie. Plán projektoval Jan Vonderka z Prahy 2 [SOkA, karton 1].

Malý rodinný domek v ulici Okružní č. p. 28 si postavili manželé Matěj a Antonie Soukupovi. Stavba od architekta Jana Sakara ze Štěchovic má pouze přízemí, dva pokoje a kuchyni [SOkA, karton 1].

Domek č. p. 29 v ulici Na Průhoně nechal vybudovat zubní technik Josef Pipek bytem Resslerova ulice na Smíchově. Pan Pipek k dokumentaci nepovinně přiložil i doznání hrubého ročního příjmu. Ten činil 30 tis. Kčs. Dále je uveden odhad ceny domu v Pikovicích 75 tis. Kčs a čtvrtletní nájem smíchovského bytu 650 Kčs. Dispozice domku je jeden pokoj, kuchyně a byt domovníka. Projekt zpracoval architekt Bedřich Sirotek ze Smíchova a stavbu vedl Cyril Kodl [SOkA, karton 1].

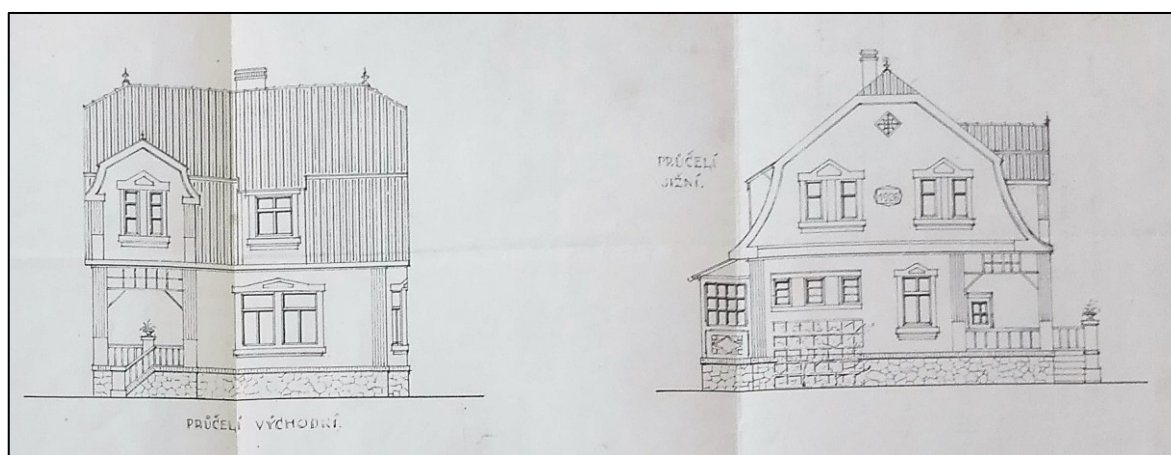
Poslední stavbou tohoto roku je malý dvoupokojový domek č. p. 30 v ulici Pod Habernou pro manžele Antonína a Marii Dvořáčkovi, jehož stavitelem byl Antonín Kamarád ze Zbraslavi [SOkA, karton 1].

⁴⁰ Datem vzniku je vždy míněn rok dokončení, převzatý z vysvědčení o dokončení stavby.

V následujícím roce (1926) bylo postaveno šest domů (č. p. 31 až 36). První z nich, domek č. p. 31, si nechal postavit Emilian Chadima v blízkosti pikovické lávky za účelem úplného pronájmu letním hostům. Dům měl dva pokoje a dvě kuchyně a stavitelem byl Jan Vonderka z Prahy 2. Při ledové dřenici v roce 1940 byl však dům zcela zničen a pan Chadima proto postavil v roce 1941 dům nový, avšak na nové adrese v Dlážděné ulici. V dopise bernímu úřadu uvádí: „*byl jsem nucen přestavěti následkem lidové katastrofy v březnu r. 1940.*“ Nový dům je označen jako hospodářská usedlost. Plán na dvoupokojový domek včetně stodoly projektoval Václav Drnec z Prahy XII. [SOkA, karton 1].

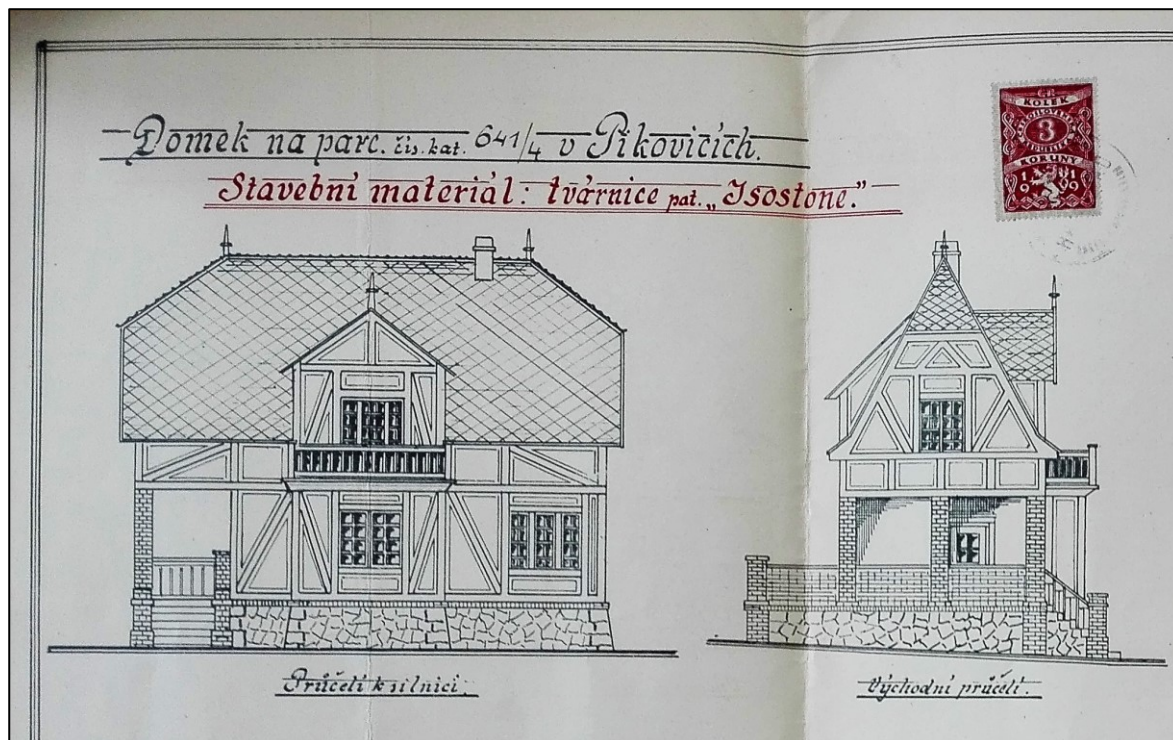
Vila č. p. 32 v Nádražní ulici se nachází nejbližze pikovické lávky ze všech domů a od vody je vzdálená pouhých 100 m. Nechali ji postavit manželé Antonín a Růžena Salačovi, jejichž rodina vlastnila v Pikovicích hostinec. Snad proto byl tento dům se čtyřmi pokoji a dvěma kuchyněmi určen k úplnému pronájmu. Stavbu vedl Antonín Kamarád ze Zbraslavi [SOkA, karton 1].

Další stavbou je vila č. p. 33 ulice Pod Medníkem Františka a Juliány Holečkových z Pivovarské ulice na Smíchově. Pan Holeček byl účetním akcionářského pivovaru na Smíchově. Dekorativně velmi bohatou vilu o třech pokojích, menší koupelně a kuchyni postavil zednický mistr Petr Vosátka ze Smíchova stejně jako domy č. p. 34 a 35 [SOkA, karton 2].

Obrázek 11 Vila s mansardovou střechou č. p. 33 manželů Holečkových. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Unikátní architekturou vyniká sousední domek č. p. 34 manželů Jaroslava a Leontýny Karáskových z Prahy XVI., ulice U Malvazinky. Celé přízemí domu je tvořeno velkým pokojem a menší kuchyní, v podkroví jsou další dva pokoje [SOKA, karton 2].

Obrázek 12 Domek č. p. 43 manželů Karáskových. Zdroj: SOKA Praha-západ.

Protějšší domek č. p. 35 patřil manželům Václavovi a Augustině Vošmíkovým z Prahy XVI. Dispozici domu tvoří 4 pokoje a kuchyň.

Majitelem poslední stavby z roku 1926 je vila v ulici Na Průhoně č. p. 36 ředitele okresní nemocenské pojišťovny Josefa Čížinského a jeho manželky Boženy z Prahy-Bubenče, Třebízského ulice. Stavbu prostorné vily o třech velkých pokojích, kuchyni a vstupní hale vedl Josef Mařík z Prahy-Košířů [SOKA, karton 2].

Rok 1927 byl z pohledu stavebního ruchu velmi klidný, protože vznikly jenom tři nové objekty č. p. 37, 38 a 39. První z nich (č. p. 37) je novostavba rodinného domku v ulici Na Průhoně. Majitelem byl podúředník lékařské fakulty Josef Müller a jeho manželka (jméno neuvedeno). Stavbu zajistil Jan Kubal z Hloubětína. V přízemí se nacházel velký obývací pokoj propojený s kuchyní a v podkroví další kuchyně a pokoj [SOKA, karton 2].

Domek č. p. 38 v ulici Pod Medníkem patřil Josefu Fořtovi. Měl čtyři pokoje a kuchyni [SOKA, karton 2].

Třetí dům (č. p. 39) si nechala postavit paní Růžena Chrtková, za svobodna Březinová. Obývala ho celoročně, protože zde provozovala krám. Domek stál jen několik desítek metrů od břehu Sázavy v blízkosti pikovického mlýna, tedy v nejzápadnější části obce, nicméně v roce 1940 byl zcela zničen následkem ústupu ledu stejně jako řada dalších domů. Domek měl v přízemí prodejnu obchodu, jeden pokoj a kuchyni a další tři pokoje v podkroví. Nový domek byl postaven v roce 1941. Číslo popisné zůstalo stejné, ale zakoupen byl pro výstavbu nový pozemek v ulici Dlážděná. I v novém domě paní Chrtková vedla obchod a dispozičně zůstal stejný. Dva pokoje v podkroví však nahradila půda. Stavitelem byl Ing. František Troníček z Prahy II [SOkA, karton 2].

3.9.2 Vývoj v letech 1928-1930

Následuje rok 1928, který byl na výstavbu naopak velmi bohatý. Vybudováno a přestavěno bylo celkem 14 domů, což odpovídá stavebnímu trendu před vypuknutím hospodářské a agrární krize. K úplné přestavbě a zároveň nástavbě patra došlo na domě manželů Václava a Barbory Ježkových č. p. 9 v ulici Pobřežní. Původní stavba patřila k pikovickému mlýnu, avšak vyhořela a došlo k rekonstrukci včetně znovupostavení dřevěného mlýnu. Nová budova sestávala ze čtyř pokojů a dvou kuchyní v přízemí a dalších třech pokojů a třech kuchyní v patře. Veškeré tyto pokoje sloužily k pronájmu letním hostům. Proto by bylo možná příhodnější nazývat stavbu ubytovnou nebo hotelem. V suterénu měli však Ježkovi velkou stáj a menší byt pro kočího, takže se kromě pronájmu svého domu a obsluhy mlýna věnovali také zemědělské činnosti. Stavbu vedl Jan Vonderka z Prahy II [SOkA, karton 1].

K další přestavbě došlo na domu manželů Josefa a Josefky Mlejnských č. p. 14 v Okružní ulici. Ti svůj domek využívali k celoročnímu pobytu a v létě některé pokoje pronajímali. V přízemí jsou tři pokoje a kuchyně a v patře další čtyři pokoje. Stavbu zajistil Jan Vonderka z Prahy II [SOkA, karton 1].

K úplné přestavbě svého domu se rozhodli také manželé František a Marie Dolejší. Jejich vila v ulici Pod Habernou č. p. 17 byla určena také k částečnému pronájmu, ostatní místnosti domu sami obývali. V přízemí byly tři pokoje a kuchyně a ve druhém patře (mansardová střecha) další čtyři pokoje. Stavbu provedl zednický mistr Jan Bláha z nedalekého Jílového u Prahy a projekt navrhl architekt Josef Sotůček z Kamenného Újezdce [SOkA, karton 1].

Novostavbu rekreačního domku si pořídil JUDr. Zdeněk Dvořák, stálý soudní tlumočník angličtiny, italštiny, němčiny a ruštiny, bytem Myslíkova ulice Praha II.

Stavitelem jeho domu v ulici Dolní Průhon č. p. 40 byl Jan Sakar ze Štěchovic. Ve sklepe měl byt domovník, v přízemí byly dva pokoje, koupelna a pokoj služebné a v patře další dva prostorné pokoje [SOkA, karton 2].

Jednou z největších a nejhonosnějších staveb v Pikovicích byl hotel paní Antonie Maškové z Nuslí, Boleslavovy ulice. Hotel a hostinec č. p. 41 o dvou patrech měl celkem k dispozici 16 pokojů a cílil především na sociálně výše postavenou klientelu. Součástí hotelu byla i přízemní podlouhlá budova s jedním pokojem, kuchyní a velkým sálem, která sloužila především jako restaurace. Podle dobových fotografií zde však byl také obchod se smíšeným zbožím a kadeřnictví. Bohužel celý hotel Mašek podlehl náporu ledu v březnu 1940 a byl následně zdemolován. Nikdy nedošlo k jeho obnovení. Kromě ubytování provozovali Maškovi i nádražní restauraci – původně jen přízemní, později navýšenou o jedno patro [SOkA, karton 2].

Obrázek 13 Hotel Antonie Maškové (č. p. 41) býval dominantou Pikovic. Zdroj: Knihovna Hradištko

Domek č. p. 42 si nechali postavit manželé Vojtěch a Magdaléna Poláčkovi z Nuslí, Čestmírovy ulice. Jejich domek v ulici Dolní Průhon měl v přízemí jeden pokoj a kuchyni a stejnou dispozici v patře. Zvenčí byl ozdoben dřevěnou verandou a dvěma dřevěnými balkónky z východní a západní strany ve stylu loveckého záměčku. Stavbu vedl Ladislav Diviš, také z Nuslí [SOkA, karton 2].

Další stavbou je domek v ulici Pod Holákem č. p. 43 pana Bohumila Novotného. Stavitelem domu o třech pokojích a kuchyni byl Vojtěch Kulhánek ze Senohrab [SOkA, 2018: karton 2].

Vila č. p. 44 patřila manželům Aloisi a Anně Vaňkovým ze Závašovy ulice v Nuslích. Jejich dům na rohu ulic Dlážděná a Pod Holákem postavil Jan Sakar ze Štěchovic. Vila s mansardovou střechou měla pokoj a kuchyni v přízemí a dva pokoje v patře [SOkA, karton 2].

Další novostavbou z roku 1928 je vila v ulici Na Průhoně č. p. 45 Josefa a Anny Selicharových, kteří bydleli v Týnské na Praze I. Stavbu provedl Jan Bláha z Jílového u Prahy a plány navrhl Josef Sotůček z Kamenného Újezdce. V přízemí měli Selicharovi pokoj a kuchyni a v podkroví s mansardovou střechou dva pokoje [SOkA, karton 2].

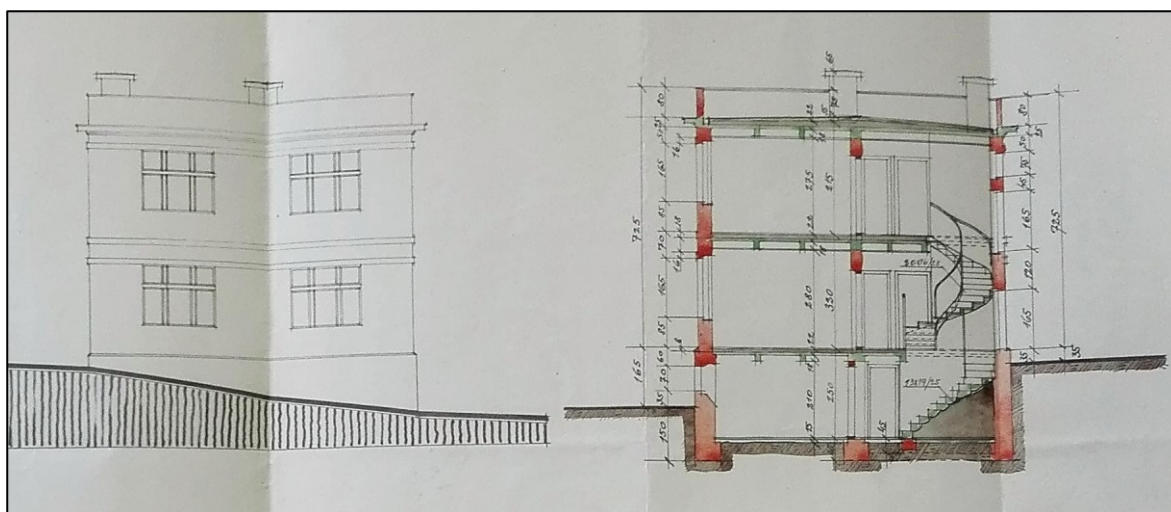
Dům č. p. 46 v ulici Ke Stezce je v dokumentaci označen jako *obytné a hospodářské stavení*. Domek o pěti pokojích a kuchyni si nechala postavit Božena Dolejšová od Stavitele Jana Sakara ze Štěchovic. Z tohoto období se jedná o nejvýchodnější a zároveň nejbližší od Sázavy položenou stavbu, pouhých 20 metrů od vody [SOkA, karton 2]. V tomto domě provozovala Božena Dolejšová (nar. 12. 4. 1890) již zmíněnou hospodu „U Stezky“. Byla výhodně postavená na samém začátku Posázavské stezky. Žádost o koncesi podala majitelka již v roce 1931, ale kvůli důvodům prostorového řešení a vysokým bezpečnostním a hygienickým nárokům se podařilo hostinec zprovoznit až v červenci 1934. S provozem jí pomáhal syn Vít (nar. 28. 3. 1918), který se učil číšníkem v blízkém hotelu Mašek. Za války byli Dolejšovi jako všichni ostatní vyhnáni. Po návratu byla hospoda obnovena, avšak fungovala jen do r. 1949 [Anger, 2003: 1-12].

Stavbyvedoucí Jaroslav a jeho žena Vilma Markovi postavili velkou vilu v ulici Dolní Průhon č. p. 47. Manželé Markovi bydleli v Praze-Nuslích v Lumírově ulici. Jejich dům měl v přízemí tři pokoje, koupelnu a lázeň a v patře další tři pokoje. Stavbu zajistil Václav Paur z Prahy-Pankráce [SOkA, karton 2].

Dvě totožné, pouze zrcadlově obrácené vily č. p. 48 a 49 od stavitele Jana Vonderky vznikly vedle sebe v ulici Dolní Průhon. První z nich si nechali postavit manželé Jaroslav (obchodní komisionář) a Marie Rejholcovi bytem Korunní, Praha-Vinohrady.

Ta druhá patřila samotnému staviteli Janu Vonderkovi a jeho ženě Luise bytem Salmovská, Praha II. Stavitel Vonderka v Pikovicích postavil celkem sedm domů

[SOkA, karton 2].

Obrázek 14 Vila č. p. 48 manželů Rejholcových. Východní pohled a řez. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Poslední stavbu z roku 1928 si postavili manželé Karel a Josefa Liškovi z Prahy-Nuslí, Boleslavovy ulice. Okázala vila č. p. 50 měla v přízemí dva pokoje, kuchyň a prostornou vstupní halu a v podkroví s mansardovou střechou čtyři další pokoje. Na zahradě stála samostatná garáž, což je pro 20. léta ještě dost neobvyklé. Dům stál na parcele 660/1 v blízkosti hotelu Mašek a pravděpodobně byl také zničen náporom ledu v roce 1940. Stavbu zajistil Josef Mařík z Prahy-Košířů. Manželé Liškovi svou vilu částečně pronajímali [SOkA, karton 2].

V roce 1929 přibýlo dalších pět rekreačních objektů. Všechny vznikly v těsné blízkosti ve východní části obce, především v ulici Na Průhoně. Jedním z nich byl i domek Ing. Ivana Mochnačeva č. p. 55. O něm se však zmiňuji v kapitole 3.9.6. Domek č. p. 51 v ulici Na Průhoně si postavil architekt Zdeněk Michalec. Ten si stavbu zároveň sám projektoval. V přízemí byly dva pokoje, kuchyň, lázeň a na zahradě samostatná garáž [SOkA, karton 2].

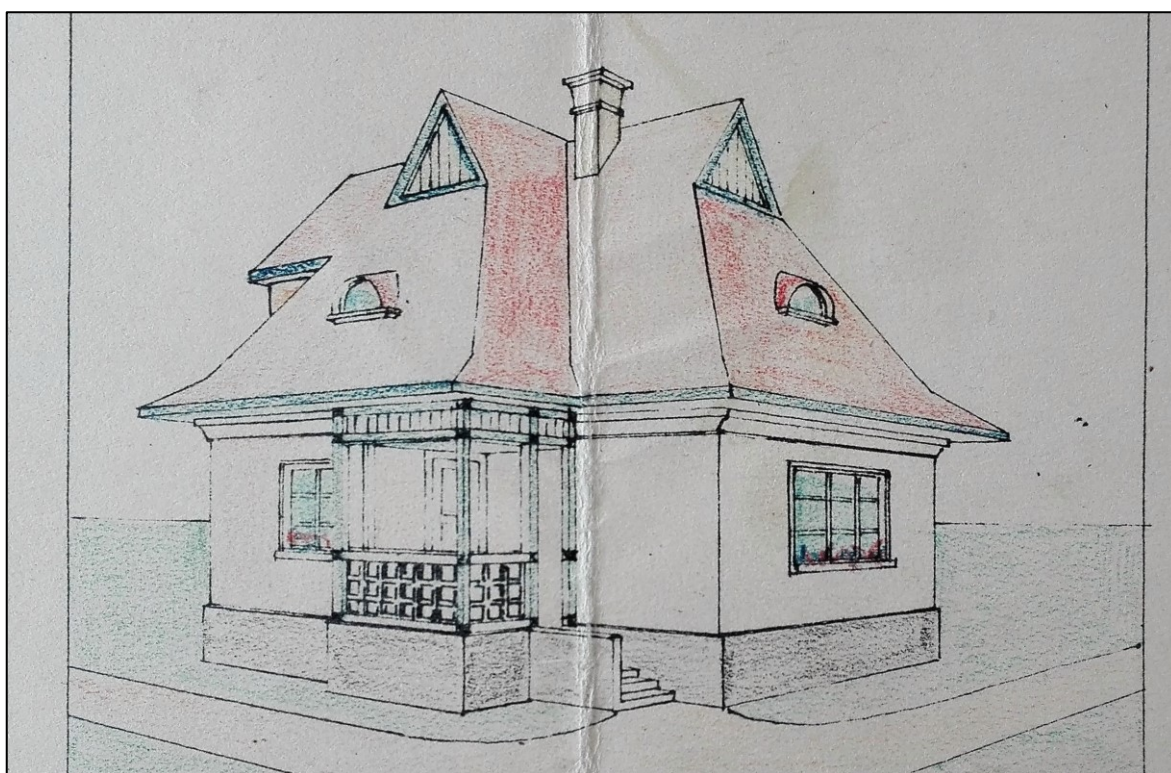
Sousední domek č. p. 52 patřil Ing. Janu Kňákalovi bytem Podskalská, Praha II. Ten byl obchodním ředitelem stavební společnosti Lanna. V suterénu jeho domu byla velká kuchyně, v přízemí pak stejně velká obytná hala a pokoj a v podkroví dva další pokoje s lázní. Stavbu vedl Josef Pohl z Prahy-Vinohrad. V roce 1941 provedl pan Kňákal významnou přístavbu. Přibyla garáž, dva pokoje i sklep. S touto rekonstrukcí, kterou prováděla samotná firma Lanna, se změnila i dispozice původních pokojů, takže nyní byl dům rozdělen na dvě nezávislé bytové jednotky [SOkA, karton 2].

Sousedy pana Michalce byly z druhé strany manželé Magdaléna a Josef Šimovi v domě č. p. 53. Jejich vila určená k částečnému pronájmu měla totožné přízemí i patro.

V obou poschodích byly dva pokoje oddělené kuchyní. Stavitelem byl Josef Drs z Tábora [SOkA, karton 2].

Dům č. p. 54 byl postaven v pěší uličce Na Schodech v těsné blízkosti Sázavy na úpatí Medníku. Domek si nechali postavit František a Věra Špácalovi a stavbu zajistil opět Jan Vonderka z Prahy II. Malý domek sestával pouze z jednoho pokoje a kuchyně [SOkA, karton 3].

S rokem 1930 přibylo v Pikovicích osm staveb (č. p. 56-63). Zděná chata č. p. 63 je popsána v kapitole 3.9.6. Tím prvním je domek v ulici Lomená č. p. 56 prokuristy Františka Lába z Prahy-Vinohrad, Rubešovy ulice. Stavbu domu pouze o jednom pokoji a kuchyni zajistil Ing. František Troníček [SOkA, karton 3].

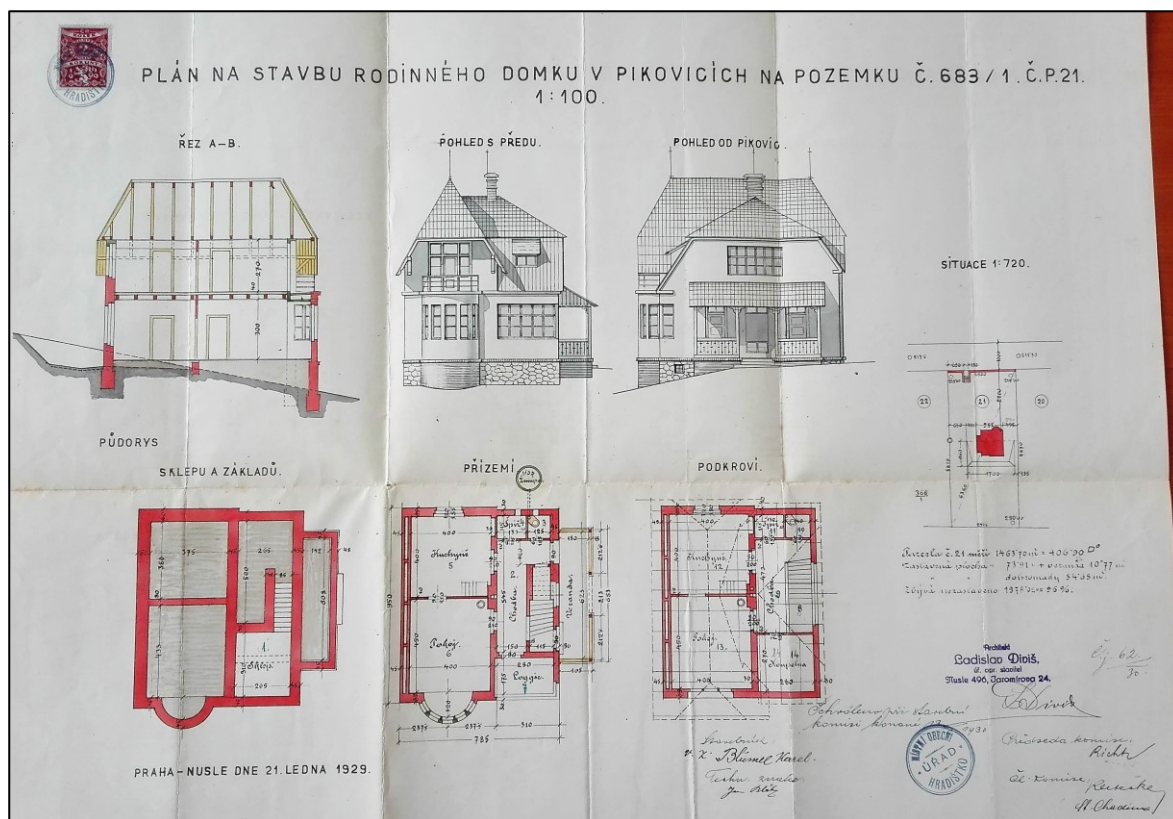

Obrázek 15 Domek č. p. 56 prokuristy Lába. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Domek č. p. 57 v ulici Dolní Průhon vlastnila Ema Lenská. Měl tři pokoje a kuchyň v přízemí a jeden pokoj v podkroví. Stavitelem byl Jan Sakar ze Štěchovic [SOkA, karton 3].

Vilka č. p. 58 v ulici Dolní Průhon patřila Karle Kapounové z Jihovýchodní ulice v Praze-Spořilově. V přízemí se nacházel jeden pokoj a kuchyň, v patře další pokoj, kuchyň a koupelna. Přední plot zahrady tvořila vysoká zeď, sloužící jako zábrana proti sesuvu půdy, na jejímž vrcholu se v délce celé zdi táhlo honosné zábradlí a majestátné schody vedoucí k vilce. Stavbu projektoval architekt Ladislav Diviš z Prahy-Nuslí [SOkA,

karton 3].

Obrázek 16 Vilka č. p. 58 Karly Kapounové. Ukázka celého stavebního plánu. Zdroj: SOKA Praha-západ.

Původní dům č. p. 59 patřil továrníkovi A. N. Nedvědovi a jeho manželce Boženě, kteří bydleli v ulici Nekázanka v Praze II. Rozsáhlá a dekorativně bohatá vila byla zároveň výborně vybavená. V suterénu s anglickými dvorky měl domovník pokoj a kuchyň, dále zde byla vlastní studna s čerpadlem a několik drobných technických a skladovacích místností. Přízemí sestávalo ze vstupní haly, obývacího pokoje, dvou ložnic, kuchyně, lázně a garáže. V patře měla pokoj služka a také zde byla ložnice a tři komory. Stavbu vedl a projektoval Ludvík Kander z Prahy-Palmovky. Stavební dokumentace obsahuje dopis z roku 1948 psaný Ředitelstvím pro stavbu vodních cest adresovaný berní správě Vršovice. V zprávě je uvedeno, že vila byla ředitelstvím od Boženy Nedvědové vykoupena v listopadu 1940 a následně zabrána zbraněmi SS, které jej v roce 1943 zbořily. Nové č. p. 59 dostala v roce 1946 provizorně postavená (na cizím pozemku) lesní restaurační chata Bohumila Starce⁴¹. Stála na Posázavské stezce na úpatí Medníku zhruba 1 km proti proudu

⁴¹Starcova lesní restaurace pod Medníkem byla jednou z nejznámějších na posázavské stezce. Bohumil Starce byl pražským hostinským ve vinárně v Karmelitské ulici na Praze I. Hledal však uplatnění v nejromantičtější části oblasti Dolního Posázaví a chtěl místo v samém Zlatém Kaňonu. Plány na původní chatu vypracovala firma Novák a Charouz z Prahy XII. a pro její místo byla vybrána louka vedle Sázavy na úpatí Medníku píkovického rolníka Stanislava Chadimy (parcela 765). Proti výstavbě chaty byl však KČST s odůvodněním, že by tím byl narušen ráz zdejší krajiny. Obec ale vyjádření klubu ignorovala a stavbu povolila. V následujícím vyjádření KČST uvádí, že jeho *prestíž byla trpce a neoprávněně poškozena*. Obec

směrem od Pikovic. V podkroví sloužily jako ubytovna tři pokoje. V přízemí byla kuchyně, výčep a velká hostinská místnost [SOkA, karton 3].

Obrázek 17 Původní Starcova restaurace na Posázavské stezce, 30. léta. Zdroj: Knihovna Hradištko

Domek č. p. 60 v ulici Dolní Průhon si nechal postavit Václav Havelka bytem Ruská, Praha-Vršovice. Původní dům měl v přízemí dva pokoje a kuchyň a v podkroví dva pokoje a menší pokoj pro služku. Stavbu zajistil Jan Sakar ze Štěchovic. V roce 1936 provedl pan Havelka nástavbu podkroví, čímž zde přibyl jeden velký pokoj. Tuto dostavbu zajistil architekt a stavitel František Pešík z Prahy-Vršovic [SOkA, karton 3].

Další stavbou od Jana Sakara ze Štěchovic je malý domek č. p. 61 v ulici Pod Medníkem pro pana Františka Ztocha a jeho manželku (jméno neuvedeno). Jejich domek měl v přízemí dva pokoje a kuchyň [SOkA, karton 3].

Řezník a uzenářský dělník Josef živný vlastnil s manželkou Ludmilou domek č. p. 62 v ulici Dolní Průhon. Bydleli v Praze na Žižkově v ulici Palackého. Jejich domek od Ladislava Diviše z Prahy-Nuslí měl v přízemí pokoj s kuchyní a v podkroví jeden pokoj [SOkA, karton 3].

nařídila hostinskému Starci, že chata má být přízemní s podkrovím. V přízemí má být velký sál s výčepem, směrem k řece velká prosklená letní veranda, dále pivní sklep a v podkroví budou tři pokoje pro ubytování *cizinců*. Voda výborné chuti bude odebírána ze studánky zřízené KČST. Starce ji takto nechal postavit v roce 1930. Byla však zničena ledovou pohromou v roce 1940. [Anger: 2003]. Obnovená restaurace fungovala do roku 1972. Byla opět zprovozněna v březnu 2018.

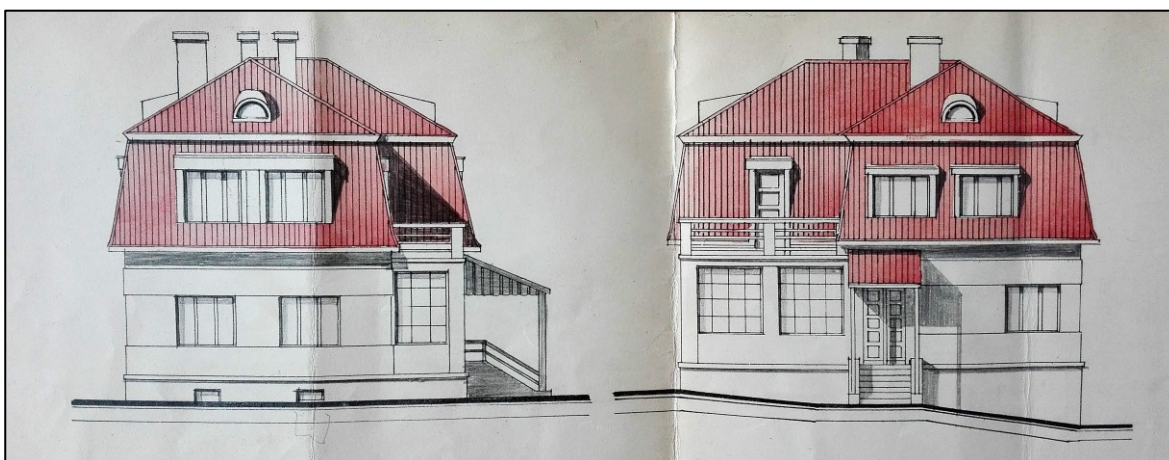
3.9.3 Vývoj v letech 1931-1932

V roce 1931 je už jasně znát dopad hospodářské krize (a nastupující úvěrové krize) i na Československém stavebnictví. Stejný trend postihl i výstavbu domů v Pikovicích. V tomto roce se totiž postavily pouze 3. Prvním z nich je novostavba č. p. 64 manželů Václava a Růženy Syslových. Ti stavbu své prostorné vily v ulici Pod Medníkem svěřili Ing. Františku Troníčkoví z Prahy II. Přízemí a první patro byly dispozičně totožné. Tvořily je dva pokoje, kuchyň a koupelna. Vila byla určena k částečnému pronájmu [SOkA, karton 3].

Další velkou vilu si v ulici Dolní Průhon č. p. 65 nechal postavit štábní kapitán František Zahradník a jeho žena Pavlína bytem Praha-Bubeneč, Třebízského ulice. V suterénu byl pokoj pro domovníka a také zimní zahrada. Přízemí tvořily dva pokoje s menší koupelnou a kuchyní a v patře byl jeden pokoj, kuchyně, lázeň a pokoj pro služku. Stavbu projektoval a vedl architekt Stanislav Čáp z Prahy II [SOkA, karton 3].

Třetí stavba (č. p. 66) je také velká vila a typově velmi podobná č. p. 64, kterému sousedí. Vlastnili ji manželé Václav a Emilie Šilínkovi z Prahy VII, Belcrediho třídy. V přízemí byly dva pokoje, kuchyň a lázeň a v patře to samé bez lázně. I tento dům sloužil k částečnému pronájmu. Postavil ho František Jirsák z Měchenic [SOkA, karton 3].

Rok 1932 byl z pohledu stavebního ruchu stejně chudý jako ten předchozí. Postavily se jenom tři domy, a jedním z nich byl domek č. p. 68 manželů Černých, o kterém je více v kapitole 3.9.6. Dalším objektem v tomto roce byl domek v ulici Dlážděná č. p. 67 pro vrchního policejního komisaře Karla Vaňka. Ten bydlel v Praze-Vinohradech v Grégrově ulici. Jeho stavbu s jedním pokojem a kuchyní v přízemí zajistil architekt Jaroslav Melzer z Prahy-Michle [SOkA, karton 3].

Obrázek 18 Vila č. p. 70 Luisy Jílkové. Zdroj: SOkA Praha-západ.

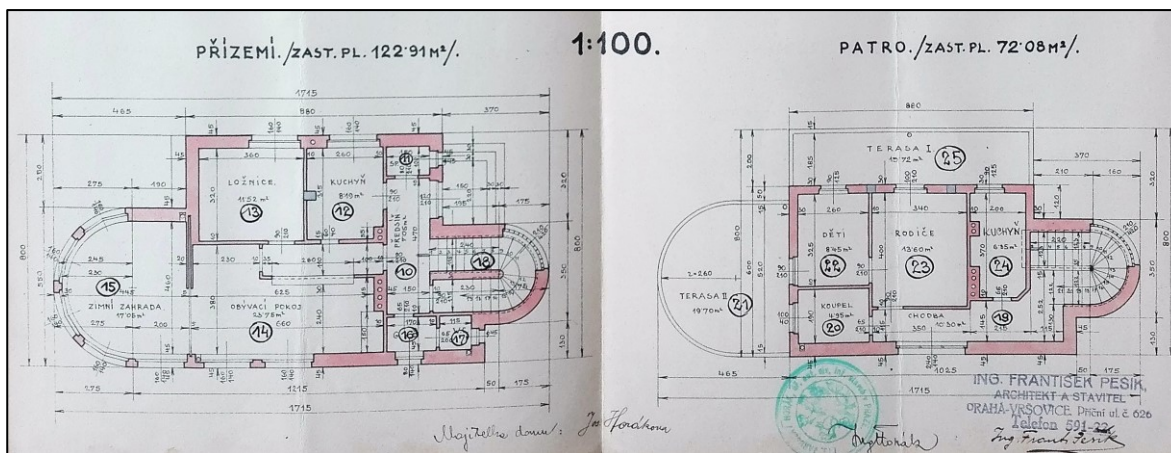
Třetím a posledním objektem roku 1932 je novostavba vily č. p. 70 v ulici Pod Medníkem pro Luisu Jílkovou z Prahy-Vinohrad, Lužické ulice. Její dům měl v suterénu jednopokojový byt pro domovníka, v přízemí dva pokoje kuchyň a koupelnu, v patře tři pokoje, kuchyň a malý pokoj pro služebnou a na zahradě samostatnou garáž. Stavitelem byl František Jirsák z Měchenic [SOkA, karton 3].

3.9.4 Vývoj v letech 1933-1935

V roce 1933 se již stavebnictví (i ostatní sektory) začíná zotavovat z hospodářské krize. V Pikovicích toho roku přibylo osm staveb. První z nich je domek č. p. 71 v ulici Pod Medníkem manželů Jana a Anny Šífových z Prahy-Vinohrad, Budečského ulice. Jejich domek, který měl dva pokoje v přízemí a jeden v podkroví postavil Ing. František Pešík z Prahy-Vršovic [SOkA, karton 3].

Následuje domek v ulici Spojovací č. p. 72 manželů Václava a Marie Tauberových. Ti bydleli v Praze-Vinohradech, Tochově ulici, a svůj pikovický domek částečně pronajímali. V přízemí měl velkou vstupní halu, pokoj a kuchyň a v podkroví dva pokoje s koupelnou. Stavbu vedl Ing. František Troníček z Prahy II [SOkA, karton 3].

Stavbou č. p. 73 v ulici Na Průhoně je vila Josefy Horákové a jejího manžela Jaroslava (civilní inženýr staveb) bytem Bělehradská ulice v Praze-Vinohradech. Jejich prostorná vila s funkcionalistickými prvky měla v suterénu jeden pokoj, byt správce domu a řadu technických místností. V přízemí byl obývací, na který navazovala velká oválná a prosklená zimní zahrada. Dále zde byla ložnice a kuchyň a patro sestávalo z pokojů pro děti, pro rodiče, kuchyně a koupele. Horákoví svou vilu částečně pronajímali. Dokumentace mimo jiné obsahuje dopis adresovaný bernímu úřadu, ve kterém je zakoupená parcela k výstavbě označená jako pastva, což dokazuje, že byla dříve aktivně zemědělsky využívána. Stavbu zajistil Ing. František Pešík z Prahy-Vršovic [SOkA, karton 3].

Obrázek 19 Přízemí a patro vily č. p. 73 manželů Horákových. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Další stavbou Ing. Františka Pešíka je domek č. p. 74 také v ulici Na Průhoně. Ten vlastnila Anežka Šourková z Veletržní ulice v Praze-Bubenči. V přízemí domu byl velký pokoj, kuchyně a sprcha a v podkroví je dle plánu domu pouze půda, ačkoliv je v tomto patře pět velkých oken a balkón. Výraznou dominantou domku jsou čtyři masivní sloupy z jižní strany, které podpírají přístřešek nad vstupem domu, na kterém je zároveň balkón [SOkA, karton 3].

Poštovní tajemník František Šumera si se svou manželkou Annou nechali postavit vilu č. p. 75 v ulici Dlážděná. Bydleli v Arbesově ulici v Praze-Košířích a stavbou svého domu pověřili Františka Jiráka z Měchenic. V přízemí domu byl velký pokoj a v patře druhý (stejně velký) a ještě malá pracovna. Zajímavostí domu je, že měl okna téměř výhradně z jižní strany. Byl určen k částečnému pronajímání [SOkA, karton 3].

Sousední domek (č. p. 76) patřil manželům Karlovi a Karle Šumerovým (pravděpodobně příbuzní svých sousedů z č. p. 75), bytem Ruská ulice, Praha-Vršovice. Pan Šumera byl také poštovním tajemníkem a i tento dům byl částečně pronajímán. V přízemí byl situován pokoj a kuchyň a v podkroví další dva pokoje. Stavitelem byl Václav Drnec z Prahy XI. [SOkA, karton 3].

Atypickou stavbou je domek č. p. 77 v ulici Pod Holákem, který si nechala postavit Marta Malechová z Chelčického ulice, Prahy XI. Její malý domek byl pouze přízemní s plochou střechou a disponoval jedním pokojem a velkou kuchyní [SOkA, karton 3].

Poslední stavbou tohoto roku je dřevěná chata č. p. 93 v ulici Na Průhoně Věry Čihákové, bytem Počernická, Praha-Strašnice, která byla majitelkou autodopravního podniku. Jednoduchá malá chata se skládala z dřevěné konstrukce vyplněné nehořlavými heraklitovými deskami. Měla pouze přízemí, jež sestávalo z jednoho pokoje a kuchyně. Na stavbě se podílela firma architekta Josefa Kučery, specializující se na dřevěné ohnivzdorné

stavby a stavitelství bratrů Miroslava a Jaroslava Brychů. V roce 1939 nechala majitelka chaty provést dostavbu prvního patra. Tím přibyly dva další pokoje a zároveň se změnil i celkový zevnějšek chatky. Namísto velkých desek byla nyní obložená dřevěnými latěmi. Na dostavbě spolupracovali firma Dřevostav z Prahy-Strašnic a tesařský mistr Josef Vohánka z Prahy [SOkA, karton 4].

S rokem 1934 přibylo v Pikovicích patnáct novostaveb. Byl to z pohledu stavebnictví nejrušnější rok. Domek č. p. 69 byl původně navržený Janem Bláhou z Jílového u Prahy pro Josefa Heřmana v roce 1931. Z neznámých důvodů však ke stavbě nedošlo a byla provedena až o tři roky později pro slečnu Julii Novákovou z Prahy-Karlína Královské třídy. Domek měl v přízemí kuchyň a pokoj a v podkroví další dva pokoje [SOkA, karton 3].

Jednoduchý přízemní domek o dvou místnostech a kuchyni si nechali postavit manželé František a Marie Ruzhovi v ulici Dlážděná č. p. 78. Ing. Ruzha byl měřičský komisař na zeměměřičském úřadě. Stavbu projektoval architekt Václav Drnec z Prahy XI [SOkA, karton 3].

Původní domek č. p. 79 patřil manželům Matěji (uvedené povolání z roku 1941 je *prvý dělník v Pikovicích* a ve starší složce z roku 1934 se uvádí, že byl *přivozník*) a Antonii Soukupovým z Prahy-Vinohrad. Jejich domek navržený Františkem Pešíkem z Prahy-Vršovic měl v přízemí dva pokoje a dvě kuchyně a v podkroví další dva pokoje. Pravděpodobně byl tedy částečně pronajímán, ačkoliv to dokumentace neuvádí. Tento dům byl postaven na parcele 661, tedy na louce pár desítek metrů od řeky, a když v roce 1940 přišla ledová kalamita, byl zcela zničen. Manželé Soukupovi se rozhodli nový domek postavit na jiném pozemku – v ulici Pod Medníkem. Ten byl navržen architektem Václavem Drncem z Prahy XII. a dispozičně byl zmenšen. V přízemí byly i nadále dvě kuchyně, ale jen jeden pokoj a v podkroví také jen jeden. Složka s dokumentací jejich domu obsahuje standardní dopis směřovaný bernímu úřadu, ve kterém manželé Soukupovi žádají daňovou úlevu. Zde je však zcela nepovinně uvedeno (zřejmě ze strachu), že ve smyslu *nařízení o židovském majetku* nejsou židé [SOkA, karton 3].

Další stavbou je domek č. p. 80 v ulici Dlážděná, který si nechal postavit účetní tajemník Alois a jeho žena Josefa Svobodovi, bytem Tusarova, Praha VII. Jejich domek měl v přízemí pokoj a kuchyň a v podkroví druhý pokoj. Stavitelem byl opět František Pešík z Prahy-Vršovic [SOkA, karton 3].

Následuje další stavba ze série architekta Františka Pešíka, domek č. p. 81, ulice Pod Medníkem. Ten patřil bankovnímu úředníkovi Karlu Boučkovi a jeho ženě Marii

Z Prahy-Vinohrad, Boučkovy ulice. Dům o dvou pokojích a kuchyni v předsíni a jednom pokoji v podkroví byl určený k částečnému pronájmu [SOkA, karton 3].

O domech č. p. 82 a 84 se více zmiňují v kapitole 3.9.6.

Stavbou č. p. 83 je prostorný domek na rohu ulic Dlážděná a Pobřežní, vzdálený jen asi 10 metrů od Sázavy. Vlastnili ho manželé Karel a Alžběta Čiháčkovi, bytem Jaromírova, Praha-Nusle-Údolí. Přízemí sestávalo ze třech pokojů, kuchyně a lázně a v podkroví byly dva pokoje s kuchyní. Domek z atelieru architektů V. Čecha a Ing. Kotlíka byl určen k částečnému pronajímání. Po válce patřil dům Ředitelství pro stavbu vodních cest se sídlem v Praze-Smíchově, kterým byl využíván jako ozdravovna pro své zaměstnance [SOkA, karton 3].

Dvě velké vily inspirované funkcionalismem byly navrženy a postaveny firmou *Stavitelství arch. O. Charouz a V. Rajdl stav. z Prahy XIII*. První z nich je v ulici Pod Zavíračkou č. p. 85, která patřila majiteli realit Václavu Novákovi z Vršovic. Byla umístěna zcela samostatně mimo ostatní zástavbu. V přízemí vily byl velký oválný pokoj s prosklenou stěnou, menší pokoj a kuchyně. V patře byla situována velká vstupní hala,

Obrázek 20 Vila č. p. 86 architekta Oldřicha Charouze. Zdroj: SOkA Praha-západ.

pokoj, kuchyň a střešní terasa. V jednom z dokumentů berního úřadu se uvádí, že se jedná o tzv. přepychovou budovu a je na ni tedy uvalena 30% přírážka [SOkA, karton 3]. Druhou je vila č. p. 86 v ulici Na Průhoně, kterou si postavil sám architekt Oldřich Charouz, bytem ve Vršovicích. Ta se velmi podobá č. p. 85. V přízemí byl také velký oválný prosklený pokoj, kuchyň a garáž a v patře stejná dispozice, kromě lázně namísto garáže [SOkA, karton 4].

Domek č. p. 87 ve stráni pod Spojovací ulicí si nechal postavit dozorce Antonín Spálenka z Prahy-Smíchova, Zborovské ulice. Jeho dům opět od Ing. Františka Pešíka měl v přízemí pokoj, kuchyň a koupelnu a v podkroví další dva

pokoje. Byl určen k částečnému pronájmu [SOkA, karton 4].

Malý domek v ulici Pod Habernou č. p. 88 vlastnili manželé František a Marie Vladykovi, bytem Oldřichova, Praha-Nusle. Obytné bylo pouze přízemí o dvou místnostech [SOkA, karton 4].

Podobně velký a zřejmě od stejného stavitele je i domek č. p. 89 v ulici Pod Habernou. Ani tento dům neuvádí jeho jméno, ale projekt je vypracován velmi podobně jako u domu č. p. 88. Také má pouze dvě místnosti v přízemí [SOkA, karton 4].

Vila č. p. 90 na rohu ulic Dlážděná a Nádražní byla postavena Emilií Maršíkovou, bytem Štítného, Praha VII. Dům měl v přízemí velkou předsíň, obývací pokoj rozšířený arkýřem, menší koupelnu a kuchyň. V patře byly pokoje dva, každý z nich měl balkón a lázeň. Stavbu zajistil Ing. František Troníček z Prahy II [SOkA, karton 4].

Obrázek 21 V popředí vila č. p. 90 Emilie Maršíkové. Na protější stráni je vidět patrová nádražní Maškova restaurace. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Poslední stavbou roku 1934 je domek č. p. 91 v Dlážděné ulici manželů Jana a Marie Černických. V přízemí domu byl jeden pokoj a kuchyně a v podkroví pokoje dva. Postaven byl zednickým mistrem Františkem Jirsákem z Měchenic a určen byl k částečnému pronájmu [SOkA, karton 4].

V roce 1935 vzniklo celkem 13 staveb. První z nich byla dnes již neexistující železniční hláska postavená Ředitelstvím státních drah v Praze. Měla dvě menší místnosti.

Sklad uhlí a služební místnost, ze které byly okýnkem prodávány jízdenky [SOkA, karton 4].

Další dům, č. p. 92 v ulici Pod Holákem, si nechal postavit Štábní Emanuel Erben. Domek měl v přízemí pokoj s kuchyní a další dva pokoje v podkroví. Postaven byl také Františkem Jirsákem z Měchenic a částečně sloužil k pronájmu letním hostům [SOkA, karton 4].

Menší funkcionalistickou vilku si postavil redaktor Rödner (jméno neuvedeno) s chotí Annou, kteří bydleli v Praze-Nuslích, Palackého ulici. Tento dům č. p. 94 v ulici Pod Holákem měl v přízemí kuchyň, lázeň a velký obývací pokoj se zaoblenou prosklenou čelní stěnou. V patře byl jeden pokoj a dvě velké střešní terasy. Projekt navrhl architekt Stanislav Bláha z Prahy-Nuslí [SOkA, karton 4].

Obrázek 22 Vilka č. p. 94 manželů Rödnerových. SOkA Praha-západ.

Sousední domek směrem od Sázavy č. p. 95 byl navržen pro Aloise Zieglera, bytem Dělnická, Praha VII. Dům postavený firmou Charouz a Rajdl z Prahy XIII. měl v přízemí oválný obývací pokoj, kuchyň a lázeň a v patře další pokoj [SOkA, karton 4].

Architekt a Stavitel Ing. František Pešík z Prahy-Vršovic navrhl v roce 1935 pět dalších typově si velmi podobných domů. Byl nejproduktivnějším stavitelem v Pikovicích, celkem postavil 15 domů. Všechny jeho stavby (i z předchozích let) mají po obvodu dekorační sokl z vytesaných pískovcových kamenů, velmi často jim je ponechána část zdi bez omítnutí, takže jsou vidět cihly (zpravidla vedle oken nebo na rohu) a většinou se jedná o domky s obytným podkrovím se sedlovou nebo polovalbovou střechou (Viz domek č. p. 82 pana Linhartta v kapitole 3.9.6.). Domek č. p. 96 v ulici Na Průhoně patřil Elišce

Javůrkové z Prahy-Vinohrad, Královské třídy. V přízemí domu byly dva pokoje a kuchyň a v podkroví jeden velký pokoj. Domek č. p. 97 v Zelené ulici si postavil poštovní úředník Rudolf Kohout, bytem Verdunská, Praha-Bubeneč. Svůj dům částečně pronajímal. V přízemí byl jeden pokoj a kuchyň a v patře druhý pokoj. Sousední domek směrem k řece (č. p. 98) byl pro paní Marii Skálovou z Prahy-Bubeneče, ulice U Zeměpisného Ústavu. V přízemí domu byla velká kuchyň a pokoj a v patře dva pokoje. Část domu se pronajímala. Na rohu ulic Dlážděná a Pod Holákem stojí vila č. p. 99, kterou vlastnili manželé Václav a Milada Bártovi, bytem Malá Štěpánská, Praha II. Zajímavý je její jihovýchodní roh domu. Ten tvoří vystouplý obloukem v celé výšce domu. Přízemí sestávalo ze vstupní haly, kuchyně a oválného pokoje s prosklenou rohovou částí domu. V patře byly dva pokoje a koupelna. I tento dům se částečně pronajímal. Poslední stavbou od Ing. Pešíka byla samostatná malá zděná chata označená jako zahradní domek v ulici Pod Medníkem, který dostal č. p. 101. Postavili si ho manželé Josef a Barbora Šestákovi z Prahy XII., Čerchovského ulice. Chata měla pouze dvě malé místnosti, předsíň a komoru [SOKA, karton 4].

Vilu č. p. 100 v ulici Pobřežní si vlastnil úředník ministerstva veřejných prací Václav Horejc a jeho manželka Božena, kteří bydleli v Praze-Podolí v Pankrácké ulici. Do přízemí se vstupovalo skrz velkou halu, dále zde byl pokoj, kuchyň a koupelna. V patře je dispozice stejná a rozsáhlé sklepní místnosti nejsou nijak specifikovány. Plány navrhl architekt František Šmíd z Prahy-Modřan a stavbu vedl František Čihák z Prahy II. Vila byla určená k částečnému pronájmu [SOKA, karton 4].

Č. p. 102 je zděná chata v ulici Na Průhoně Stavebního inženýra a stavitele Ing. Ladislava Jíry, bytem Rašínovo nábřeží, Praha II. V dokumentaci je stavba označena jako *Domek z desek calofrig*⁴². Chata měla pouze jednu velkou obytnou místnost. Stavbu zajistil Ing. František Troníček z Prahy II. Inženýr Jíra zakoupil později i sousední pozemek a v roce 1941 zde provedl velké stavební změny. Původní chatu z roku 1935 přestavěl na *pavillon*, kterým byla podsklepená zahradní stavba. V jejím suterénu byla garáž, kuchyně, koupelna a technické místnosti a v přízemí byla velká jídelna s terasou. Na nově zakoupené parcele vznikla honosná, plně podsklepená vila č. p. 104. V jejím suterénu žil trvale domovník Vojtěch Váňa s manželkou a dále se zde nacházela řada technických a skladovacích místností. Přízemí tvořila vstupní hala, obývací pokoj se vstupem na zahradu

⁴² Systém Calofrig využíval železné konstrukce a jako zdivo se použily 10cm tlusté tepelně-izolační desky, které jsou tvořeny směsí křemeliny, dřevěných pilin, cementu a vápna. Výhodou materiálu je jeho nízká hmotnost a ohnivzdornost [Stavímbydlím.cz, 2018]

propojený s kuchyní, druhý menší pokoj a koupel. V patře byly dva další pokoje a kuchyň. Zahradní pavillon i vilu si stavitel Jíra navrhl sám [SOkA, karton 4].

Stavbou č. p. 103 je zděná chata, tentokrát označená jako *weekend.-domek*, kterou vlastnil vrchní inženýr E. A. Langer a jeho manželka Dora z Prahy VII., ulice U Vozovky. Jejich chata v ulici Na Průhoně měla velký obývací pokoj, ložnici, kuchyň a malou koupelnu. Složka obsahuje dopis, ve kterém manželé Langerovi uvádějí, že do domu se budou stěhovat natrvalo. Stavbu provedl Ing. Josef Čipera z Prahy XII. [SOkA, karton 4].

3.9.5 Vývoj v letech 1936-1947

S rokem 1936 přišel výrazný stavební pokles. V Pikovicích byly vystavěny pouze tři domy. Prvním z nich je vila č. p. 105 v ulici Pod Holákem. Tu nechal postavit redaktor Pavel Frankenstein s manželkou Hildou z Prahy-Vinohrad, Písecké ulice. V přízemí domu byla velká předsíň, pokoj, kuchyň a zděná prosklená veranda. V podkroví mansardové střechy byly pokoje tři a koupelna. Prostorné sklepy nejsou nijak specifikovány. Stavbu navrhl a vedl Václav Drnec z Prahy-Bubenče [SOkA, karton 4].

Neobvyklou stavbou je zděná chata č. p. 106 v ulici Dolní Průhon. Tu vlastnili manželé Ladislav a Marie Vejvodovi, bytem Verdunská, Praha-Bubeneč. Chata má zděné základy a masivní dekorační kamenný sokl. Zbytek stavby je však tvořen dřevěnou konstrukcí a zdívem z dřevěných, škvárou vyplněných desek. Svými velkými rozměry a omítnutím dům působí jako normální zděná stavba. V přízemí chaty byla kuchyň a velký pokoj, rozšířený o prosklený obloukový arkýř s výhledem na řeku. V podkroví byla dispozice stejná. Stavbu zajistil Jan Pilař z Prahy-Bubeneč [SOkA, karton 4].

Sousední dřevěnou chatu si postavili manželé Richard a Marie Galuskovi z Prahy VII., Veverkovy ulice. Jejich jednoduchá chata č. p. 107 měla pouze přízemí s větší obytnou místností, ložnicí a malou koupelnou [SOkA, karton 4].

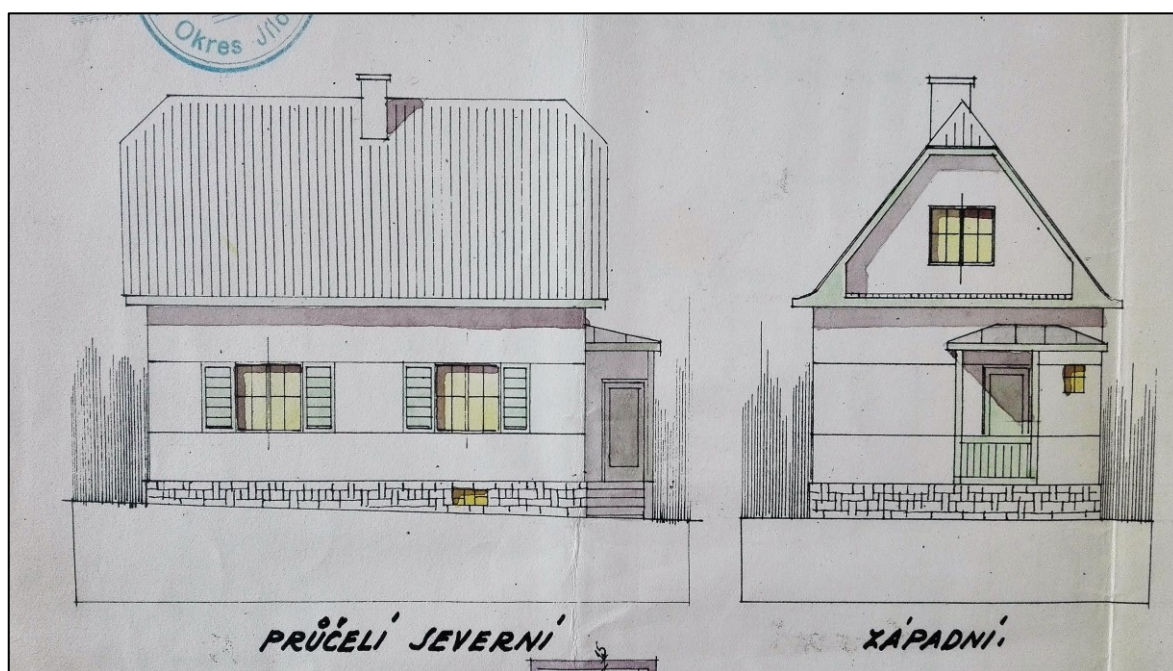
V roce 1937 bylo postaveno sedm novostaveb a provedena byla jedna kompletní rekonstrukce. K té došlo na rodinném domku č. p. 15 v ulici Pod Habernou. Jeho vlastníkem byl místní obyvatel pan František Chadima. Nově postavený dům měl dva pokoje a kuchyň. K provedení stavby byl povolán Jan Sakar ze Štěchovic [SOkA, karton].

Novostavba č. p. 108 v ulici Na Výsluní patřila Antonínu Likovskému (disponent banky pro obchod a průmysl) a jeho ženě Libuši. Jejich malý domek měl pouze přízemí o jednom pokoji a kuchyni. Stavbu vedl také Jan Sakar [SOkA, karton 4].

Vilu č. p. 109 v ulici Dlážděná si nechal postavit Alois Brouček, bytem Michelská, Praha-Michle. Prostorný dům měl celkem pět pokojů, tři v přízemí a dva v podkroví

mansardové střechy. Částečně byl pronajímán a stavbu zajistil Jaroslav Mařík [SOkA, karton 4].

Sousední dům, č. p. 110, si nechali postavit manželé Antonín a Růžena Špálovi, bytem Jičínská, Praha XI. Jejich domek projektovaný architektem Františkem Hejným také z Prahy XI. měl v přízemí velký obývací pokoj s kuchyní a v patře dvě ložnice [SOkA, karton 4].

Obrázek 23 Domek č. p. 110 manželů Špálových. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Vila č. p. 111 v ulici Dolní Průhon byla postavena pro Annu Janíčkovou s manželem (jméno neuvedeno) z Prahy-Střešovic, Náměstí Na Ořechovce. Tato členitá stavba s množstvím balkónů, arkýřů měla velký pokoj a kuchyň v přízemí a druhý velký pokoj v podkroví. Stavbu zajistil Jaroslav Kolman z Psár [SOkA, karton 4].

Weekendový domek (fakticky šlo dřevěnou chatu) č. p. 112 v ulici Dolní Průhon vlastnil Ing. Stanislav Závada s manželkou Helenou, bytem Národní Obrany, Praha-Bubeneč. Tato prostorná stavba měla dva vchody, jeden do suterénu, kde zároveň byla kuchyň s koupelnou, a druhý do přízemí. Zde byl jeden větší pokoj se vstupem na prostornou zasklenou verandu a druhý menší. V podkroví se nacházely další dva pokoje. Chatu postavil tesařský mistr Josef Doležal z Prahy VIII. [SOkA, karton 4].

Další chatu (tentokrát zděnou) si postavil bankovní úředník František Čížinský z Prahy-Bubenče, uralské ulice. Ta stála v ulici Na Průhoně č. p. 113. Jednoduchá stavba čtvercového půdorysu měla pouze přízemí o jednom větším pokoji, ložnici a kuchyni. Stavbu vedli a navrhli J. Kubín a J. Lášek z Prahy I. [SOkA, karton 4].

Poslední stavbou roku 1937 je prostorný domek č. p. 114, ulice Ke Stezce technického rady hl. m. Prahy Ing. Viléma Wágnera a jeho ženy Marie z Plzeňské ulice v Praze-Smíchově. Ve sklepní části domu byla kuchyně a řada technických a skladovacích místností, v přízemí byl velký obývací pokoj s prosklenou stěnou směrem k Sázavě, druhá kuchyně a menší koupelna a v podkroví dvě ložnice. Tento neobvyklý domek vynikal především svou prohnutou střechou a velkým množstvím dřevěných balkónů a zábradlí [SOkA, karton 4].

V roce 1938 přibylo celkem šest nových staveb. První z nich byla dřevěná chata č. p. 115 v ulici Dolní Průhon tajemníka okresního úřadu Praha venkov na Smíchově Antonína Halamásky a jeho ženy Pavly. O nich dokumentace říká, že zde žili trvale. Většina malé chatky byla tvořena dvěma prosklenými verandami. Byla zde také kuchyň a velmi malá ložnice. Chatu postavil Jan Sakar ze Štěchovic [SOkA, karton 4].

Domek č. p. 116 na louce u řeky v blízkosti hotelu Mašek si postavili manželé Jiří a Marie Hudcovi. Jejich domek měl pokoj a kuchyň v přízemí a druhý pokoj v podkroví. Tento dům byl však zbořen ústupem ledu v roce 1940 a proto si manželé Hudcovi postavili nový v roce 1941. Ten byl starému velmi podobný a jeho dispozice se nijak nezměnila. Byl však postaven na jiné parcele, v ulici Krátká, která je dále od vody. Domek původní i nový navrhl Jaroslav Kolman z Psár [SOkA, karton 4].

Ministerský rada Ing. Antonín Pechánek, bytem Neklamova, Praha VI., si nechal postavit domek č. p. 118 v ulici Okružní. Jeho dům měl pouze přízemí, ve kterém byl jeden pokoj a kolna. Jeden rok po jeho dokončení nechal majitel domu provést přístavbu, čímž se jeho objem téměř zdvojnásobil. Přibyl velký sklep a v přízemí jeden pokoj, jehož střecha byla tvořena terasou. Stavbu vedl Ing. František Troníček z Prahy II. [SOkA, karton 4].

Domek č. p. 119 v ulici Stará cesta patřil vrchnímu tajemníkovi ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy Emilu Neubauerovi a jeho manželce Boženě, kteří bydleli v Praze-Vinohradech v Šumavské ulici. Jejich dům měl v přízemí dva pokoje a kuchyň a v podkroví jeden pokoj, kuchyň a umývárnu. Stavbu navrhnul a vedl architekt Jaroslav Šafránek ze Zvole [SOkA, karton 4].

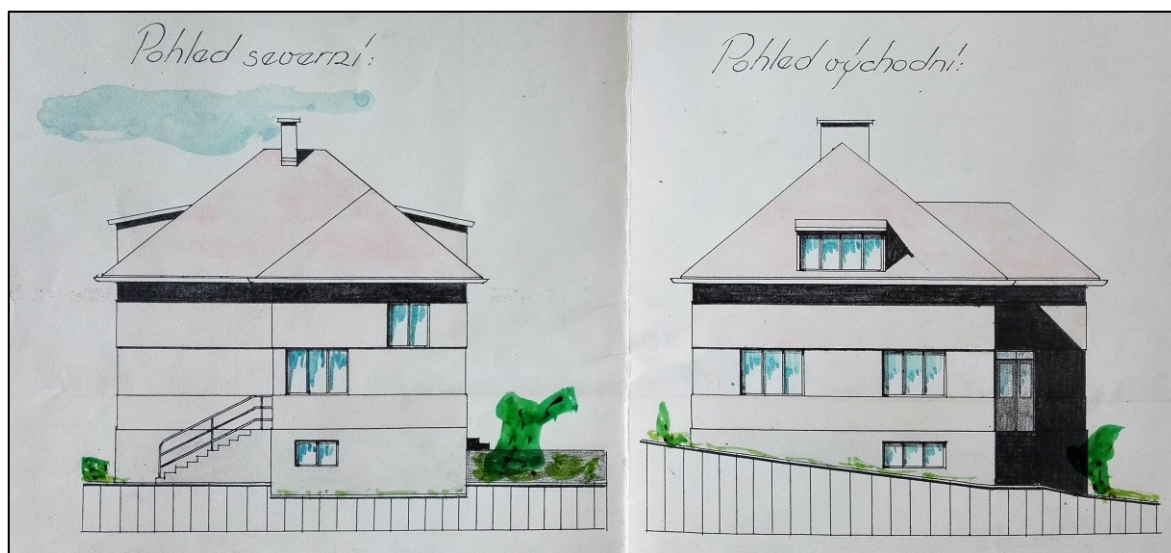
Od stejného architekta a stavitele je i domek č. p. 120 v Nádražní ulici v samém centru původní pikovické zástavby. Tento malý domek byl navržen pro Marii Havlíčkovou. V přízemí měl větší pokoj a kuchyň a v podkroví menší pokoj [SOkA, karton 4].

Architekt Šafránek navrhl také vilu č. p. 121 manželů Antonína (poštovního asistenta) a Růženy Vyorálkových z Prahy-Vinohrad, Tochovy ulice. Jejich vila v ulici Na

Průhoně měla v přízemí pokoj, kuchyň, lázeň a tzv. závětrí, tedy krytý vstup do domu. Druhý vstup byl ze zadní strany domu do zahrady. Další dva pokoje byly v druhém patře vily [SOKA, karton 5].

V roce 1939 bylo postaveno domů pět. První z nich, domek č. p. 122 v ulici Na Výsluní si postavil magistrátní rada JUDr. Vilém Procházka a jeho žena Miroslava, kteří bydleli v Praze-Smíchově ve Fibichově ulici. Jejich domek měl v přízemí velký obývací pokoj, kuchyň a menší koupelnu a v podkroví tvořila velká ložnice. Stavbu zajistil Ing. František Troníček z Prahy II. [SOKA, karton 5].

Prostorný domek č. p. 123 v ulici Na Skalkách patřil strážmistru Antonínu Mlejnskému a jeho ženě Marii, kteří jej nabízeli k částečnému pronájmu. V přízemí byly situovány dva pokoje, kuchyň a lázeň a v patře tři pokoje. Stavbu vedl František Jirsák z Měchenic [SOKA, karton 5].

Obrázek 24 Domek č. p. 123 manželů Mlejnských. Zdroj: SOKA Praha-západ.

Manželé Václav a Františka Hadačovi si nechali postavit domek v ulici Dlážděná č. p. 124. Bydleli v Praze-Michli v Táborské ulici. Dům sestával z pokoje, kuchyně a lázně v přízemí a jednoho pokoje v podkroví. Postavil ho zednický mistr a architekt Viktor Kovařík z Radošovic [SOKA, karton 5].

Další stavbou v ulici Dlážděná byl domek č. p. 125 redaktora Jana Morávka⁴³, bytem Fügnerova, Praha-Kobylisy. O Janu Morávkově se zmiňuje také Jindřich Anger ve svých pikovických zpravodajích. Píše zde, že na svůj letní domek jezdil pan Morávek s

⁴³ Jan Morávek (1888-1958) původem z Kamenného Přívozu byl také dramatik a prozaik. Psal tzv. lidové romány a ve svém okolí byl velmi oblíbený, protože nenáročným způsobem psal o obyčejných lidech a jejich životech. Jako významná místní osobnost zachytil ve svých dílech *Plavci na Sázavě*, *Divočina* a *Skalní plemeno* život posázavských vorařů [Kucrová, 2013:8-9].

rodinou v jarních až podzimních měsících a věnoval se zde své zálibě – rybaření u Chadimova přívozu. Napsal také povídku o vyhnání Němci *Zničení Posázaví – domov náš*, které sám považoval za kraj *nejodlehlejší a také národně nejryzejší* [Anger, 2003: 1-6]. V přízemí svého domu měl obývací pokoj a kuchyň a v podkroví jednu ložnici. Dům byl postaven Ing. Františkem Troníčkem z Prahy II. [SOkA, karton 5].

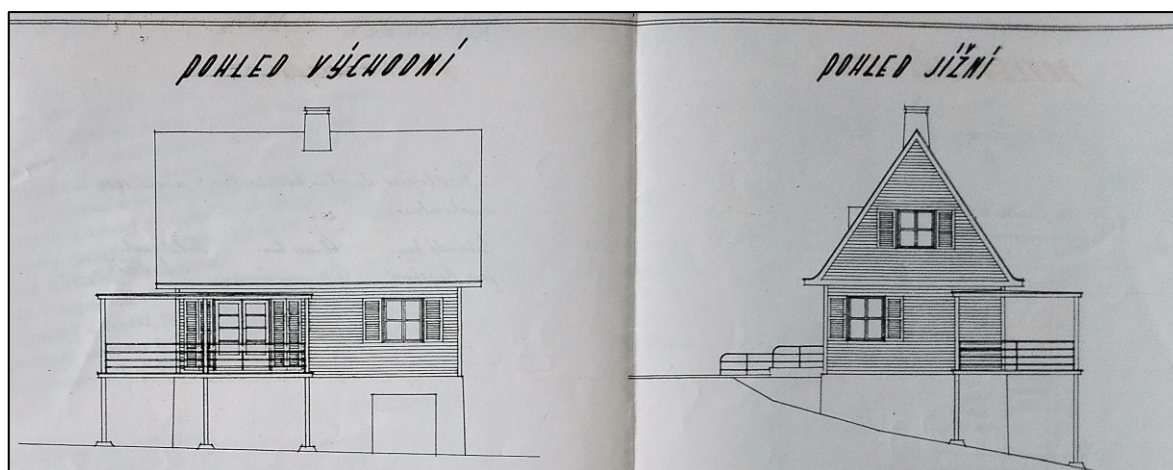
Domek č. p. 126 v ulici Nádražní patřil obchodníkovi z Davle Františku Kryštůfkovi, který si zde otevřel koloniální obchod. Umístěn byl podél cesty, která navazuje na pikovickou lávku, takže byl vhodně umístěn, aby se zde mohli letní hosté stavit příchodem od vlaku. V podzemí byla především velká místnost na skladování potravin a druhá na sklad uhlí, které se zde také prodávalo. Přízemí sestávalo z místnosti krámu, navazující komory a kuchyně. V podkroví byla kuchyň a jeden pokoj. Stavbu navrhl a postavil Ladislav Dvořák z Davle [SOkA, karton 5].

V roce 1940 bylo postaveno sedm nových domů. Paradoxně však celkový počet staveb klesl, v důsledku *lidové katastrofy*, když odcházely ledy v březnu tohoto roku. Svou vilu č. p. 130 a k ní patřící zděnou chatu pro údržbáře (č. p. 131) nechal vybudovat továrník Augustin Kvoch. Jeho objektu je však věnována kapitola 3.9.6. Jedním z nově postavených byla vilka č. p. 117 v ulici Dolní Průhon civilního inženýra a stavitele Ing. Antonína Pěky, bytem Brokoffova, Praha-Smíchov. Ten si tento dům, který je v dokumentaci označený jako zahradní domek navrhl sám. Dominantní místností v přízemí byla hala, plnící funkci obývacího pokoje. Pokrývala většinu tohoto patra. V prvním patře pak byla kuchyň a jedna ložnice [SOkA, karton 4].

Dále přibyl dům č. p. 127 v ulici Pod Holákem, který je označen jako weekendový domek, ačkoli se jedná o zděnou stavbu. Domek patřil úředníkovi Emilu Svobodovi z Prahy-Vinohrad, Moravské ulice. V přízemí domu byl velký obývací pokoj, ložnice, kuchyň a koupelna a v patře dva menší pokoje. Stavbu vedl architekt Jindřich Beran z Prahy XVII. [SOkA, karton 5].

Vila č. p. 128 v ulici Na Výsluní byla postavena ředitelem Vladimírem Kratinou z Prahy-Podolí, ulice Na Dolinách. V přízemí domu byl obývací pokoj a kuchyň. V patře, které zakrývala plochá střecha, se nacházel další pokoj, ložnice a koupelna. Dům zajistilo stavitelství Šafránek a Kupka z Vraného nad Vltavou [SOkA, karton 5].

Dřevěná chata č. p. 129 v ulici Dolní Průhon patřila staviteli Bohuslavu Kratochvílovi a jeho ženě Květuši, bytem Pod Pekařkou, Praha-Podolí. Přízemí domu sestávalo z pokoje, kuchyně a lázně a v podkroví se nacházely další dva pokoje. Dům si majitel postavil sám [SOkA, karton 5].

Obrázek 25 Dřevěná chata č. p. 129 manželů Kratochvílových. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Poslední domek roku 1940 byl postaven v ulici Krátká č. p. 132. Patřil Josefě Čihákové z Prahy II., Plavecké ulice. Dispozice tohoto menšího domku bohužel není známá. Měl velmi nízkou střechu s mírným sklonem, takže obytné bylo pouze přízemí. Svým zevnějškem dům připomíná toskánskou architekturu. Měl vysoký kamenný sokl, obloukové dveře a dřevěné okenice. Stavbu vedl Jan Sakar ze Štěchovic [SOkA, karton 5].

Rok 1941 byl významný především proto, že probíhaly významné rekonstrukce domů zničených ledovou kalamitou z března roku 1940. Někteří byli nuceni postavit i zcela nový dům a většinou se rozhodli pro bezpečnější parcelu dále od řeky. Takto byly zrekonstruovány čtyři domy, č. p. 31, 39, 79 a 116. Další dva (č. p. 52 a 104) prošly významnou rekonstrukcí, avšak ne z důvodu přírodního živlu. Každá tato rekonstrukce je popsána u příslušného domu podle časového vývoje výstavby. Jediným domem, a zároveň posledním před hromadnou konfiskací pro účely zbraní SS, který vznikl nově v roce 1941 je domek č. p. 133 v Dlážděné ulici Ing. Jaroslava Keila a jeho ženy Aleny. Ti bydleli v ulici Nad Štolou na Praze VII. V suterénu domu měli Keilovi garáž, v přízemí velký obývací pokoj a kuchyni a v podkroví byly dvě ložnice a lázeň. Stavbu zajistila akciová společnost Lanna [SOkA, karton 5].

Po skončení války a navrácení původním majitelům byla většina domů ve velmi špatném stavu a probíhaly proto významné opravy. O těch se však již složky stavební dokumentace zmiňují jen minimálně. Zcela nově byla postavena Starcova restaurace v roce 1946 (viz dům č. p. 59).

O poškození svého domu č. p. 10 v důsledku záboru Němci se zmiňuje v dopise z roku 1947 také Jaroslav Lacina. Ten zde píše, že z důvodu nedostatku stavebního materiálu nemůže správu dokončit a zároveň žádá o daňovou úlevu [SOkA, karton 1].

Poslední tři pikovické domy, o nichž se archivní prameny zmiňují, byly postaveny v roce 1947. Jediné, co o nich však víme je, kdo byli jejich majitelé. Zároveň není možné určit jejich umístění, protože čísla popisná byla u řady domů změněná. První z nich, č. p. 135, patřil JUDr. Karlu Ettelovi a jeho ženě Marii, bytem Soběslavská, Praha XII. Dům č. p. 136 vlastnili manželé Ladislav a Terezie Kocovi a poslední, dům č. p. 137 si nechala postavit Jarmila Spálenková [SOkA, karton 5].

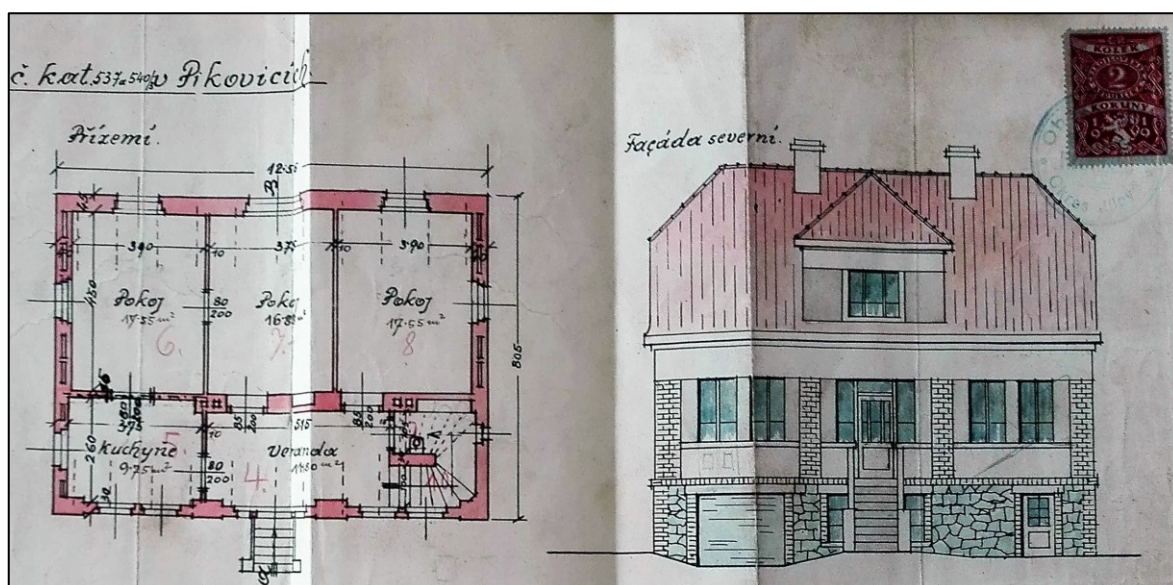
3.9.6 Rozhovory s původními obyvateli

Rozhovory týkající se následujících čtyř rekreačních domů byly vedeny s jejich současnými majiteli. Ti všichni jsou příbuzní původních majitelů a ve svých vzpomínkách (i z vyprávění svých rodičů/prarodičů) vylíčili život v letovisku Pikovice za dob jeho největšího rozkvětu. Kromě informací zachycených z plynulého vyprávění jejich příběhu byli tázáni na následující doplňující otázky: Jaké bylo povolání jejich příbuzných, kteří domy nechali postavit? Jak se o Pikovicích dozvěděli? Jakým způsobem zde trávili volný čas? Jaké měli vztahy s místními obyvateli? Jak se do Pikovic dopravovali?

3.9.6.1 Domek Štěpánky Jeřábkové

Rodinný domek číslo popisné 82 v ulici Dlážděná dnes vlastní a obývá pan Eduard Linhart s manželkou, avšak ti jsou již třetími majiteli. Původně si ho nechala postavit jako novostavbu v roce 1934 Štěpánka Jeřábková (narozena 1919 v Třešti na Moravě). Tu však pro její nezletilost úředně zastupoval její otec Josef Jeřábek (nar. 1892) majitel hodinářského obchodu na Smíchově. Rodina Jeřábkových bydlela v Ulici Palackého 12, Praha VIII. a svůj domek částečně pronajímali na letní byty. V přízemí měl dům tři pokoje, kuchyň a verandu a v podkroví bylo dalších pět pokojů. Suterén byl vybaven garáží. Stavbu zajistil František Pešík z Prahy-Vršovic, který v Pikovicích postavil celkem 15

domů [SOkA, karton 3].

Obrázek 26 Domek č. p. 82 Štěpánky Jeřábkové. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Podle rozhovoru s panem Linhartem dům ještě před válkou zakoupil pan doktor Špička. O něm sousedka Emílie Rezková říká, že to byl věhlasný lékař s ordinací v Praze Na Můstku a chodili k němu pouze majetní lidé. Ten domek vlastnil do roku 1986. Od té doby jsou majiteli manželé Linhartovi. Se Špičkou se dobře znali, byli to sousedi, protože pan Linhart jezdil jako dítě na prázdniny ke své tetě Marii Spurné, zaměstnané v advokátní kanceláři, na letní domek č. p. 84. Paní Spurná si dům nechala postavit společně s Miladou Bártovou v roce 1935. Paní Bártová bydlela v Praze 2 v ulici Malá Štěpánská 11 a paní Spurná v Nuslích v ulici Jaromírova 606 [tamtéž]. Do Pikovic jezdili na část léta a na víkendy. Dům zároveň částečně jako letní byt pronajímali, jinak se zde rekreovali sami a měli časté návštěvy, především svou rodinu. Po válce se paní Spurná rozvedla se svým manželem, který byl přednostou stanice v Braníku, a domek připadl jemu. Pan Linhart říká, že mu ho nechala *za lásku*. Rodiče pana Linharta si pak zde kvůli oblibě Pikovic v padesátých letech koupili chatu, kterou poté navštěvoval se svou rodinou až do roku 1986. Poté si koupil právě dům č. p. 82. Za druhé světové války potkal většinu staveb v Pikovicích stejný osud. Byly zabrané Němci pro účely armády, většinou se ale vrátily do rukou původních majitelů, stejně tak oba domy č. p. 82 a 84. Po válce chodil pan Linhart krátce do školy v Hradištku, ačkoliv on i jeho rodina jsou původně z Prahy. Dnes zde bydlí natrvalo jako penzista.

Obrázek 27 Domek č. p. 82. na fotografii z r. 1938 včetně motorového lodi tzv. „Malého Vény“ Zdroj: Knihovna Hradištko.

Na otázku, jak se zde on a rodina jeho tety, paní Spurné, rekreovali, odpovídá pan Linhart takto:

„No tak rekreovali...měli tady hlavně zahrádky. Bylo tady taky hřiště, tam co je kemp. Některý lidi chodili na ryby, třeba můj táta, a já už teda potom taky, a potom, když jsme měli zahradu, tak na to nebyl čas. Byli jsme ale dost velký rybáři. Chytali jsme sumce, pojdte se podívat (ukazuje foto s úlovkem).“ [Linhart, majitel domku v Pikovicích]

Jeho rodina se do Pikovic vždy dopravovala vlakem a následně přívozem. Později byla přes Sázavu postavena lávka, která přívoz nahradila.

„Dokonce sem jezdil parníček taky...teda parník, my jsme mu říkali Malej Věna...to nebyl šlapací, ale normální motorovej. Asi to bylo taky pravidelně, když tady byl ten přístav. Dokonce si pamatuju, že sem přijel i ten velikej parník, že se tady potom na tý řece otáčel. Pomalounku sem tam, pomalounku sem tam, aby se moh vrátit zpátky zase. Ten využívali spíš rekreanti.“ [tamtéž]

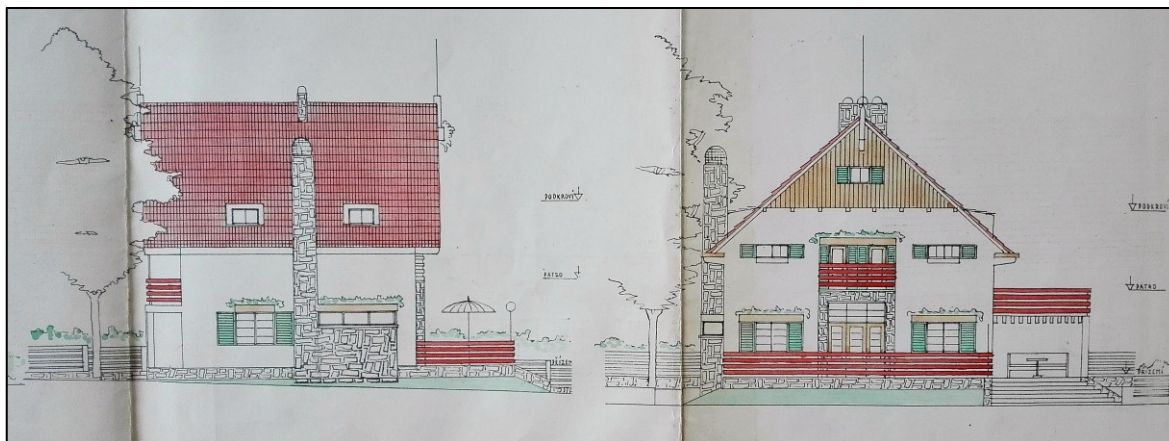
O vztazích s místními mluví pan Linhart pozitivně. Provozovali zde pro rekreanty krám a hospody, takže si byli navzájem užiteční. K otázce, jak spolu vycházeli, říká:

„Já myslím, že dobře. Strejda byl takovej dost společenskej, tak chodil do hospody. Spíš taková rivalita, co se týče těch pražáků a místních byla mezi dětma, hlavně klukama.“

Spíš to byli Pražáci, co jsem s nima kamarádil. S těma místníma ani nějak moc ne, tak jsme drželi takovou partu. Byli tady Salačovi, co měli hospodu, tak ty měli tři kluky, tak jsme se tady vyřádili ... tady se poměrně dost jako žilo, tady u Salačů, u toho baráku, kterej je teď opuštěnej, tady byl kuželník a přijela vždycky na sobotu a neděli parta místních i Pražáků a hráli tam kuželky a my jsme jim je s klukama vzadu stavěli a volali jsme: „Na stavěče!“ . A začli jsme si vybírat nějaký peníze (směje se)...tady to bylo výborný no.“ [tamtéž]

3.9.6.2 Letní sídlo Augustina Kvocha

V roce 1940 byla dostavěna vila v ulici Dlážděná č. p. 130, ve stavební dokumentaci označená jako letní sídlo. Tu si nechal zbudovat pro rekreační účely Augustin Kvoch, zámožný továrník z Prahy. V přízemí vily se nachází velká obytná vstupní hala, pracovna, jídelní kout a kuchyň. V patře vily jsou tři pokoje, koupelna a velký balkón směrem do ulice a v podkroví dva menší pokojíky. Hlavní vstup domu je situován směrem do ulice a vchází se přes verandu. Zadní vstup do zahrady vede přes rozsáhlou terasu, která dům obepíná z celé severní a části západní strany. Součástí je i garáž a vjezd určený k otáčení vozu. Na rozdíl od stavebních plánů ostatních staveb, tato má zdokumentovanou i zahradu, která svou pravidelností a množstvím chodníků a schůdků budí zámecký dojem. [SOkA, karton 5]. Dodnes v ní bydlí jeho dcera, paní Emílie Rezková se svým manželem Ferdinandem Rezkem.

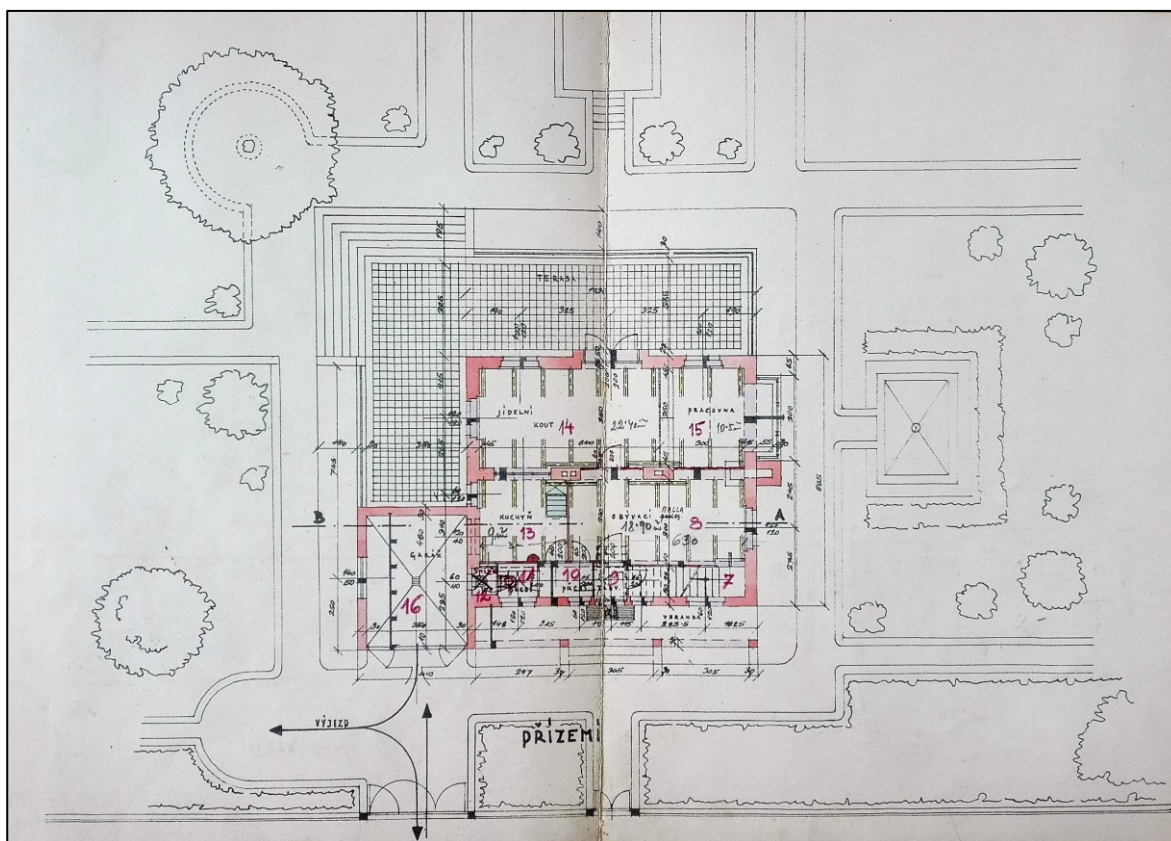
Obrázek 28 Vila č. p. 130 Augustina Kvocha. Zdroj: SOkA Praha-západ.

O svém tatínkovi a jeho životě vypráví paní Rezková následující:

„Tatínek byl zlatník, naši bydleli v Praze...byl velkej zlatník, měl 49 zaměstnanců ve výrobě zlata a měli v Jindřišský na rohu Václaváku obchodní dům. A na Žižkově v Jeseniovy ulici měli dílny, tam vlastně se vyrábělo. Na Václaváku měli obchod a kanceláře. Oni naši ani tak neprodávali v obchodě, jako tam chodili kupovat

zlatníci...hodně vyráběl šperky. Můj tatínek byl původem Rakušák. Jako jeho rodiče, mého tatínka, pocházeli z Přelouče. A odešli jako zlatníci do Vídně, no a tam se táta narodil...pak se vrátil. Rodnou měl němčinu, sem pak přišel ve dvaceti letech a udělal se strejdou svým, taky zlatníkem, tohleto. Můj tatínek umřel, když jsme byli malí a všichni mu říkali, aby si něco ulil, že to zaberou a táta tomu nevěřil. Pak říkal: „Já jediný, co jsem si z krámu vzal, byl klobouk a hůl, co jsem měl na věšáku.“ Všechno pryč. No a naši bydleli tam o patro vejš, to všechno jim sebrali a pak je vystěhovali sem. Táta to ještě nějak uplatil...že do Tanvaldu ho chtěli původně vystěhovat.“ [Emílie Rezková, majitelka vily v Pikovicích]

O svém otci hovoří paní Rezková jako o hrozně štědrém a úžasně společenském člověku, který měl spoustu peněz, avšak nelpěl na nich, byl velkorysý a zval si často návštěvy. S humorem o něm jeho dcera vypráví, že když přijel na své letní sídlo, tak Pikovice žily zadarmo.

Obrázek 29 Přizemí a struktura zahrady vily č. p. 130. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Po jeho smrti se maminka paní Rezkové znovu provdala. Vzala si pana Vítovce, který pocházel z úplně první rekreační vily v Pikovicích – č. p. 22. Ta byla postavena už v roce 1903 a dodnes je ve vlastnictví jejich rodiny.

Pan Rezek se do Pikovic přistěhoval až v 60. letech poté, co se oženil s dcerou pana továrníka. Shodou okolností však pracoval s jistým panem Vojtíškem, který pro pana Kvocha rekreační vilu postavil. O něm a o vile vypráví toto:

„A tady bylo obilí, pšenice třeba, a dřív se to dělalo tak, že se to pokosilo kosou, udělaly se snopy, to byly takový hrstě svázaný a 12 těch hrstí se postavilo a udělal se panák, se tomu říkalo a na tom to obilí zráló. Já jsem teda ze statku, tak si to pamatuju. No a ten Vojtíšek mi říkal: „Helejte to my jsme stavěli a teď najednou přijel pan továrník. Šli jsme do restaurace k Dolejšům, on nám tam zaplatil, my jsme se tam zhulákali a spali jsme v těch panákách (smějí se oba).“ [Ferdinand Rezek, majitel vily v Pikovicích]

Obrázek 30 Vila č. p. 130. Zdroj: Archiv E. Rezkové

Kromě častého a okázalého zvaní návštěv doplňuje paní Rezková k trávení volného času následující:

„Víte co dělali? Leželi u řeky, koupali se. Tady pan Potocký měl takovou boudičku, kde měl kánoe, jezdili na lodičkách a flinkali se. Já když si vzpomenu ještě jako já mladá, to byly břehy plný lidí.“ [Emílie Rezková, majitelka vily v Pikovicích]

Původní vesnice sestávala pouze z několika statků a pár rodin, které byly pro rekreanty především zdrojem potravin, ale i služeb. Například rodina Chadimových provozovala přívoz přes řeku, dokud nebyla postavena lávka. Na něm každé ráno převáželi kozy a krávy na druhou stranu, aby se tam mohly pást. Přívoz však dokázal uvést i automobil. Viz obrázek č. 4. Byl využíván i při pohřbech. Maminka paní Rezkové jí vyprávěla, že v případě úmrtí se rakev naložila na přívoz, převezla se a smuteční průvod

šel do Davle. Odtud přes most a vraceli se podél Vltavy proti proudu ke hřbitovu u kostela sv. Kiliána.

Jméno Chadima se často vyskytuje i ve stavební dokumentaci v okresním archivu. Byli jednou z největších místních rodin. Významná byla také rodina Salačových. Ti měli restauraci, kam si mimo jiné chodil pan Kvoch kupovat tabák. Pan Rezek k tomu dodává:

„No a tady ta vesnice jako taková, co je hospoda U Dolejšů a pár takovejch jako malejch statků směrem k cukrárně, tak to byla vesnice a ty prostě číhali, to říkám jako ne Pikovičák, a ty číhali až přijede vlak a vyvalej se Pražáci a už tam byli s kuřátkama, se slepicema, s vajíčkama...u mě dělal jeden chlapík támhle z Třebsína a ten vyprávěl, že jezdil sem do Pikovic. Měli koníka, takovej vozejk, a že jezdil s tátou...máslo domácí a takovýhle věci a vždycky věděl přesně, kterej vlak kdy přijede, a už mazali. Hnali koně, zboží předražili, jen aby z nich vytáhli peníze (směje se)...ty lidi žili z téhle rekreantů. Nebo šli posázavskou stezku, no a na ní byla hospoda, přímo na tý stezce. Krásná, ted' už ji obnovili ...a tam vozili třeba pivo, sudy piva, na loďce, to byl jedinej přístup ...to byla hospoda U Starce.“ [Ferdinand Rezek, majitel vily v Pikovicích]

O Pikovicích se Augustin Kvoch dozvěděl od svého kolegy, pana Štědrého, který byl v jeho podniku prokuristou. Ten si v Pikovicích pronajímal letní byt od místních obyvatel a pana Kvocha zval k sobě na návštěvy. Pan továrník sem již od začátku jezdil autem, vlakem ne. Pikovice si zamiloval a rozhodl se zde koupit stavební parcelu, na které by postavil vilu ve stylu Alpských chat. Jako mladý totiž provozoval horskou turistiku ve svém rodném Rakousku a tuto architekturu si oblíbil. S koupí pozemku mu pomohl opět jeho zaměstnanec Štědrý a jako projektanta povolal Stanislava Režného ze Spořilova. Stylem se tedy tato stavba od ostatních významně vymyká. Paní Rezková dodává:

„Vono se to sem nehodí, když to vezmete, co si budem povídat.“ [Emílie Rezková, majitelka vily v Pikovicích]

Současně s vilou nechal pan továrník postavit i zděnou chatu č. p. 131. Ta byla určena pro zahradníka, který se staral o celý objekt. Měla pouze přízemí, ve kterém byl jeden pokoj, kuchyň a předsíň. Stavební dokumentace uvádí, že byla postavena pro Richarda Bohumila Štědrého. Jejím architektem byl V. F. Košvanec z Vinohrad a stavitelem Jaroslav Šimáček z Poříčan. O tu a další části pozemku však rodina Kvochových s nástupem komunismu přišla.

3.9.6.3 Domek Jaroslava Černého

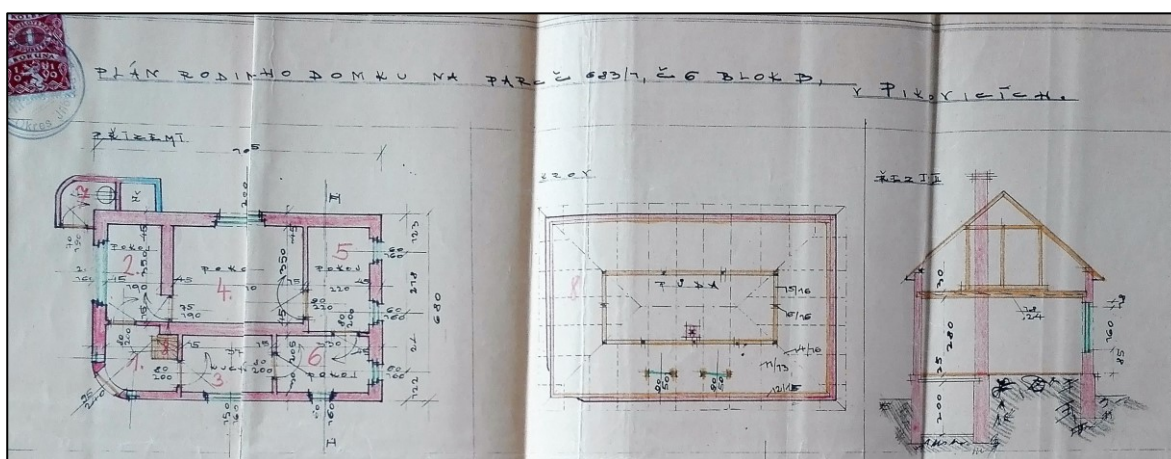
V rekreačním domku č. p. 68 v ulici Na Průhoně bydlí paní Marie Svobodová se svým manželem Josefem Svobodou. Tento dům si v roce 1932 nechal postavit její dědeček Jaroslav Černý, obchodník z Prahy – Košířů. Domek měl v přízemí čtyři pokoje a v podkroví byla původně pouze půda [SOkA, karton 3]. Pan Černý chtěl původně parcelu 683/28, tam kde dnes stojí dům č. p. 52 Ing. Jana Kňákala, protože ta přímo sousedí s lesem, kudy protéká potůček směrem od Medníka.

Obrázek 31 Domek č. p. 68 Jaroslava Černého. Zdroj: Archiv M. Svobodové.

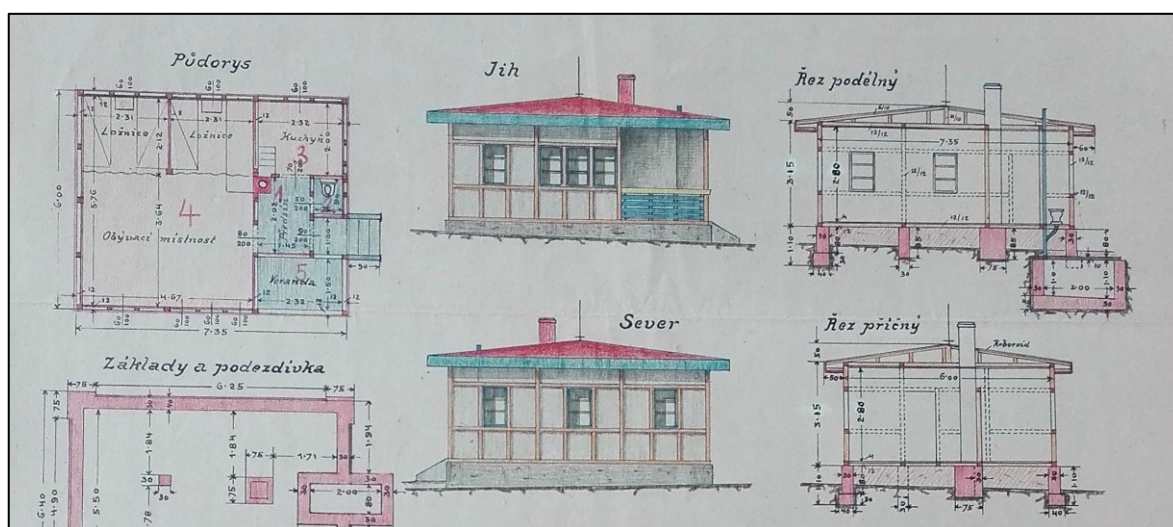
Místo ní však sehnal tuto s krásným výhledem na řeku, směrem k železniční stanici. Dle projektu byl domek původně situován směrem k řece, ale pan Černý si vydobyl, že tím směrem je sever, a že on chce orientaci na jih. Jeho vnučka o něm hovoří, že ačkoli byl obyčejný kupec, měl výborné nápady. Před domem směrem do ulice byl dokonce menší zděný bazén. Ten se pan Svoboda pokusil zrekonstruovat, avšak kvůli špatnému těsnění jim vyplavil sklep. Dnes je tedy bazén zasypaný a používá se jako záhon. O zahradu se rodině Černých staral zahradník, který však dojížděl z Prahy. Domek původně sestával jen

z přízemí, menšího sklepa a půdy. V roce 1942 však otec paní Svobodové, povoláním voják, provedl přístavbu patra, aby se tam mohl jezdit rekreovat se svou rodinou. Do Pikovic jezdili vlakem a zároveň tímto způsobem vozil její otec stavební materiály k dostavbě – v batohu na zádech. Pro rodinu bylo velkým zklamáním, když museli domek téhož roku opustit pro účely Německé armády. Když se po válce vrátili, objekt byl zrušeno. Dokonce v něm měli ustájené koně.

Obrázek 32 Půdorys a řez domku č. p. 68. Zdroj: SOKA Praha-západ.

Obchodník Černý jezdíval se svým bratrem na letní byt do Týnce nad Sázavou, a protože se jim lokalita líbila, rozhodli se pořídit si dvě stavební parcely vedle sebe v nedalekých Pikovicích. Stavitel Ing. Josef Pohl si se svou ženou Jaroslavou Pehlovou již v roce 1930 sám postavil chatu tzv. systému Solomit⁴⁴. Ta stojí na sousední parcele také v ulici Na Průhoně č. p. 63. Byla to malá jednoduchá přízemní chatka čtvercového půdorysu se dvěma malými ložnicemi, kuchyní, verandou a předsíní. Chat podobného typu bylo v Pikovicích i jinde více. Manželé Pohlvi bydleli v Milešovské ulici č. p. 2 v Praze na Vinohradech [SOkA, karton 3].

Obrázek 33 Chata č. p. 63 Josefa Pohla. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Ing. Pohl měl jednoho syna a pan Černý tři dcery, k tomu paní Svobodová dodává:

„Jejich syn s těma našima holkama vyrůstal jako sourozenci, a tady bejval plot. Jsou to teda dvě parcely a vždycky maminka říkala, když se pohádali ty sourozenci, tady byly vrátka, tak teta prej šla a zamkla to na klíč (směje se)“ [Marie Svobodová, majitelka domu v Pikovicích]

Vztahy místních obyvatel a rekreatantů byly podle paní Svobodové dobré. Situaci, jak spolu vycházeli, komentuje takto:

„Tady byli Lacinovi, Dolejší, Chadimovi...a jo, dobře. My jsme chodili k těm lidem pro mlíko, jako děti, pro vajíčka. Jinak tady bylo těch původních obyvatel, tady bylo jen pár rodů a většina jich má ceduli na tom pomníčku dole u autobusu. A po hřbitově v Davli

⁴⁴ Systém Solomit využívá konstrukce kombinující dřevěnou kostru vyplněnou solomitovými deskami z lisované slámy. Ta slouží jako izolační a těsnící materiál [Šoukal, 2016: 72].

je to to samý.“ [tamtéž]

Obrázek 34 Chata č. p. 63. Zdroj: Archiv M. Svobodové.

O trávení volného času v Pikovicích a jejich okolí říká:

„Oni sem jezdili jen na víkendy, protože byli v krámě. Byl tady taky okrašlovací spolek a jeho členi byli převážně lepší lidi. To byla pikovická honorace (usmívá se) a vedli to Čížimskéjch, to je zase ta rohová vila, ta je v dezolátním stavu. No a ten spolek, o to se jako starali. Tady, když se jde Na Babách, tak tam byly dvě hřiště, kabiny na převlíkání, záchod tam byl, no a tam se trávil volnej čas a to já pamatuju, že my s bráchou, že jsme tu byli o prázdninách s babičkou a maminka přijela vlakem a rovnou přišla za náma k tý vodě a přinesla nám svačinu. To byly břehy plný a taky byly krásný a udržovaný, kopřivy nic, to se sekalo. Chodil takovej pán, měl bedýnku a v tom měl limonády a prodával to...Jezdilo se vlakem, to se v sobotu pracovalo, tak se přijelo v sobotu v poledne v půl druhý s taškou s tím jídlem a v neděli večer vlakem a to byl parní stroj. Z toho lítaly jiskry, ten byl narvanej, my jsme se tam nemohli vejít, tak jsme na plošinách stáli. Z toho jsme měli srandu, to nás bavilo jako malý...Jako bych řekla, že dřív se žilo víc společensky, protože nebyly televize a tyhlecty věci, takže lidi se scházeli a já si pamatuju tam U Salačů hospoda, tam bejvaly plesy. Tam mě babička s dědou brali na maškarní jako malou holku, tady se žilo moc. Divadelní spolek tady byl...Stejně ten život byl ňákej úplně jinej, než je teď. Jezdili po vejletech, bavili se, společnost měli. Teď se každej někam řítí. Na nic není čas. Tady hele (ukazuje foto), léto třicet tři a voni takhle odpočívaj. To neměli co dělat? (směje se) Vidíte tohleto (ukazuje foto), sedí se tam vzadu na verandě, furt nějaký známý...u vody. Řekněte, jestli byste teď kon přinutila manžela, aby šel si s váma k vodě

tady (směje se)...No a všude, to se divím, dneska aby ten mladej jel s tchýní, a tady všude je babička a táta.“ [tamtéž]

Paní Rezková doplňuje svou sousedku:

„A naše babička, ty ochotničili. Naproti našim bydlela nějaká paní Krupičková a ta dělala garderobistku v Národním divadle a měla ohromnou bednu kostýmů, a když byly šibřinky a tohle, my jsme tam děti si to chodili půjčovat.“ [Emílie Rezková, majitelka vilky v Pikovicích]

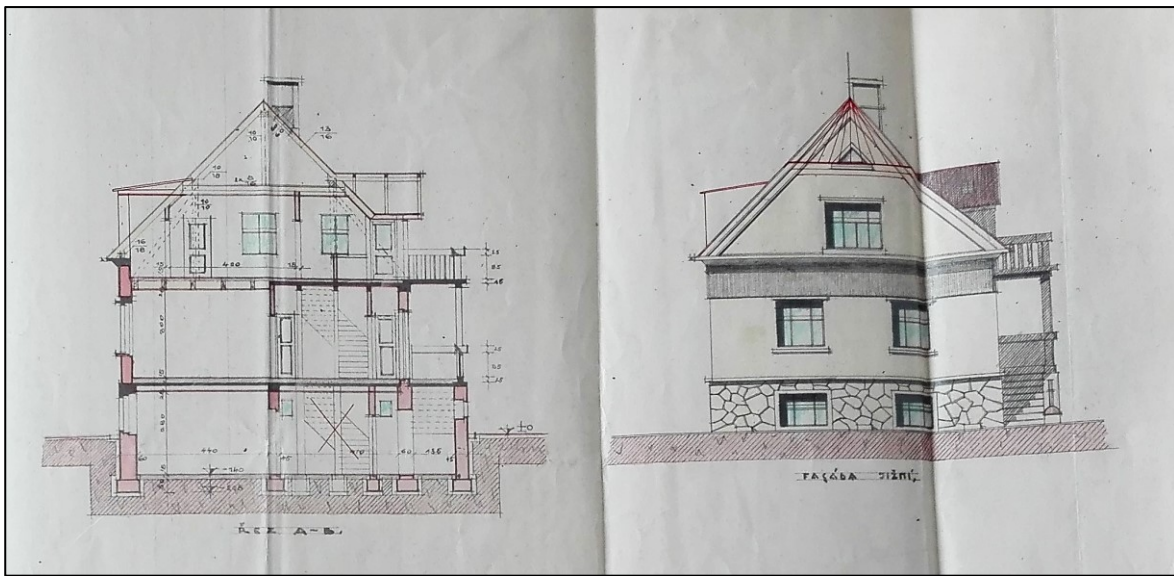
3.9.6.4 Vilka Ivana Mochnačeva

Další stavbou v ulici na Průhoně je rekreační vilka č. p. 55. V roce 1929 si ji nechal vybudovat stavitel ruského původu Ing. Ivan Mochnačev bytem Palackého 66 v Praze-Vršovicích. Jako architekta stavby uvádí dokumentace Antonína Pechara z nedaleké Nové Vsi pod Pleší. Ten však stavební plány pouze upravil, vilku si navrhl majitel sám. Suterén domu měl okna, a proto zde byl pokoj a kuchyň. Ve zvýšeném přízemí byly dva pokoje, kuchyň a dvě verandy a v podkroví další dva pokoje a dvě terasy. Pan Mochnačev vilku využíval jako ostatní k rekreačním účelům a také ji pronajímal [SOkA, karton 3].

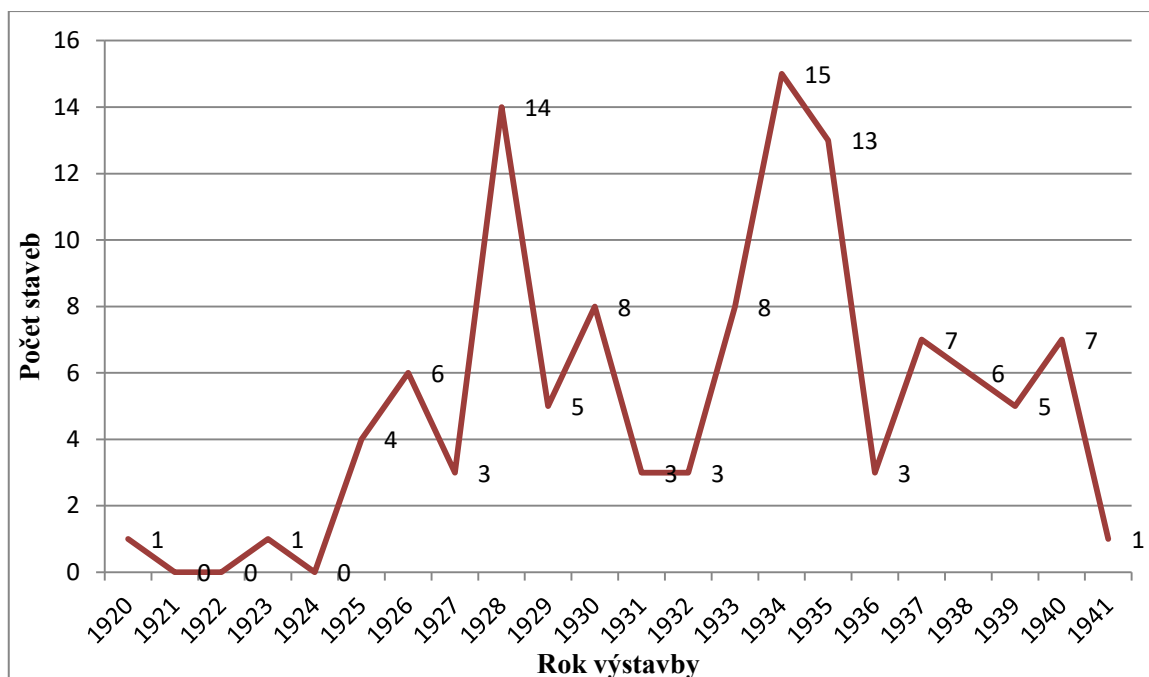
Jeho dcera Zdenka Kyselová, která je dnešní spolumajitelkou stavby, o svém otci v rozhovoru prozradila toto:

„Můj táta byl stavební inženýr. On byl Rus, ale přišel sem, vystudoval tady školu, stavební. Dostal se pak do kanceláře Skorkovského ⁴⁵, několik roků tam dělal a pak se osamostatnil. Dělal výkresy, tohle (ukazuje na vilku) byla jeho diplomová práce, postavil to roku 1928, no a pak projektoval plno věcí, opravoval ministerstvo spravedlnosti, plno budov v Praze, možná i ten pikovickej most no a pak bohužel odjel a už se nevrátil. Ten dům má takovou historii pohnutou, oni to snad i obsadili Němci, toho se tam vystřídalo. Maminka byla majitelem a my jsme měli jednu místnost a jinak jsme museli mít nájemníky, tak to bylo.“ [Zdenka Kyselová, majitelka vilky]

⁴⁵ Karel Skorkovský se významně podílel na výstavbě protinacistického opevnění ve 30. letech. Jeho firma měla nejvíce zakázek ze všech. Kromě toho měl zkušenosti i mimo vojenský sektor. Spolupracoval při stavbě na Libeňském mostu, Veletržním paláci nebo památníku na Vítkově [Česká televize, 2013].

Obrázek 35 Vilka č. p. 55 Ivana Mochnačeva. Zdroj: SOkA Praha-západ.

Obrázek 38 Graf zobrazující rekreační výstavbu v časové ose. Vlastní zpracování autora.

3.9.8 Sociální statut rekreatantů

Pražská čtvrť	Četnost adres
Královské Vinohrady	17x
Nové Město, Bubeneč	9x
Smíchov, Nusle	8x
Holešovice	7x
Vršovice	6x
Podolí	4x
Žižkov	3x
Košíře, Michle	2x
Staré Město, Karlín, Střešovice, Spořilov, Strašnice, Vysočany, Kobylisy	1x

Obrázek 39 Tabulka četnosti adres v jednotlivých čtvrtích. Vlastní zpracování autora.

Obrázek č. 39 jasně ukazuje, že valná většina staveb patřila majitelům bydlících ve čtvrtích navazujících na centrum Prahy, připojených k tzv. Velké Praze v roce 1920. Pouze s výjimkou jedné vily na Starém Městě, devíti staveb na Novém Městě a sedmi na Praze VII. Tyto části byly součástí hlavního města již dříve. Nejvíce majitelů (17) pocházelo z Královských Vinohrad (Praha XII.), jejichž prestiž byla ze všech nově vzniklých čtvrtí

zřejmě nejvyšší, už kvůli krátké vzdálenosti z centra Prahy. Ještě větší společenský statut měli lidé bydlící na Novém Městě (Praha II.), kde nalézáme 9 adres majitelů pikovických domů. Stejný počet bydlíšť se vyskytoval také v Bubenči (Praha XIX.), který Božena Čížková⁴⁶ označuje za „předměstí boháčů“. Po osmi adresách je na Smíchově (Praha XVI.) a v Nuslích (Praha XIV.), sedm je jich v Holešovicích (Praha VII.), šest ve Vršovicích (Praha XIII.), čtyři v Podolí (Praha XV.) a tři na Žižkově (Praha XI.). Jedna adresa je také zastoupená v Karlíně (Praha X.) a ve Střešovicích (Praha XVIII.). Všechny tyto čtvrti tvoří relativně plynulý okruh kolem městského centra a jednoznačně lze říci, že zde bydleli spíše lidé vyšší střední třídy. O tom svědčí i úroveň těchto měšťanských domů. V menší míře nacházíme pak zastoupení ve čtvrtích vzdálenějších od centra Prahy. Jsou to Košíře (Praha XVII.) a Michle (XIV.) po dvou adresách majitelů domů. Jedna adresa se pak vyskytuje na Spořilově (XIII.), ve Strašnicích (XIII.), ve Vysočanech (IX.) a v Kobylisích (VIII.).

Ve 21 případech bohužel nebyla adresa majitelů domů v archiváliích uvedena vůbec a v 15 případech šlo o pikovické obyvatele.

Východiskem práce je, že vlastnictví vily, jakožto většího a tedy nákladnějšího objektu na výstavbu má ve společnosti vyšší prestiž než vlastnění obyčejného domku. Stejným způsobem je domek nadřazený zděné chatě a ta zase chatě dřevěné.

Celkem sedm vil je v majetku vlastníků žijících na Praze I. nebo II. Šest vil patřilo lidem bydlícím na Královských Vinohradech, dalších pět jich bydlelo v Nuslích a tři v sousedním Podolí. Po dvou majitelích vil nalézáme také v Bubenči, na Smíchově, v Holešovicích a ve Vršovicích. Majitelé jedné vily bydleli na Spořilově, v Michli, v Košířích a ve Střešovicích, jak ukazuje obrázek č. 40.

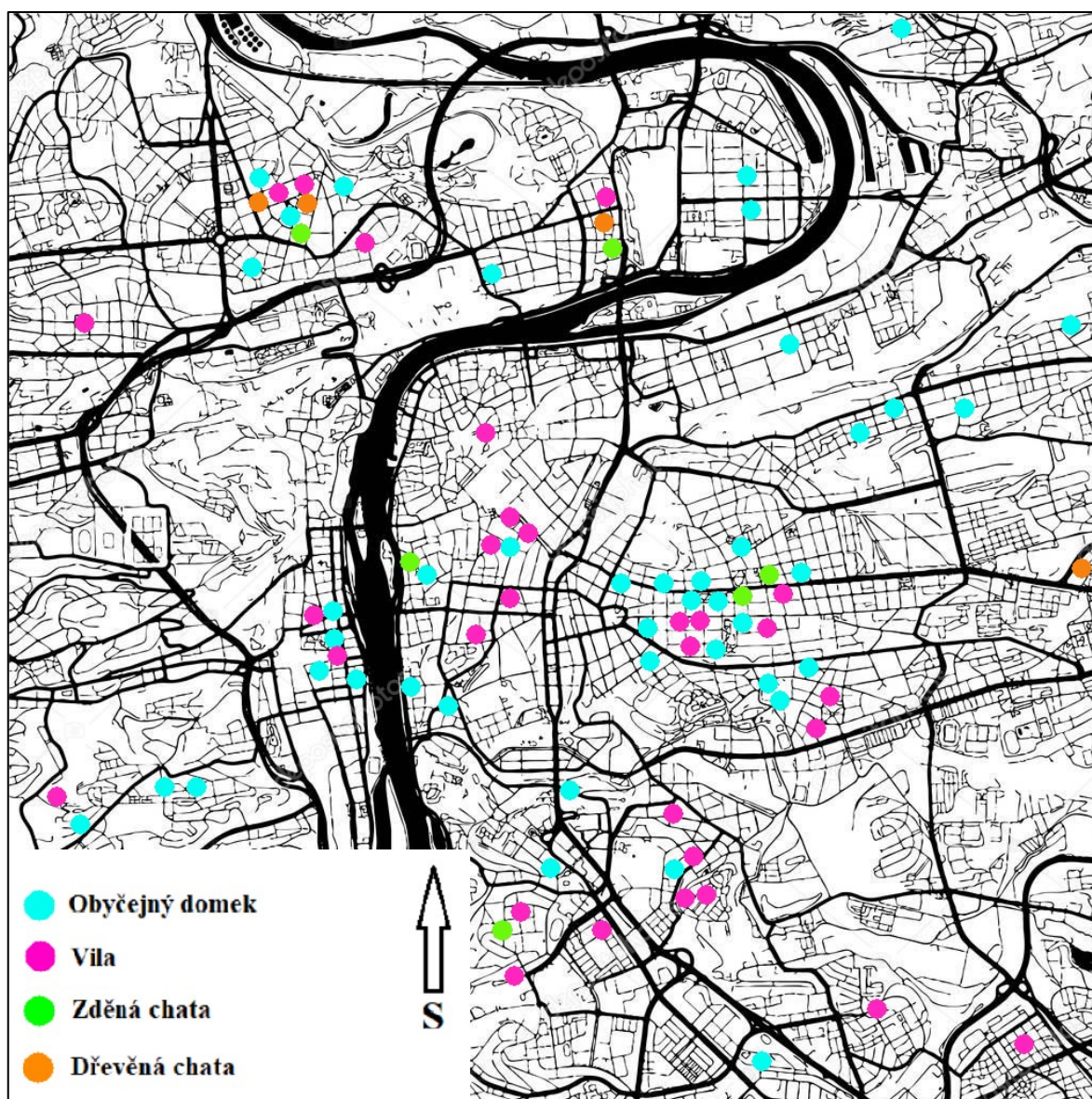
Vedoucí pozici majitelů domků mají Královské vinohrady, kde jich žilo 10. Šest majitelů domků žilo na Smíchově. Po čtyřech majitelích najdeme v Bubenči a na Novém městě. Po třech potom na Žižkově, v Holešovicích, v Nuslích a ve Vršovicích. Vlastníci jednoho domku žili také v Michli, v Košířích, v Kobylisích, ve Vysočanech a v Karlíně.

Adresu majitelů chat se podařilo zjistit pouze v 9 případech. Tři majitelé žili v Bubenči, po dvou majitelích na Vinohradech a v Holešovicích a po jednom na Novém Městě, v Podolí a ve Strašnicích.

Podívám-li se nyní na souvislost mezi typem stavby a povoláním jejího majitele, zjistíme, že v případě vil se jedná o tři továrníky, tři stavitele, dva redaktory, dva poštovní tajemníky. Po jednom šlo také o ředitele nemocnice, hoteliéra, obchodníka, štábního

⁴⁶ V dobové beletrii Dcerušky paní Veselé s roku 1932.

kapitána, majitele realit, účetního a úředníka ministerstva. S výjimkou třech úředníků se tedy zcela jistě jedná a společensky výše postavená povolání. Mezi majiteli domů byli dva poštovní úředníci, dva stavitelé, ředitel, zubní technik, podúředník lékařské fakulty, soudní tlumočník, obchodní ředitel, prokurista, řezník, policejní komisař, obchodník, měřičský komisař, účetní tajemník, hodinář, dozorce, disponent banky, technický rada, ministerský rada, tajemník ministerstva, magistrátní rada, strážmistr, redaktor a úředník. V případě chat se opět jedná o velmi malý vzorek. Mezi majiteli zděných chat byli dva stavitelé a bankovní úředník. Dřevěnou chatu si nechala postavit majitelka autodopravního podniku, stavitel a vrchní kancelářský oficiál.

Obrázek 40 Současná mapa Prahy zobrazující pražské adresy majitelů podle typologie stavby. Vlastní zpracování autora.

3.9.9 Rozbor stavebních firem působících v Pikovicích

Veškerí majitelé rekreačních domů, kteří mají uvedené v archivní dokumentaci své bydliště, jsou z Prahy. Proto je příhodné rozdělit stavitele, kteří se na výstavbě podíleli na pražské a mimopražské. Uvedeni jsou však i ti stavitelé, kteří stavěli domy majitelů bez udané adresy a také domy místních lidí. Naopak nemohlo být uvedeno jméno jedenácti stavitelů, kteří své jméno v archivu neuvádí.

Nejproduktivnějším ze skupiny pražských firem byl architekt a stavitel Ing. František Pešík z Vršovic. Ten se zasadil o výstavbu celkem 15 objektů. Ve 12 případech se jednalo o obyčejný domek (č. p. 60, 71, 74, 79, 80, 81, 82, 84, 87, 96, 97 a 98), ve dvou o vilu (č. p. 73 a 99) a pouze v jednom případě o zděnou chatu, č. p. 101. Aktivní byl v letech 1933 až 1936. Druhým nejčastějším pražským stavitelem byl Ing. František Troníček z Prahy II. Podle místní kroniky zakoupil v roce 1929 velký pozemek od mlynáře Václava Ježka, který následně nechal rozdělit stavební parcely. Není však známo, zda nejprve postavil domy, které následně prodal nebo zda prodal prázdné parcely a následně nabídl své stavební služby novým majitelům. Celkem se podílel na stavbě 9 domů. Nejčastějším typem stavby byl obyčejný domek, těch bylo pět (č. p. 39, 72, 118, 122 a 125). Dále to byly dvě vily, č. p. 64 a 90, jedna zděná chata, č. p. 102 a rekonstrukce místního domu č. p. 19. Byl aktivní téměř celou dobu průběhu vývoje letoviska. První stavbu provedl v roce 1920 a poslední v roce 1939. Dále zde významně působil Jan Vonderka, také z Prahy II. Jeho 7 staveb bylo tvořeno paradoxně převážně rekonstrukcemi a novostavbami místních domků (č. p. 3, 9, 14 a 31), dále postavil dvě vily č. p. 48 a 49, kterou vlastnil sám a jeden domek, č. p. 54. Působil v letech 1925 až 1929. Architekt Václav Drnec z Prahy XI. se podílel na stavbě pěti domů. Byly to domky č. p. 31, 76, 78 a 79 a vila č. p. 105. Výstavby se účastnil v letech 1933 až 1941. Tři domy postavil v roce 1926 zednický mistr Petr Vosátka ze Smíchova. Jednalo se o domky č. p. 34 a 35 a vilu č. p. 33. Architekt Ladislav Diviš z Nuslí postavil také tři objekty. Mezi nimi byly dva domky, č. p. 42 a 62 a jedna vilka, č. p. 58. Ke stavbám došlo v letech 1928 a 1930. Stavitelství architekta O. Charouze a V. Rajdla projektovalo tři funkcionalistické vily. Byly to č. p. 85, 86 (tu vlastnil sám Oldřich Charouz) a 95. Aktivní bylo stavitelství v letech 1934 a 1935. Vždy po dvou domech postavili následující stavitelé. Architekt Josef Mařík z Košířů navrhl v letech 1926 a 1928 vily č. p. 36 a 50. Významná pražská stavební akciová společnost Lanna provedla rekonstrukci domku č. p. 52 a nově postavila domek č. p. 133 v letech 1940 a 1941. Josef Pohl z Vinohrad vedl roku 1941 stavbu domku č. p. 52 a své

vlastní zděné chaty č. p. 63 v roce 1930. Následuje výčet pražských stavitelů a firem, kteří v Pikovicích zajistili pouze jednu stavbu: Stavitelství Bedřich Sirotek a Cyril Kodl, Smíchov, domek č. p. 29, r. 1923; Jan Kubal, Hloubětín, domek č. p. 37, r. 1927; Václav Paur, Pankrác, vila č. p. 47, r. 1928; Zdeněk Michalec, Vinohrady, domek č. p. 51, r. 1929 (sám je majitelem); Ludvík Kander, Palmovka, vila č. p. 59, r. 1930; Stanislav Čáp, Praha II., vila č. p. 65, r. 1931; Jaroslav Melzer, Michle, domek č. p. 67, r. 1932; stavitelství V. Čech a Ing. Kotlík, Pankrác, domek č. p. 83, r. 1934; Stanislav Bláha, Nusle, vila č. p. 94, r. 1935; Ing. Josef Čipera, Praha XII., zděná chata č. p. 103, r. 1935; Jan Pilař, Bubeneč, zděná chata č. p. 106, r. 1936; František Hejný, Praha XI., domek č. p. 110, r. 1937; tesařský mistr Josef Doležal, Praha VIII., dřevěná chata č. p. 112, r. 1937; stavitelství J. Kubín a J. Lášek, Praha I., zděná chata č. p. 113, r. 1937; František Šmíd, Modřany, domek č. p. 114, r. 1937; Ing. Antonín Peka, Smíchov, vilka č. p. 117, r. 1940; Jindřich Beran, Praha XVII., zděná chata č. p. 127, r. 1940; Bohuslav Kratochvíl, Podolí, dřevěná chata č. p. 129, r. 1940 (sám je majitelem); Stanislav Režný, Spořilov, vila č. p. 130, r. 1940.

Nejčastějším mimopražským stavitelem, který v Pikovicích působil, byl Jan Sakar z nedalekých Štěchovic. Podílel se na výstavbě celkem 11 objektů. Bylo sedm domků, č. p. 28, 40, 57, 60, 61, 108 a 132, dále dva místní domky č. p. 46 a 15, jedna vila č. p. 44 a jedna dřevěná chata č. p. 115. Pracoval v Pikovicích celých 15 let, od roku 1925 do roku 1940. Dalším četným stavitelem byl František Jirsák z blízkých Měchenic. Postavil tři domky, č. p. 91, 92 a 123 a dvě vily, č. p. 66 a 70. Činný byl v letech 1931 až 1939. Čtyři domy v letech 1938 až 1940 zajistil stavitel a architekt Jaroslav Šafránek ze Zvole. Byly to dva domky, č. p. 119 a 120 a dvě vily, č. p. 121 a 128. Zednický mistr Jan Bláha z Jílového u Prahy provedl stavbu místní vily č. p. 17, vily č. p. 45 a domku č. p. 69. K výstavbě došlo v letech 1928 až 1934. Následující stavitelé se podíleli vždy na stavbě dvou domů. Architekt Josef Sotůček z Kamenného Újezdce navrhl stavbu místní vily č. p. 17 a vily č. p. 45 v roce 1928. Zbraslavský stavitel Antonín Kamarád zajistil v letech 1925 a 1926 domek č. p. 30 a vilu č. p. 32. Architekt Jaroslav Kolman z Psár navrhl vilu č. p. 111 a domek č. p. 116 v letech 1936 a 1937. Následuje výčet mimopražských stavitelů a firem, kteří v Pikovicích zajistili pouze jednu stavbu: Josef Douša, Horní Počernice, vila č. p. 27, r. 1923; Vojtěch Kulhánek, Senohraby, domek č. p. 43, r. 1928; Josef Drs, Tábor, vila č. p. 53, r. 1929; Antonín Pechar, Nová Ves pod Pleší, domek č. p. 55, r. 1929; zednický mistr Viktor Kovařík, Radošovice, domek č. p. 124, r. 1939; Ladislav Dvořák, Davle, domek č.

p. 126, r. 1939; Jaroslav Šimáček, Poříčany, zděná chata č. p. 131, r. 1940; Ladislav Trnka, Měchenice, dřevěná chata č. p. 59, r. 1946.

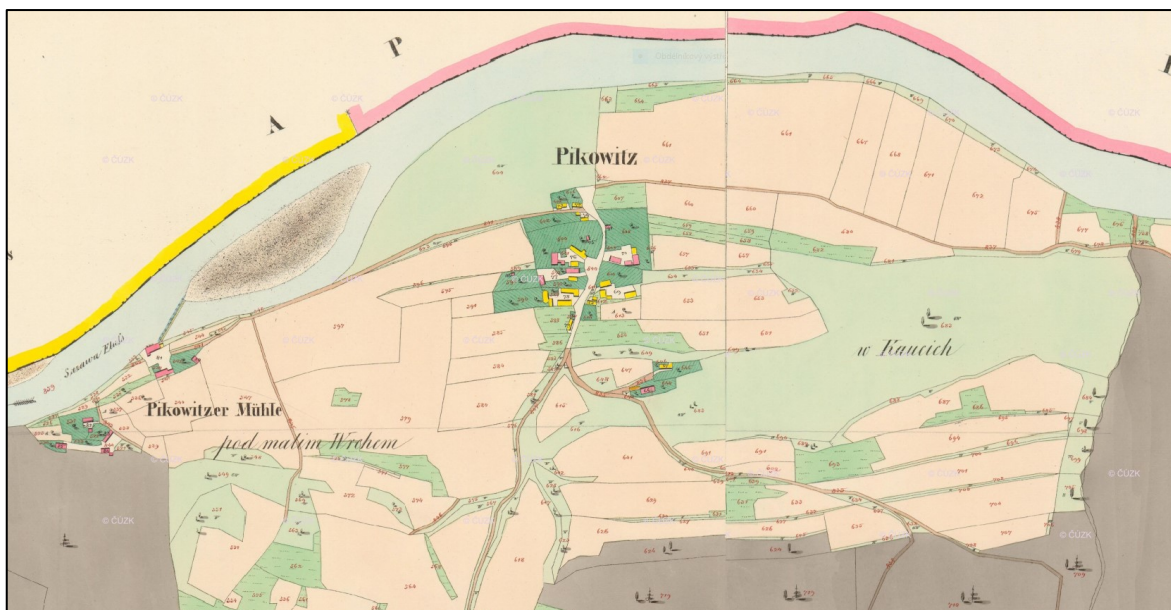
Jediným stavitelem, který neuvádí svou adresu, je Jaroslav Mařík, který zajistil stavbu vily č. p. 109 v roce 1937.

Z výše uvedených odstavců vyplývá, že s výraznou převahou majitelé domů volili pražské firmy. Celkově je jméno stavitelů uvedeno u 107 staveb a z toho byla zvolena pražská stavební firma v 70 případech, což činí zhruba dvě třetiny. Dokonce však i v případě osmi rekonstrukcí a novostaveb místních obyvatel byl vybrán pražský stavitel pětkrát. Dále se ukazuje, že z nejčastěji volených stavitelů se žádný nespécializuje na stavbu výhradě jednoho typu domu. Vzhledem k tomu, že celkově převládá počet obyčejných domků nad počtem vil a chat, není překvapivým závěrem, že v portfoliích stavitelů převládali právě domky. Všechny firmy (pražské i mimopražské), které postavily tři a více domů mají na kontě vždy alespoň jednu vilu, převládají však domky. Jedinou výjimku představuje stavitelství O. Charouze a V. Rajdla, které postavilo tři vily. Výrazněji vyčnívá také pražský stavitel Jan Vonderka, který vedl stavbu ve čtyřech z celkových osmi případech místních lidí. Mimopražští stavitelé byli téměř vždy z bezprostředního okolí Pikovic. Především šlo o Štěchovice, Měchenice, Zvoli nebo Jílové u Prahy. Všichni, i ti vzdálenější, však byli ze Středočeského kraje. Jedinou výjimkou je Josef Drs z Tábora (Jihočeský kraj), který postavil jednu vilu.

Lze předpokládat, že důvodem k výběru pražského namísto lokálního stavitele byla již předchozí zkušenost nebo větší důvěra ve firmu z okolí vlastního bydliště. Roli mohla hrát také snazší komunikace a větší výběr na trhu služeb vzhledem k velikosti hlavního města. Důvodem často se opakujících stavitelů může být doporučení sousedů nebo specializace stavitelů na danou lokalitu.

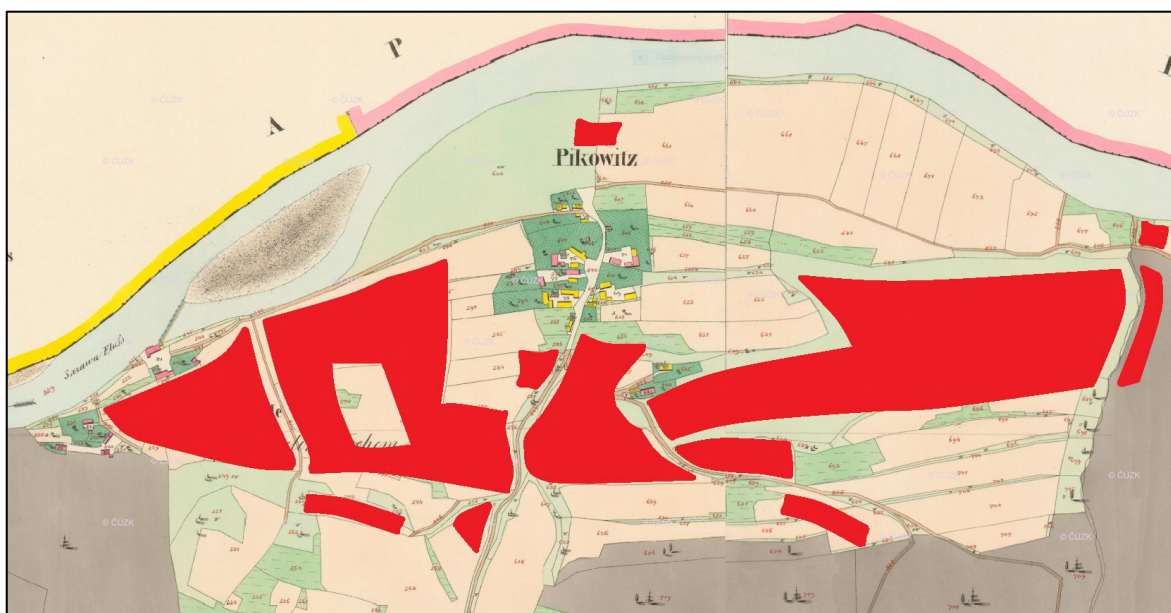
3.10 Proměna krajiny v Pikovicích

Obrázek č. 41 vychází z Císařských povinných otisků map stabilního katastru Čech z roku 1840. Dobře dokumentuje stavy krajinného pokryvu z této doby, tedy kdy v Pikovicích existovala pouze původní vesnice, Pikovický mlýn a několik stavení v jeho blízkosti. Bíle (nažloutle) jsou vyznačená aktivně obdělávaná pole, zeleně louky, pastviny a zahrady a šedivě jsou znázorněny lesy. V jihovýchodním rohu mapy se vyskytují lesy smíšené a v jihozápadním lesy jehličnaté. Žlutě a červeně jsou zobrazeny stavby.

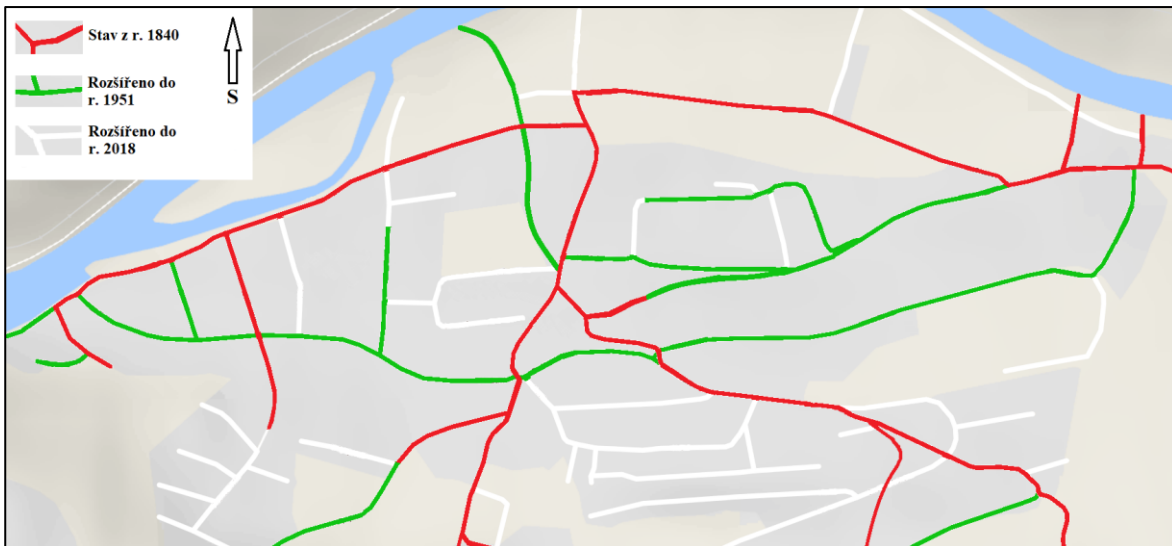
Obrázek 41 Mapa původního krajinného pokryvu (Císařské povinné otisky map stabilního katastru Čech z r. 1840). Dostupné z: www.archivnimapy.cuzk.cz.

Následující obrázek (č. 42) zobrazuje plochu (sytě červená barva), na které došlo k výstavbě rekreačních objektů. Zachycuje stav z roku 1946. Tedy na samém konci sledovaného období. Nevybarvené plochy zobrazující pole, lesy, louky, pastviny zahrady a domy zůstaly téměř stejné, jak dokazují historické letecké snímky ze dne 1. 7. 1946, podle kterých byla mapa zpravována.

Obrázek 42 Mapa zastavěných ploch na konci vývoje letoviska. Podle císařských povinných otisků map stabilního katastru Čech upravil autor.

Další obrázek (č. 43) znázorňuje vývoj systému cest, jakožto důležitou součást disciplíny krajinné ekologie. Mapa zobrazuje stav systému cest před výstavbou letoviska a těsně po ní. Obsažen je i současný stav ulic.

Obrázek 43 mapa vývoje systému cest. Vlastní zpracování autora.

3.11 ZÁVĚR

V teoretické části této práce jsem se pokusil stručně charakterizovat společenské změny v procesu, který se souhrnně nazývá industrializace, resp. komplexní modernizace. Pro silně diverzifikovanou tradiční agrární společnost je typické relativně rovnoměrné demografické rozmístění. Naprostou většinu obyvatelstva živí zemědělství, které nezřídka doprovází materiální nedostatek. S technickým a technologickým pokrokem však nastává změna. Velká část pracujícího obyvatelstva se přesouvá do sektoru průmyslu, kde největší podíl tvoří průmysloví dělníci. Postupně narůstá i počet lidí zaměstnaných v sektoru služeb. Sílí střední třída, kterou tvoří zejména úředníci, učitelé, lékaři, advokáti, umělci apod. a s nimi se objevují nové masové společenské jevy. S bohatnoucí společností přichází vyšší úroveň vzdělání a zdravotnictví, mění se postavení žen, narůstá zájem o kulturu, vyhrocují se česko-německé spory. Na úkor tradičních rodinných vazeb sílí vztahy profesní a zájmové, což se promítá i v množství vznikajících spolků. Výše zmíněné je doprovázeno stále se zrychlující urbanizací a města, obzvláště ta silně průmyslová, přestávají být příjemným místem k životu. I proto nezanedbatelný počet obyvatel velkých průmyslových měst, hledal ve chvílích volna rekreaci v okolní agrární krajině. Pravidelné úniky z města usnadňovaly moderní dopravní technologie, zejména parní železnice a parolodě.

V empirické části se zaměřuji na vznik a počáteční vývoj letoviska Pikovice, které bylo objeveno pražskými rekreanty počátkem 20. století. O Pikovicích jako o letovisku má smysl mluvit až ve chvíli, kdy dochází k pravidelnému navštěvování letními hosty nebo výletníky. Bezpečně víme, že první parník do Štěchovic, vzdálených asi 5 km vyplul v létě roku 1865. Nevíme však, zda s ním první hosté dorazili i do Pikovic. Literatura v souvislosti s počátky paroplavby zmiňuje pouze dopravu zboží. Náporu turistů začala lokalita čelit ve větší míře až s vybudováním železniční dráhy v roce 1900. Proto má smysl považovat tento rok za nejvýznamnější impuls ke vzniku letoviska. Ve své studii jsem se snažil najít odpověď na následující výzkumné otázky:

1) Jakým způsobem postupovala výstavba letoviska Pikovice?

První rekreační vila (a skutečně velká) byla vybudována v roce 1903 v blízkosti pikovického mlýna. Ta byla však ojedinělým případem. K dalším stavebním pracím na rekreačních objektech dochází až ve 20. letech 20. stol. Do roku 1925 jich přibýlo nebo bylo zrekonstruováno pouze šest a ve většině případů se jednalo o objekty místních

obyvatel, kteří vycítili příležitost pronájmu letním hostům. Během dalších dvou let přibýlo staveb devět a ty již byly většinou vlastněny pražskými majiteli. Jak je vidět na obrázku č. 36 většina domů první etapy výstavby (1903-1927) byla koncentrována v centrální části vznikajícího letoviska, ne však v přímém sousedství původních hospodářských stavení. Lze předpokládat, že tyto první vlašťovky chtěly být v blízkosti vesnice, aby se mohly snadno zásobit výrobky místních obyvatel a zároveň chtěly své soukromí, k čemuž vzdálenost několika set metrů bohatě stačila.

O další etapě (1928-1930) lze již hovořit jako o významném trendu, neboť v takto krátkém časovém úseku vzniklo 27 nových domů. Naprostá většina z nich byla situována ve východní části obce na úpatí kopce Medníku v nově vzniklých ulicích Dolní Průhon a Na Průhoně (místní říkají také Horní Průhon). Čtyři domy vznikly také v západní části obce nedaleko mlýna. Pouze tři byly postaveny v centrální části. Domnívám se, že se jedná o přirozený vývoj, kdy stavebníci nově vzniklých domů chtěly místo na okraji obce kvůli většímu klidu.

Následující dva roky (1931-1932) tvoří v mé práci samostatné stádium vývoje letoviska, protože je v této době jasně znát dopad velké hospodářské krize. Ta přišla do Československa se zpožděním zhruba dvou let a v Pikovicích se projevila výstavbou pouze šesti nových domů. Vznikly v západní až středo-západní části obce a navázaly tak na etapy předchozích let.

Se zotavující se ekonomikou přichází zlatá éra stavebního ruchu v Pikovicích. V této opět velmi krátké etapě (1933-1935) vzniká 35 rekreačních domů, železniční hláska a také začíná stavba peší lávky přes Sázavu. Většina domů vznikla v západní části obce v blízkosti řeky, kde doposud stálo jen několik staveb, místních i pražských. Mnoho těchto domů vzniklo ve velmi těsné blízkosti, jak je vidět na obrázku č. 36. V roce 1929 zakoupil stavitel Ing. Antonín Troníček z Prahy od místního mlýnáře Václava Ježka velkou část půdy, kterou rozdělil na parcely a prodal. Nevíme s jistotou, kdy k prodeji došlo, ale lze předpokládat, že někdy v průběhu této etapy. To by totiž vysvětlovalo takto silně koncentrovanou výstavbu. Devět staveb vzniklo také v západní části obce v ulici Na Průhoně, která zatím byla jen velmi řídko zastavěná. Několik domů bylo také postaveno soliterně ve vyšších polohách obce, kde zatím nikdo nebudoval.

Poslední fáze výstavby (1936-1941) přinesla 29 nových domků a vil. Ty vznikly ve středo-západní a středo-východní části obce, tedy jakoby se vměstnaly do prostoru, který doposud nevyužila ve větší míře žádná z předchozích etap výstavby. Na rozdíl od těch přechodných tak nehledaly samostatnou oblast. V roce 1940 došlo k přírodní katastrofě

v podobě ledové dřenice při jarním tání. Ta měla za následek likvidaci desítek pikovických domů. Šest z nich sloužilo k rekreaci a z toho čtyři majitelé se rozhodli postavit nové domy, tentokrát ale na jiných pozemcích ve vyšší poloze.

Obecně lze tedy shrnout, že první rekreační domy vznikaly v blízkosti původní vesnice a na ně potom navazovaly další vývojová stádia. Vzdálenost od vody se v průběhu výstavby paradoxně spíše snižovala, ale i tak nebyl rozdíl významný. Jednoznačné však je, že majitelé se obávali vodního živlu v podobě povodní a většinou se vyhýbali stavění na velké louce, která je položena jen pár metrů nad normální úroveň hladiny řeky. Ti, kteří se tuto skutečnost rozhodli ignorovat, většinou o svůj dům přišli.

Na obrázku č. 37 je zřetelně vidět že v případě vil a domků nelze hledat souvislosti mezi umístěním v obci a typem stavby. Jak domky, tak i vily jsou zde pravidelně rozmístěné. Pouze v případě chat (dřevěných i zděných) se jednalo, až na jednu výjimku o výstavbu v západní části.

V roce 1947 byl postaven poslední rekreační dům v Pikovicích. Celkem jich bylo 118, z toho 15 jich bylo vlastněno místními obyvateli. Před výstavbou první rekreační vily čítaly Pikovice 21 čísel popisných. Došlo tedy k téměř šestinásobnému zvětšení obce.

2) *Jak výstavba letoviska proměňovala krajinu Pikovic?*

V důsledku výstavby železnice začalo romantické Posázaví rychle měnit svůj charakter. V první řadě tedy dráhou samotnou. Břeh naproti Pikovicím byl významně narušen zejména ražením do skály, budováním opěrných zdí, vysokých naspů a vodních propustí. Následný velký zájem o lokalitu především ze strany Pražanů motivoval k terénním úpravám, aby přílehlá příroda byla lépe prostupná. Jednou z nejvýznamnějších úprav bylo vybudování Posázavské stezky. Nápad z roku 1912 byl realizován o osm let později. Vytvořeno bylo asi 7 km trasy místy ražené ve skále. Podél stezky navíc vzniklo několik výletních hostinců.

Nejzásadnější vliv na proměnu krajiny ale měla výstavba rekreačních domů. Podle mapy stabilního katastru z roku 1840 byla většina území, na kterém došlo k výstavbě tvořena polem nebo loukami a pastvinami. Celkově tvořilo nově zastavěné území včetně zahrad na konci 40. let 20. stol. asi 30 hektarů. Kde k výstavbě došlo je vidět na obrázku č. 42 a co tvořilo předchozí krajinný pokryv (land cover) zachycuje obrázek č. 41. Dobové fotografie a také historické letecké snímky dokazují, že půda mezi rekreačními domy byla i nadále užívána k zemědělským účelům.

Významnou roli hraje v krajinném vývoji také systém cest, který je zdokumentovaný na obrázku č. 43. Celková délka cest se asi zdvojnásobila a došlo také k jejich zpevnění. Na terénních úpravách a především právě na zkvalitňování silnic pracovali vězni z koncentračního tábora v Hradištku. Z dlouhodobého hlediska však pobyt německých vojsk neměl výraznější vliv na změnu krajiny. Ačkoliv byla většina domů a zahrad ve špatném stavu, došlo k jejich obnovení. Vojenské baráky byly zbourány a v krajině zůstaly pouze ojediněle betonové stavby.

Do určité míry mělo také na krajinné změny vliv vybudování vranské přehrady. Díky ní došlo k vzednutí hladiny vody a menší parník mohl vozit rekreanty až do Pikovic. V důsledku její existence došlo také ke zmíněné přírodní pohromě při jarním tání ledů. Nepřímo měla tedy vliv na zničení velkého množství domů, které nebyly nikdy obnoveny. Na pikovické louce se pak již z těchto důvodů nikdy nestavělo.

3) Jaká byla sociální charakteristika rekreatantů?

Z archivní dokumentace je známo, že mezi majiteli domů se kromě Pražanů nikdo jiný nevyskytoval. 15 domů bylo vlastněných místními obyvateli, kteří však profitovali z jejich pronájmů, pravděpodobně také především pražským hostům. Pronájem se však netýkal pouze místních. I Pražané využívali velkého zájmu o lokalitu a své domy nechali stavět cíleně větší, aby je pak mohli (nebo alespoň část) v létě pronajímat.

Adresy majitelů se vyskytují především v prestižních pražských čtvrtích. Nejvíce majitelů pochází z Královských Vinohrad, Nového města a Bubenče, celkem 35. Další čtvrti se zvýšenou koncentrací vlastníků navazují na centrum města. Jde především o Smíchov, Nusle, Holešovice, Vršovice, Podolí a Žižkov. Ojediněle se vyskytují i majitelé žijící v Košířích, Michli, na Spořilově, V Kobylisích apod. Hustota adres je tedy nejčetnější v pomyslném prstenci tvořeném okolím historického centra města. Směrem od centra města se pak koncentrace snižuje.

Z údajů dále vyplývá, že vlastnictví vily bylo záležitostí především lidí žijících blíže centru, což znázorňuje obrázek č. 40. Vlastníci obyčejných domků se také koncentrovali blíže centru města. Prestižním totiž bylo obecně vlastnění jakéhokoliv objektu, ale rozhodně lze říct, že poměr majitelů domků k majitelům vil se směrem od centra zvyšoval. V odlehlejších částech totiž nalézáme domků stále hodně, zatímco vil razantněji ubývá. Adresa majitelů chat je známá pouze v 9 případech a ti byli po městě rozmístěni relativně rovnoměrně.

Souvislost nalézáme také mezi typem stavby a povoláním jejího majitele. Ne vždy se tento údaj podařilo zjistit, ale v případě vlastnictví vily víme, že šlo o společensky nejvýše ceněné posty. Nalézáme zde továrníky, ředitele, stavitele, obchodníky i některé vyšší úředníky. I v případě vlastníků obyčejných domků se také jedná o výše ceněná společenská postavení, ale zvýšil se počet zaměstnanců v byrokracii výše či méně postavených. Jsou zde také stavitelé, ředitelé ale především poštovní úředníci, účetní, radové, strážmistr, tajemník, apod. Vzorek povolání majitelů chat není dostatečně velký, známe jich pouze šest. Nicméně nelze říci, že chaty by si stavěli lidé společensky níže než ti, kteří vlastnili domky a vily. Byli zde stavitelé, vyšší úředníci a jedna obchodnice.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura a prameny

ANGER, Jindřich. *Dočasný pikovický ilustrovaný zpravodaj o historii, životu a lidech*. 2003. Praha.

B. MEYER, William - Billie L. TURNER II. *Changes in Land Use and Land Cover: A Global Perspective*. Cambridge: Cambridge university press, 1994, 498 s. ISBN 0521470854.

BLAŽKOVÁ, Tereza – FIALOVÁ, Dana - Václav MATOUŠEK, ed. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19.- 21. století*. Praha: Togga, 2014. 233 s. Steam. ISBN 978-80-7476-063-1.

FRINGILLA. *Dcerušky paní Veselé*. 1932. Praha: Alois Hynek.

HOZÁK, Jan – SCHEUFLER, Pavel. *Tvář průmyslové doby: svědectví fotografie = A portrait of the industrial age : captured in photography*. V Praze: ČVUT, Výzkumné centrum průmyslového dědictví ve spolupráci s Národním technickým muzeem v Praze, c2007, 144 s. ISBN 978-80-01-03799-7.

CHALOUPKOVÁ, Romana. *Letovisko Senohraby: Příspěvek ke studiu proměn příměstské krajiny v době industrializace*. Praha, 2018, 132 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938):. Díl první.: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*. 2., opr. vyd. Praha: Libri, 2003, 570 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-195-7.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938):. Díl druhý.: Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha: Libri, 2002, 577 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-031-4.

KOS, Petr. *Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!!*. 3. Postupice: Posázaví, 2012, 205 s. ISBN 978-80-904655-6-5.

KOUBOVÁ, Lucie. *Letovisko Božkov: Příspěvek ke studiu proměn příměstské krajiny v době industrializace*. Praha, 2015, 94 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Fakulta humanitních studií.

KUCROVÁ, Veronika. *Zmizelé Čechy – Posázaví*. Praha: Paseka, 2013, 192 s. ISBN 978-80-7432-354-6.

LIPSKÝ, Zdeněk. *Krajinná ekologie pro studenty geografických oborů*. Praha: Karolinum, 1998, 129 s. ISBN 80-7184-545-0.

MATOUŠEK, Václav. *Čechy krásné, Čechy mé: proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Kriegl, c2010, 396 s. ISBN 978-80-86912-36-3.

MÜLLER, Karel. *Industriální zdroje, ekonomický růst a sociální změna*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 226 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-07-5.

PAVELČÍK, Vojtěch. *Krajem soutoku Vltavy se Sázavou*. Praha: Mladá Fronta, 2009, 296 s. ISBN 978-80-204-2106-7.

SÁDLO, Jiří - POKORNÝ, Petr - HÁJEK, Pavel - DRESLEROVÁ, Dagmar - CÍLEK, Václav, *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*. Praha: Malá Skála, 2005, 256 s. ISBN 80-86776-02-6.

ŠOUKAL, Jiří. *Slasti a strasti letních bytů: život na letních bytech a v letních vilách v éře první republiky*. Praha: Academia, 2016, 188 s. První republika. ISBN 978-80-200-2611-8.

VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011, 293 s. ISBN 978-80-87398-11-1.

VYBÍRAL, Jiří. *Hradištko pod Medníkem*. MNV Hradištko, 1985, 84 s. reg. č. 0321005685.

Internetové zdroje

15. ženíjní pluk. *Army.cz* [online]. 2015 [cit. 2018-10-05]. Dostupné z: <http://www.zenijnipluk.army.cz/>

AOPK ČR. *Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky* [online]. 2018 [cit. 2018-05-16]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/>

Národné lesnícke centrum [online]. 2009 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <http://www.nlcsk.sk/files/2966.pdf>

Oficiální webové stránky obce Hradištko. *Obec Hradištko* [online]. 2018 [cit. 2018-05-06]. Dostupné z: <https://www.hradistko.cz/pikovice/>

Stavím bydlím. *Stavimbydlim.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://stavimbydlim.cz/co-je-to-calofrig-a-kde-se-vyrabel/>

Česká televize [online]. 2013 [cit. 2018-06-03]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1074907-postavili-genialni-opevneni-proti-nemcum-po-roce-1948-sli-k-lopate>

<http://archivnimapy.cuzk.cz/>

<https://lms.cuzk.cz/>

<https://mapy.cz>

Archivní materiály

Knihovna Hradištko. *Pamětní kniha spojených obcí Hradištko, Brunšova a Pikovic*. 198 s. 1918

SOkA Praha-západ, fond BS Jílové u Prahy, archiv obce Senohraby, karton 1

SOkA Praha-západ, fond BS Jílové u Prahy, archiv obce Senohraby, karton 2

SOkA Praha-západ, fond BS Jílové u Prahy, archiv obce Senohraby, karton 3

SOkA Praha-západ, fond BS Jílové u Prahy, archiv obce Senohraby, karton 4

SOkA Praha-západ, fond BS Jílové u Prahy, archiv obce Senohraby, karton 5

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1 Mapa zobrazující polohu Pikovi	30
Obrázek 2 Mapa zobrazující polohu Pikovic vůči Hradištku	31
Obrázek 3 Vývoj stálých obyvatel Pikovic.....	33
Obrázek 4 Přívoz E. Chadimy před vybudováním lávky	35
Obrázek 5 Nádražní Maškova restaurace nahradila původní dřevěnou.	37
Obrázek 6 Fotbalový klub S. K. Pikovice v r. 1930.	39
Obrázek 7 Vily v ulicích Na Průhoně a Dolní Průhon r. 1931, vlevo probíhá výstavba schodů pikovickým Okrašlovacím spolkem.	40
Obrázek 8 Ledová pohroma v březnu 1940.....	41
Obrázek 9 Obyvatelé Pikovic opouštějí své domovy r. 1942.....	44
Obrázek 10 Kolaudace Wendlerovy vily r. 1903.	47
Obrázek 11 Vila s mansardovou střechou č. p. 33 manželů Holečkových.	49
Obrázek 12 Domek č. p. 43 manželů Karáskových.....	50
Obrázek 13 Hotel Antonie Maškové (č. p. 41) býval dominantou Pikovic.....	52
Obrázek 14 Vila č. p. 48 manželů Rejholcových. Východní pohled a řez.	54
Obrázek 15 Domek č. p. 56 prokuristy Lába.....	55
Obrázek 16 Vilka č. p. 58 Karly Kapounové. Ukázka celého stavebního plánu.....	56
Obrázek 17 Původní Starcova restaurace na Posázavské stezce, 30. léta.	57
Obrázek 18 Vila č. p. 70 Luisy Jílkové.....	58
Obrázek 19 Přízemí a patro vily č. p. 73 manželů Horákových.	60
Obrázek 20 Vila č. p. 86 architekta Oldřicha Charouze.	62
Obrázek 21 V popředí vila č. p. 90 Emilie Maršíkové.	63
Obrázek 22 Vilka č. p. 94 manželů Rödnerů.	64
Obrázek 23 Domek č. p. 110 manželů Špálových.....	67
Obrázek 24 Domek č. p. 123 manželů Mlejnských.....	69
Obrázek 25 Dřevěná chata č. p. 129 manželů Kratochvílových.....	71
Obrázek 26 Domek č. p. 82 Štěpánky Jeřábkové.	73
Obrázek 27 Domek č. p. 82. na fotografii z r. 1938	74
Obrázek 28 Vila č. p. 130 Augustina Kvocha.	75
Obrázek 29 Přízemí a struktura zahrady vily č. p. 130.....	76
Obrázek 30 Vila č. p. 130.	77
Obrázek 31 Domek č. p. 68 Jaroslava Černého.....	79

Obrázek 32 Půdorys a řez domku č. p. 68.	80
Obrázek 33 Chata č. p. 63 Josefa Pohla.	81
Obrázek 34 Chata č. p. 63.	82
Obrázek 35 Vilka č. p. 55 Ivana Mochnačeva.	84
Obrázek 36 Mapa zachycující vývoj jednotlivých etap mezi lety 1903 a 1941.	85
Obrázek 37 Mapa zobrazující typologii staveb všech staveb.	86
Obrázek 38 Graf zobrazující rekreační výstavbu v časové ose.	87
Obrázek 39 Tabulka četnosti adres v jednotlivých čtvrtích.	87
Obrázek 40 Současná mapa Prahy zobrazující pražské adresy majitelů	89
Obrázek 41 Mapa původního krajinného pokryvu	93
Obrázek 42 Mapa zastavěných ploch na konci vývoje letoviska.	93
Obrázek 43 mapa vývoje systému cest.	94

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Archivní letecký snímek Pikovic r. 1946	105
Příloha 2 Projekt diplomové práce.....	106

Příloha 1 Archivní letecký snímek Pikovic r. 1946

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Magisterský obor
sociální a kulturní
ekologie

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Štěpán Kepřta
2. Osobní číslo (UKČO): 84224550
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2016
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK: 27. 9. 2016
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny:
Název: Drobné církevní stavby
Škola: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta
Obor: Provoz a ekonomika, obhajoba, duben 2015
6. Předběžný název DP (česky): Vznik a počáteční vývoj meziválečného letoviska Pikovice
7. Předběžný název DP (anglicky): Origin and initial development of the interwar resort Pikovice
8. Klíčová slova (česky): Pikovice, Rekreaace, Vily, Chaty, Tramping, Industrializace, Venkov
9. Klíčová slova (anglicky): Pikovice, Recreation, Villas, Cabins, Tramping, Industrialization, Countryside
10. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]): Diplomová práce je zaměřena na problematiku masové rekreace v pokročilé době industrializace. Tento fenomén byl umožněn vznikem a nárůstem buržoazní společnosti, která toužila po smysluplném využití volného času. Fenomén volného času byl před nástupem industrializace omezen jen na úzkou vrstvu bohaté aristokracie. Teprve se vznikem, resp. s rostoucím společenským vlivem buržoazie, nejprve buržoazních elit, následně i střední třídy se rozšířil na podstatně větší množství obyvatel. Vyšší a střední buržoazní vrstvy nejprve kopirovaly životní styl aristokracie. Postupně si však začaly vytvářet svůj vlastní osobitý styl, který zahrnoval i četné variace rekreačních aktivit. Např. sportovních, tělovýchovných či okrašlovacích. V okolí především velkých měst začala narůstat rekreační letoviska, kde si zejména členové vyšší střední třídy začali budovat rekreační vily. Méně movití měšťané si od počátku 20. století stavěli menší chaty, eventuálně jezdili na tzv. letní byty. Tento rozvoj usnadňovaly moderní dopravní technologie. Zejména železnice, v menší míře paroplavba a v pozdějším období i rozvoj automobilismu. Budování měšťanských venkovských letovisek brzy významně ovlivňovalo příměstské, původně agrární krajiny.
11. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]): Předmětem zkoumání mé diplomové práce bude vznik a počáteční vývoj letoviska Pikovice, jež je součástí obce Hradištko. Nachází se na soutoku Vltavy a Sázavy zhruba 20 kilometrů od centra Prahy. Samotným výzkumem se pokusím popsat vývoj tohoto letoviska a zvláště se zaměřím na

proměnu krajiny Pikovic. V důsledku výstavby železnice na samém počátku 20. století čelila tato lokalita velkému náporu rekreatantů a trampů. Jako výsledek toho zde byla ve třicátých letech započata výstavba rekreačních vil. Právě ta bude hlavním předmětem mého zájmu. Kromě proměny krajiny budu sledovat také samotný charakter rekreačních objektů a sociální charakteristiku jejich majitelů.

12. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém: Výzkumné otázky, které jsem zvolil pro svou diplomovou práci, jsou tedy tyto:
 - 1) Jakým způsobem postupovala výstavba letoviska Pikovice?
 - 2) Jak výstavba letoviska proměňovala krajinu Pikovic?
 - 3) Jaká byla sociální charakteristika rekreatantů?
13. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity: Ve své práci budu zkoumat zejména archivní prameny z okresního archivu Praha-západ. Velmi důležité budou také prameny kartografické a ikonografické. Dále budu využívat kroniky a memoárovou literaturu a pokusím se práci doplnit i zdroji orálními. Použiji tedy metody historického výzkumu v kombinaci s metodami krajinné ekologie a postupy sociální a kulturní ekologie.
14. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.): Cílem diplomové práce je podrobně zmapovat vývoj vilové výstavby letoviska Pikovice a popsat environmentální kontext jeho vzniku a počátečního vývoje. Výsledek výzkumu rozšíří znalost místní historie a v širším smyslu bude příspěvkem k hlubšímu poznání ekologických aspektů počátků individuální a masové rekreace.
15. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“): Práce bude příspěvkem ke znalostem týkajících se počátků rekreace v českých zemích. Zároveň pomůže lépe porozumět kulturním a sociálním aspektům pokročilé industriální společnosti a fenoménu „návratu k přírodě“.
16. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos: žádné
17. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):
 - 1) Úvod
 - 2) Teoretická část
 - a) Industrializace v Čechách
 - b) Počátky rekreace
 - c) Krajinná ekologie a krajinný ráz
 - 3) Letovisko Pikovice
 - a) Historie
 - b) Rekreační aktivity
 - c) Vilová výstavba
 - d) Ekologické aspekty vývoje rekreační zástavby
 - 4) Závěr
18. Předběžná bibliografie k tématu:

MATOUŠEK, Václav. 2010. *Čechy krásné, Čechy mé. Proměny krajiny Čech v době industriální*. Praha: Agentura Krigl.

BLAŽKOVÁ, Tereza; FIALOVÁ, D?; MATOUŠEK, Václav. 2014. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19. a 21. století*. Praha: Togga.

nutno dodržet bibliografickou normu ↓

MATOUŠEK, V. Vzorné letovisko Hradištko. Vznik a prvé desetiletí meziválečného letoviska na soutoku Vltavy a Sázavy, *Historická geografie* 41, 2015

VOREL, I., KUPKA, J., *Krajinný ráz v sídlech – sídla v rázu krajiny*, Praha: ČVUT, 2011

19. Předpokládaný vedoucí DP: prof. PhDr. Václav Matoušek, CSc.

20. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zájem, praxe a zájem studenta):¹

V Jinonicích 23.1.2018

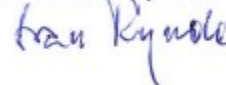
dipломant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

¹ nepovinné